

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen

ISSN 1798-7105 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-952-259-569-0 (verkkojulkaisu)

Helsinki 2017

KUVAILULEHTI

Julkaisija	Oikeusministeriö Lainvalmisteluosasto	Julkaisu-aika 7.2.2017
Tekijä(t)	Työryhmä, puheenjohtaja: lainsäädäntöneuvos Maarit Leppänen	
Julkaisun nimi	Summaaristen riita-asioiden keskittäminen	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisu 12/2017	
Julkaisun teema	Mietintöjä ja lausuntoja	
Julkaisun osat/ kieliversiot	Luovutuskirje, luonnos hallituksen esitykseksi, lakiehdotukset, rinnakaistekstit, asetusluonnos, eriävä mielipide	
Tiivistelmä	<p>Työryhmä ehdottaa, että summaaristen riita-asioiden käsittely keskitetään Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeuksiin. Käräjäoikeuksien tuomiopiirit määräytyisivät maakuntajakoa noudattaen ja tuomiopiireistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.</p> <p>Ehdotuksen mukaan oikeushenkilö, ammattimaista perintätoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö, oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja taikka muu elinkeinonharjoittaja veloitettaisiin toimittamaan summaarisen riita-asian haastehakemukset käräjäoikeuden tietojärjestelmään käyttäen oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai verkkopohjaista asiointiliittymää. Muulla tavalla toimitetut haastehakemukset jätettäisiin tutkimatta. Ehdotus ei koskisi yksityishenkilöitä.</p> <p>Lisäksi työryhmä esittää, että oikeudenkäymiskaaren ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain säännöksiä asiakirjan todisteellisesta tiedoksiannosta muutetaan siten, että haaste voidaan antaa todisteellisesti tiedoksi sähköisenä viestinä Väestörekisterikeskuksen rekisteröimän sähköistä tiedoksiantomenettelyä koskevan yleisen suostumuksen perusteella. Haasteen puhelintiedoksianto ehdotetaan mahdollistettavaksi kaikissa summaarisissa riita-asioissa.</p>	
Asiasanat	summaarinen riita-asia, oikeudenkäyntimenettely, tuomioistuin, käräjäoikeus, toimivalta, sähköinen asiointi, tiedoksianto, täytäntöönpano	
Asianumerot	OM 6/41/2016, OM017:00/2016	
	ISSN (verkkójulkaisu) 1798-7105	ISBN (verkkójulkaisu) 978-952-259-569-0
	Sivumäärä 112	Kieli suomi
	URN-tunnus http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-569-0	
Julkaisujen myynti/ jakelu	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi , www.oikeusministerio.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare	Justitieministeriet Lagberedningsavdelningen	Utgivningsdatum 7.2.2017
Författare	Arbetsgrupp, ordförande: lagstiftningsråd Maarit Leppänen	
Publikationens namn	Centralisering av summariska tvistemål	
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikation 12/2017	
Publikationens tema	Betänkanden och utlåtanden	
Publikationens delar/ språkversioner	Överlämningsbrev, utkast till proposition, lagförslag, parallelltexter, utkast till förordning, skiljaktig mening	
Referat	<p>Arbetsgruppen föreslår att behandlingen av summariska tvistemål koncentreras till Birkalands tingsrätt, Egentliga Tavastlands tingsrätt, Kajanalands tingsrätt, Kymmenedalens tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Ålands tingsrätt, Österbottens tingsrätt och Östra Nylands tingsrätt. Tingsrätternas domkretsar följer landskapsuppdelningen och bestämmelser om domkretsarna avses bli utfärdade genom förordning av statsrådet.</p> <p>Enligt förslaget ska juridiska personer, fysiska personer som yrkesmässigt bedriver indrivningsverksamhet, rättegångsombud och -biträden samt andra näringsidkare lämna in sina stämningsansökningar i summariska tvistemål till tingsrättens datasystem via justitieförvaltningens datasystemanslutning eller webbgränssnitt. Stämningsansökningar som har lämnats in på något annat sätt avvisas. Förslaget gäller inte privatpersoner.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår också att bestämmelserna om bevislig delgivning i rättegångsbalken och lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet ändras så att en stämning kan delges bevisligen som ett elektroniskt meddelande på basis av ett allmänt samtycke till elektronisk delgivning som registrerats av Befolkningsregistreringscentralen. Det föreslås att telefondelgivning av en stämning möjliggörs i alla summariska tvistemål.</p>	
Nyckelord	summariskt tvistemål, rättegångsförfarande, domstol, tingsrätt, behörighet, elektronisk kommunikation, delgivning, verkställighet	
Ärendenummer	OM 6/41/2016, OM017:00/2016	
	ISSN (webbpublikation) 1798-7105	ISBN (webbpublikation) 978-952-259-569-0
	Sidantal 112	Språk finska
		URN http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-569-0
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi , www.oikeusministerio.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 17 päivänä kesäkuuta 2016 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin laatia ehdotus hallituksen esitykseksi lainsäädännön muuttamisesta siten, että mahdollistetaan summaaristen riita-asioiden keskittäminen rajoitettuun määrään kärjäoike-

uksia. Lainsäädännön tulisi myös mahdollistaa haastehakemuksen johdosta annetun yksipuolisen tuomion siirtämisen suoraan ulosottoon ilman eri hakemusta. Valmistelutyössä oli huomioitava kehitteillä oleva AIPA ja sen tuomat mahdollisuudet tietojen siirtämiselle eri viranomaisten välillä. Työryhmän tuli myös laatia ehdotus lainsäädännöksi, joka velvoittaisi ammattimaista perintätoimintaa harjoittavat yritykset käyttämään toiminnassaan käräjäoikeuden ja ulosoton sähköisiä tiedonsiirtojärjestelmiä. Työryhmän tuli lisäksi arvioida todisteellisen tiedoksiannon kehittämismahdollisuuksia sekä mahdollisuuksia siirtyä järjestelmään, jossa oikeudenkäyntimaksu summaarisessa riita-asiassa olisi suoritettava asian tullessa vireille.

Työryhmän puheenjohtajana on toiminut lainsäädäntöneuvos Maarit Leppänen oikeusministeriön lainvalmisteluosastolta sekä jäsenenä hallitusneuvos Anne Hallavainio oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta, käräjätuomari Jyrki Rinnemaa Vantaan käräjäoikeudesta, ylitarkastaja Virpi Hakonen Oikeusrekisterikeskuksesta, hallintovouti Noora Petäkoski Valtakunnanvoudinvirastosta sekä Petäkosken siirryttyä muihin tehtäviin, hallintovouti Henna Träskelin Valtakunnanvoudinvirastosta, puheenjohtaja Jyrki Lindström Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:stä ja haastemiesten esimies Martti Kola Helsingin käräjäoikeudesta Suomen Haastemiehet JHL ry:n edustajana. Työryhmän pysyvinä asiantuntijoina on toiminut ma. asiantuntija, käräjäsihteeri Ulla Honkanen AIPA-hankkeen hanketoimistosta ja käräjäsihteeri Pia Kekkonen Pirkanmaan käräjäoikeudesta. Työryhmän määräaika asetettiin päättymään 31 päivänä tammikuuta 2017.

Työryhmä ehdottaa, että summaaristen riita-asioiden käsittely keskitetään Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeuksiin. Käräjäoikeuksien tuomiopiirit määräytyisivät maakuntajakoa noudattaen ja tuomiopiireistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Ehdotuksen mukaan oikeushenkilö, ammattimaista perintätoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö, oikeudenkäyntiasiamies tai –avustaja taikka muu elinkeinonharjoittaja velvoitettaisiin toimittamaan summaarisen riita-asian haastehakemukset käräjäoikeuden tietojärjestelmään käyttäen oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai verkkopohjaista asiointiliittymää. Muulla tavalla toimitetut haastehakemukset jätettäisiin tutkimatta.

Työryhmä ehdottaa lisäksi, että oikeudenkäymiskaaren ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain säännöksiä asiakirjan todisteellisesta tiedoksiannosta

muutetaan siten, että haaste voidaan antaa todisteellisesti tiedoksi sähköisenä viestinä Väestörekisterikeskuksen rekisteröimän sähköistä tiedoksiantomenettelyä koskevan yleisen suostumuksen perusteella. Haasteen puhelintiedoksianto mahdollistettaisiin kaikissa summaarisissa riita-asioissa.

Työryhmä ei ehdota otettavaksi käyttöön yksipuolisen tuomion suoraa siirtämistä käräjäoikeudesta ulosottoviranomaiselle. Työryhmä ei myöskään ehdota tehtäväksi muutoksia tuomioistuinmaksulain säännökseen maksun suorittamisen ajankohdasta.

Saatuana työnsä valmiiksi työryhmä kunnioittavasti luovuttaa mietintönsä oikeusministeriölle.

Mietintöön sisältyy Jyrki Lindströmin eriyvä mielipide, joka koskee ehdotusta summaarisia riita-asioita käsittelevistä käräjäoikeuksista.

Helsingissä 26 päivänä tammikuuta 2017

Maarit Leppänen

Anne Hallavainio

Jyrki Rinnemaa

Virpi Hakonen

Henna Träskelin

Jyrki Lindström

Martti Kola

Ulla Honkanen

Pia Kekkonen

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	13
YLEISPERUSTELUT	14
1 Johdanto.....	14
2 Nykytila.....	15
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	15
2.1.1 Summaariset riita-asiat.....	15
2.1.2 Tuomioistuimen toimivallan määräytyminen.....	16
2.1.3 Summaaristen riita-asioiden käsittely	16
2.1.4 Summaaristen riita-asioiden määrä ja käsittelyn kesto.....	18
2.1.5 Käsittelyn tuloksellisuus.....	19
2.1.6 Haastehakemuksen tiedoksiannosta	19
2.1.7 Tuomioistuinmaksut.....	21
2.2 Kansainvälinen vertailu	22
2.2.1 Yleistä.....	22
2.2.2 Saksa	22
2.2.3 Ranska	23
2.2.4 Euroopan unioni	24
2.3 Nykytilan arviointi	25
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	32
3.1 Tavoitteet.....	32
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot.....	32
3.2.1 Summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen	32
3.2.2 Sähköisen asioinnin lisääminen	37
3.2.3 Tuomion siirtäminen täytäntöönpanoon käräjäoikeuden toimesta.....	38
3.2.4 Todisteellisen tiedoksiannon kehittäminen	41
3.3 Keskeiset ehdotukset	47
3.3.1 Keskittäminen.....	47
3.3.2 Sähköinen asiointi	49
3.3.3 Todisteellinen tiedoksianto	51
3.3.4 Muut ehdotukset.....	54
4 Esityksen vaikutukset.....	56
4.1 Taloudelliset vaikutukset	56
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	59
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	61
4.4 Muut vaikutukset	62
5 Asian valmistelu	63
5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto.....	63
5.1.1 Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013–2025.....	63
5.1.2 Selvitys summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittämisestä	63
5.1.3 Summaaristen riita-asioiden keskittämistyöryhmä.....	64
6 Riippuvuus muista esityksistä.....	65
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	66
7 Lakiehdotusten perustelut	66
7.1 Oikeudenkäymiskaari.....	66
7.2 Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa.....	74

8	Tarkemmat säännökset.....	77
9	Voimaantulo	77
10	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys.....	78
10.1	Yhdenvertaisuus.....	78
10.2	Kielelliset oikeudet.....	79
10.3	Oikeusturva	81
10.4	Säätämisyjärjestys	83
	LAKIEHDOTUKSET	84
	LAGFÖRSLAG	90
	RINNAKKAISTEKSTIT	96
	PARALLELLTEXT	102
	LIITE Valtioneuvoston asetus.....	108
	ERIÄVÄ MIELIPIIDE.....	109

**Hallituksen esitys eduskunnalle
laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja sähköisestä asioinnista
viranomaistoiminnassa annetun lain muuttamisesta**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi oikeudenkäymiskaaren säännöksiä tuomioistuimen toimivallasta käsitellä summaarisia riita-asioita. Ehdotuksen mukaan näiden riita-asioiden käsittely keskitettäisiin rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia. Summaarisia riita-asioita käsitelisivät Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan kärjäoikeudet. Kärjäoikeuksien tuomiopiirit määräytyisivät Pyhtään kuntaa lukuun ottamatta maakunta-kohtaisesti ja niistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella.

Oikeushenkilö, ammattimaista perintätoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö, oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja taikka muu elinkeinonharjoittaja veloitettaisiin toimittamaan summaarisen riita-asian haastehakemukset kärjäoikeuden tietojärjestelmään käyttäen oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai verkkopohjaista asiointiliittymää. Muulla tavalla toimitetut haastehakemukset jätettäisiin heti tutkimatta.

Esityksessä ehdotetaan täsmennyksiä oikeudenkäymiskaaren ja sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain säännöksiin asiakirjan todisteellisesta sähköisestä tiedoksiannosta. Muutoksilla mahdollistettaisiin haastehakemuksen antaminen todisteellisesti tiedoksi sähköisenä viestinä asianosaisen antaman yleisen suostumuksen perusteella. Yleisellä suostumuksella tarkoitetaan Väestörekisterikeskuksen ylläpitämään rekisteriin kirjattua sähköistä tiedoksiantomenettelyä koskevaa suostumusta. Muutos vähentäisi postitiedoksiantojen ja ajan myötä myös haastemiestiedoksiantojen määrää. Tiedoksiantotavan käyttöönotto lisäisi myös vastaajien yksityisyyden suojaa. Todisteellinen sähköinen tiedoksianto ei vaarantaisi asianosaisen oikeusturvaa verrattuna postitiedoksiantoon, koska tiedoksianto edellyttäisi vahvaa tunnistautumista sekä erillisen vastaanottokuittauksen antamista sähköisessä järjestelmässä. Tiedoksiantotavan käyttöalaa ei ehdoteta rajattavaksi yksin summaarisiiin riita-asioihin, vaan se olisi käytettävissä kaikissa yleisissä tuomioistuimissa käsiteltävissä asiaryhmissä, mukaan lukien rikosasioissa.

Esityksessä ehdotetaan myös haasteen puhelintiedoksiannon mahdollistamista kaikissa summaarisissa riita-asioissa. Tämä tarkoittaisi, että tietyn määräistä saamista koskevassa asiassa annetun haasteen lisäksi myös hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä koskeva haaste voitaisiin antaa tiedoksi puhelimitse.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan samaan aikaan kuin kärjäoikeusverkoston uudistamista koskeva lainsäädäntö tai niin pian kuin mahdollista sanotun lainsäädännön voimaantulon jälkeen.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Oikeusministeriö asetti 1.6.2012 pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan perustuen neuvottelukunnan valmistelemaan oikeusturvaohjelman oikeudenkäyntien kokonaiskeston lyhentämiseksi ja oikeusturvan laadun parantamiseksi sekä valtioneuvoston vuosien 2013–2016 kehyspääatöksen edellyttämäksi sopeuttamisohjelmaksi. Neuvottelukunta luovutti 27.2.2013 mietintönsä oikeusministeriölle. Mietintö sisältää ehdotuksen oikeudenhoidon uudistamisohjelmaksi säästötavoitteineen vuosille 2013–2025 (OMML 16/2013). Oikeudenhoidon uudistamisohjelman toimeenpano on sittemmin sisällytetty pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemisesta tehtyyn toimintasuunnitelmaan (Hallituksen julkaisusarja 13/2015) keskeisenä kivijalkahankkeena. Oikeudenhoidon uudistamisohjelmalla on myös liittymäkohtia hallituksen digitalisaatiostrategiaan.

Keskipitkän aikavälin toimenpiteenä oikeudenhoidon uudistamisohjelman 14 kohdassa edellytetään, että summaariset riita-asiat joko siirretään käräjäoikeuksista ulosottoviranomaisten käsiteltäviksi tai keskitetään enintään kolmelle käräjäoikeudelle. Toimenpidekirjauksen mukaan järjestelmää olisi myös muutettava siten, että velkoja voisi yhdellä ja samalla sähköisellä haastehakemuksella hakea sekä ulosottoperustetta että sen täytäntöönpanoa. Ohjelman 27 kohdassa edellytetään tiedoksiantotoiminnan kehittämistä.

Oikeus- ja työministeri Lindström on 17.8.2016 antamassaan ohjelmassa oikeudenhoidon kehittämiseksi edelleen täsmentänyt niitä toimenpiteitä, joilla oikeudenhoidon uudistamisohjelma on tarkoitus panna toimeen. Ohjelmassa korostetaan oikeudenhoidon rakenteiden uudistamista ja digitalisointia keinoina helpottaa asioiden vireillepanoa sekä sujuvoittaa ja tehostaa prosesseja.

Tämä esitys sisältää lainsäädäntöehdotukset edellä mainittujen ohjelmakohtien toimeenpanemiseksi. Esitys sisältää lisäksi ehdotuksia lainsäädännön muuttamiseksi siten, että velkojat nykyistä tehokkaammin ohjataan käyttämään oikeushallinnon sähköisiä järjestelmiä.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Summaariset riita-asiat

Summaarisilla riita-asioilla tarkoitetaan sellaisia tuomioistuimessa esitettäviä vaatimuksia, jotka voidaan panna vireille tavanomaista riita-asian haastehakemusta suppeammalla haastehakemuksella. Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:n mukaisesti suppeaa haastehakemusta voidaan käyttää tilanteissa, joissa asia koskee tietyn määräästä saamista, hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä, ja asia kantajan mukaan on riidaton. Haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Todisteita ei tarvitse ilmoittaa, mutta haastehakemuksessa on kuitenkin täsmällisesti yksilöitävä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa.

Kirjallinen haastehakemus voidaan tuoda käräjäoikeuden kansliaan taikka toimittaa se kansliaan konekielisenä, postitse, telekopiona tai sähköpostina. Jos haastehakemus täyttää sille säädetyt edellytykset, käräjäoikeus antaa haasteen, jossa vastaajaa kehoitetaan vastaamaan kanteeseen kirjallisesti määräajassa haasteen tiedoksiannosta. Haaste annetaan tiedoksi vastaajalle todisteellisesti siten kuin tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä säädetään oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa. Todisteellisia tiedoksiannotusmenetelmiä ovat todisteellinen postitiedoksianto, puhelintiedoksianto ja haaste-miestiedoksianto.

Haasteessa vastaajalle ilmoitetaan, että kanne hyväksytään yksipuolisella tuomiolla, jos vastaaja ei vastaa haasteeseen tai esitä perustetta kiistämiselleen taikka jos hän kiistämisensä tueksi vetoaa sellaiseen perusteeseen, jolla ei ole vaikutusta asian ratkaisemiseen. Jos vastaaja kiistää kanteen vedoten perusteeseen, jolla voisi olla vaikutusta asian ratkaisemiseen, asian käsittely siirtyy tavanomaiseen riita-asian oikeudenkäyntimenettelyyn.

Yksipuolinen tuomio voidaan heti sen antamisen jälkeen panna täytäntöön lainvoimaisen tuomion tavoin. Summaarisessa velkomusasiassa annettu yksipuolinen tuomio siirretään tuomiorekisteriin. Luottotietoyhtiöt saavat tuomiorekisteristä tiedot annetusta yksipuolisista tuomioista, minkä vuoksi yksipuolinen tuomio johtaa maksuhäiriömerkintään.

Vastaaja ei voi hakea muutosta yksipuoliseen tuomioon. Vastaaja voi kuitenkin hakea takaisinsaantia 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun hän on saanut todisteellisesti tiedon yksipuolisesta tuomiosta. Velallinen saa usein tiedon yksipuolisesta tuomiosta vasta ulosottoviranomaiselta asian edetessä perintään. Takaisinsaantiaika alkaa kuitenkin kuluu vasta todisteellisesta tiedoksiannosta tai vaihtoehtoisesti siitä ajankohdasta, jolloin takaisinsaantihakemukseen oikeutettu velallinen on hänen läsnäolles-

saan toimitetussa ulosmittauksessa saanut tiedon tuomiosta. Ottaen huomioon, ettei ulosmittauksia juuri tehdä velallisen läsnä ollessa, yksipuoliset tuomiot eivät yleensä tule milloinkaan lainvoimaisiksi. Sanotulla seikalla ei kuitenkaan ole käytännössä merkitystä, koska yksipuolinen tuomio pannaan ulosottokaaren (705/2007) 2 luvun 9 §:n mukaan täytäntöön kuten lainvoimainen tuomio.

2.1.2 Tuomioistuimen toimivallan määräytyminen

Käräjäoikeuksien toimivallan määräytymisessä summaariset riita-asiat eivät poikkea muista riita-asioista. Käräjäoikeuksien toimivallasta riita-asioissa säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 1 §:n mukaan luonnollista henkilöä vastaan esitetty vaatimus tutkitaan lähtökohtaisesti siinä käräjäoikeudessa, jonka tuomiopiirissä hänellä on kotipaikka tai vakiutuinen asuinpaikka. Oikeushenkilön yleisestä oikeuspaikasta säädetään saman luvun 2 §:ssä.

Jos vaatimus on esitetty sellaisessa käräjäoikeudessa, joka ei oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaan ole toimivaltainen asiaa käsittelemään, ja vastaaja ei anna häneltä pyydettyä vastausta, käräjäoikeuden on sanotun luvun 21 §:n mukaan omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta tai siirrettävä se 22 §:ssä säädetyllä tavalla toimivaltaiseen käräjäoikeuteen.

2.1.3 Summaaristen riita-asioiden käsittely

Haastehakemus voidaan lähettää konekielisenä käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään (Tuomas) käyttäen sähköistä tiedonsiirtoyhteyttä (Santra). Sanottua tiedonsiirtoyhteyttä käyttävät kuitenkin vain suurimmat velkojat eli käytännössä perintätoimistot ja suurimmat kaupungit. Tämä johtuu siitä, että konekielisten haastehakemusten toimittaminen Santran kautta edellyttää tekniset vaatimukset täyttävän ohjelman rakentamista velkojan omaan tietojärjestelmään, mikä tuo velkojalle kustannuksia.

Yksityishenkilöiden ja pienempien perintätoimistojen käytettäväksi on vuonna 2011 perustettu internetin kautta toimiva sähköinen asiointiliittymä. Asiointiliittymän kautta velkoja voi toimittaa haastehakemuksensa käräjäoikeuden käsiteltäväksi, seurata haastehakemuksensa käsittelyä käräjäoikeudessa, hakea ratkaisunsa palvelun kautta ja siirtää sen lopulta ulosottoon. Konekielisen tiedonsiirtoyhteyden ja sähköisen asiointiliittymän käyttöön on kannustettu asettamalla näiden asioiden käsittelymaksu alhaisemmaksi kuin paperisena tai liitetiedostona vireille tulleiden asioiden.

Valtaosa käräjäoikeuksiin saapuvista haastehakemuksista on ammattimaisissa perintätoimistoissa laadittuja. Myös asianajo- ja lakiasiantoimistot laativat jonkin verran summaarisia haastehakemuksia. Noin 70–75 % summaarisista haastehakemuksista tehdään edellä mainittujen sähköisten järjestelmien kautta konekielisenä tai asiointiliittymän välityksellä suoraan käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään.

Vaikka suurin osa summaaristen riita-asioiden haastehakemuksista tehdään sähköisenä, toimitetaan edelleen noin 25–30 % summaarisista haastehakemuksista paperisena tai sähköpostin liitetiedostona. Näistä haastehakemuksista suuri osa on ammatimaista perintätoimintaa harjoittavan yrityksen tai henkilön tekemiä. Lisäksi enemmistö ammattimaista huoneenvuokraustoimintaa harjoittavista yrityksistä toimittaa riidattomia vuokrasaataviaan koskevat summaariset haastehakemukset käräjäoikeuteen kirje- tai sähköpostina. Vuoden 2016 tietojen mukaan yli 90 % manuaalisesti kirjattavista haastehakemuksista (S-asiat) oli juridisten hakijoiden tekemiä.

Jos haastehakemus on tehty konekielisenä tai asiointiliittymän kautta, asian tietojen erillinen kirjaaminen käräjäoikeudessa ei ole tarpeen. Paperisena tai tiedostona vireille tulleet summaariset haastehakemukset on erikseen kirjattava käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään ja tämä kirjaaminen vie arviolta kolme kertaa enemmän työaikaa kuin sellaisen haastehakemuksen kirjaaminen, joka on lähetetty konekielisenä tai asiointiliittymän välityksellä suoraan asianhallintajärjestelmään.

Sähköisten järjestelmien kehittäminen on mahdollistanut sen, että ulosottoa haettaessa hakemukseen ei enää tarvitse liittää ulosottooperusteen muodostavaa ratkaisua. Ulosottihakemus voidaan tehdä sähköisesti siten, että tuomiossa olevat tiedot siirtyvät tuomiorekisteristä automaattisesti ulosottihakemukseen ja ulosottihakemuksesta suoraan ulosoton tietojärjestelmään tätä varten rakennetun ulosoton asiointiliittymän kautta. Jos haastehakemus on tehty asiointiliittymän kautta ja tuomio haetaan sähköisenä, tulee asiointipalveluun tuomion kohdalle linkki, jota kautta tuomio voidaan siirtää ulosottoon. Myös häättötuomioita voidaan tällä tavalla hakea täytäntöönpanoviksi.

Myös ulosoton puolella on käytössä konekielinen tiedonsiirtoyhteys, jota käyttävät ulosottihakemuksen tekemiseen suuret velkojat (tietojärjestelmähakijat). Järjestelmä on siten samanlainen kuin Santra, että se on suljettu, ja siihen liittyminen edellyttää lupaa ja ohjelmistoinvestointeja. Tietojärjestelmähakija hakee ulosottoa sähköisellä viestillä, joka toimitetaan teknisen käyttöyhteyden avulla ulosoton valtakunnalliseen tietojärjestelmään.

Konekieliseen ja asiointiliittymän kautta tehtyyn ulosottihakemukseen on erikseen kirjattava vain sellaiset täytäntöönpanossa tarvittavat tiedot, joita tuomiossa ei ole. Esimerkki tällaisesta tiedosta on pankkitili, jolle perityt varat tilitetään tai ilmoitus siitä, että hakija haluaa tyytyä ulosottokaaren 3 luvun 105 §:ssä tarkoitettuun suppeaan ulosottoon. Sähköisiä ulosottohakemuksia ei erikseen kirjata ulosoton tietojärjestelmään, vaan ne kirjautuvat vireille tulleiksi automaattisesti.

Haastehakemusten käsittely käräjäoikeuksissa on pitkälle automatisoitua. Käräjäoikeudessa riidattomat velkomusasiat ratkaistaan kirjallisessa valmistelussa pääosin kansliahenkilökunnan toimesta. Tuomarit ja käräjänotaarit käsittelevät kuitenkin riitaisiksi osoittautuneet summaariset velkomusasiat ja sellaiset riidattomat velkomusasiat, joissa vastaajan antaman vastauksen merkitys tulee arvioitavaksi. Lainkäyttöhenkilöstön ratkaistavaksi siirtyvät myös sellaiset haastehakemukset, jossa käräjäoikeuden on viran puolesta arvioitava vaatimuksen lainmukaisuus. Käräjäoikeuden on esimer-

kiksi viran puolesta varmistettava, ettei 2 000 euron määrän alittavan kuluttajaluottosopimuksen todellinen vuosikorko ylitä korkolain (633/1982) 12 §:ssä tarkoitettua viitekorkoa lisättynä 50 prosenttiyksiköllä.

Korkein oikeus on edellä sanotun lisäksi ennakkoratkaisussaan KKO 2015:60 katsonut, että tuomioistuimen oli myös määrältään 2 000 euroa ylittävää kuluttajaluottosopimusta koskevassa asiassa, jossa kuluttajasopimuksen korkoehtoon perustuvaa vaatimusta voitiin pitää kuluttajan kannalta kohtuuttomana, viran puolesta selvitettävä, oliko vakioehto ollut siten selkeästi ja ymmärrettävästi laadittu, että se täytti kuluttajasopimuksen kohtuuttomista sopimusehdoista annetun direktiivin 93/13/ETY sopimusehdoille asettamat vaatimukset. Kun ehto ei ollut täyttänyt sille asetettuja vaatimuksia, ehtoon perustuva vaatimus oli hylättävä selvästi perusteettomana.

Suuri osa tuomioistuimissa riidattomina käsiteltävistä velkomusasioista koskevat pienlainaa ja pienlainaan liittyviä erinäisiä korko- ja kuluvaatimuksia. Nämä sopimukset tehdään vakiosopimusehdoin. Korkeimman oikeuden ennakkoratkaisusta voidaan katsoa seuranneen aiempaa laajempi velvollisuus viran puolesta tarkistaa korkovaatimuksen kohtuullisuus pienlainaa koskevassa velkomusasiassa, ja jos vaatimusta voidaan pitää kohtuuttomana, arvioida onko sopimusehto, johon vaatimus perustuu, siten selkeästi ja ymmärrettävästi laadittu, ettei se ole edellä mainitun direktiivin vastainen. Lainkäyttötyön lisääntyessä käsittelyn automaatiotaso laskee.

2.1.4 Summaaristen riita-asioiden määrä ja käsittelyn kesto

Vuonna 2015 käräjäoikeuksiin saapui 349 154 summaarisen riita-asian haastehakemusta. Alustavien tilastotietojen mukaan vuonna 2016 käräjäoikeuksiin saapui 343 932 summaarista haastehakemusta. Haastehakemusten määrä olisi siten laskenut noin 5 000:lla edeltävään vuoteen verrattuna. Vuoden 2016 tiedot eivät kuitenkaan vielä ole lopullisia, joten niitä tulee arvioida vain suuntaa antavina. Jäljempänä selostetaan lähtökohtaisesti vuoden 2015 tilastoja. Vuoden 2016 alustavat tiedot ilmoitetaan siltä osin kuin ne ovat saatavilla.

Summaaristen riita-asioiden määrä eri käräjäoikeuksissa vaihtelee. Eniten summaarisia riita-asioita on Helsingin käräjäoikeudessa. Vuonna 2015 ratkaistiin Helsingin käräjäoikeudessa 44 247 summaarista riita-asiaa (50 904 kpl v. 2016), Pirkanmaan käräjäoikeudessa 33 853 summaarista asiaa (31 418 kpl v. 2016) ja Vantaan käräjäoikeudessa 15 897 summaarista riita-asiaa (16 963 kpl v. 2016). Etelä-Karjalan ja Pohjois-Karjalan käräjäoikeuksissa ratkaistiin vastaavasti 6 843 (6 153 kpl v. 2016) ja 8 952 (8 844 kpl v. 2016) summaarista asiaa.

Summaaristen riita-asioiden käsittelyn kesto vaihtelee merkittävästi käräjäoikeuksien välillä. Summaarisen riita-asian keskimääräinen käsittelyaika vuonna 2015 oli 2,7 kuukautta (2,8 kk v. 2016). Useassa käräjäoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika alitti kaksi kuukautta. Esimerkiksi Kainuun käräjäoikeudessa keskimääräinen käsittelyaika oli 1,4 kuukautta (1,3 kk v. 2016), Päijät-Hämeen käräjäoikeudessa 1,6 kuu-

kautta (1,9 kk v. 2016) ja Pirkanmaan kärjäoikeudessa 1,9 kuukautta (1,8 kk v. 2016). Vantaan kärjäoikeudessa keskimääräinen kesto oli taas 2,3 kuukautta (2,7 kk v. 2016) ja Pohjois-Karjalan kärjäoikeudessa 2 kuukautta (2 kk v. 2016). Kahdessa kärjäoikeudessa, Etelä-Karjalan ja Helsingin kärjäoikeuksissa, summaarisen riita-asian käsittely kesti kuitenkin keskimäärin 5,1 kuukautta. Alustavien vuoden 2016 tilastojen mukaan keskimääräinen käsittelyaika olisi Helsingin kärjäoikeudessa lyhentynyt 4,7 kuukauteen. Etelä-Karjalan kärjäoikeuden käsittelyajat olisivat taas pidentyneet siten, että keskimääräinen käsittelyaika olisi vuonna 2016 ollut 6,7 kuukautta.

2.1.5 Käsittelyn tuloksellisuus

Summaarisia asioita käsittelevän henkilöstön tuottavuus vaihtelee kärjäoikeuksittain. Kuten edellä on todettu, summaarisia riita-asioita käsittelee pääasiassa kansliahenkilökunta. Toiminnallista tuloksellisuutta voidaan siksi ainakin suuntaa antavasti arvioida suhteuttamalla kansliahenkilökunnan henkilötyövuosien määrä määrään ratkaistuja ja summaarisia riita-asioita. Näin tehtäessä ilmenee, että tehokkuus summaaristen riita-asioiden käsittelyssä heijastaa käsittelyn kestossa havaittuja eroavaisuuksia. Vuonna 2015 ratkaistiin esimerkiksi Helsingin kärjäoikeudessa 251 summaarista riita-asiaa kansliahenkilötyövuotta kohden. Samoin Etelä-Karjalan kärjäoikeudessa ratkaistiin 251 summaarista riita-asiaa kansliahenkilökunnan henkilötyövuotta kohden. Pirkanmaan kärjäoikeudessa luku oli 439 summaarista riita-asiaa ja Vantaan kärjäoikeudessa 400 summaarista riita-asiaa.

2.1.6 Haastehakemuksen tiedoksiannosta

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n mukaan tiedoksiannot toimitetaan ensisijaisesti lähettämällä asiakirja asianosaiselle postitse saantitodistusta vastaan (saantitodistustiedoksianto). Tiedoksianto voidaan myös toimittaa kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa vastaanottotodistuksen (vastaanottotodistustiedoksianto), tai vaihtoehtoisesti sähköisenä viestinä, edellyttäen että vastaanottaja siihen suostuu ja on ilmoittanut tavan, jolla viesti tulee lähettää (sähköinen vastaanottotodistustiedoksianto). Saman luvun 3 b §:n mukaan tuomioistuin voi toimittaa tiedoksiannon myös siten, että tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse, minkä jälkeen asiakirja lähetetään vastaanottajan posti- tai sähköpostiosoitteeseen (puhelintiedoksianto). Jos kysymys on haasteen tiedoksiannosta, puhelintiedoksiantoa voidaan käyttää vain tietyn määräistä saamista koskevassa summaarisessa riita-asiaa.

Jos tiedoksiantoa ei ole saatu toimitettua, tai voidaan pitää todennäköisenä, että sitä ei saada toimitettua tiedoksi postitse, tiedoksiannon toimittaa oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 4 §:n mukaan haastemies (haastemiestiedoksianto). Saman luvun 7 §:n mukaan, jos haastemies on etsinyt henkilöä, jonka asuinpaikka Suomessa on tiedos-

sa, mutta ei ole tavannut häntä tai ketään, jolla on oikeus hänen puolestaan vastaanottaa tiedoksianto ja ilmenneiden seikkojen perusteella voidaan olettaa hänen välittelevän tiedoksiantoa, haastemies voi toimittaa tiedoksiannon luovuttamalla asiakirjat jollekin samaan talouteen kuuluvalla 15 vuotta täyttäneelle tai, jos tiedoksiannon vastaanottaja harjoittaa liikettä, jollekin hänen liikkeensä palveluksessa olevalle tai viimekädessä paikalliselle poliisiviranomaiselle ja lähettää tiedoksiannosta ilmoituksen vastaanottajan postiosoitteeseensa (sijaistiedoksianto).

Kuten edellä on todettu, voidaan todisteellinen vastaanottotodistustiedoksianto toteuttaa myös sähköisesti, mutta tämä edellyttää, että vastaanottaja ensin ilmoittaa käräjäoikeudelle, mihin sähköiseen osoitteeseen asiakirja voidaan toimittaa. Vastajaan on siten ensin otettava esimerkiksi sähköpostitse yhteyttä suostumuksen saamiseksi osoitteen käyttämiseen tiedoksiantoa varten.

Todisteellisesta tiedoksiannosta sähköistä viestintävälinettä käyttäen säädetään myös laissa sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa (13/2003, jäljempänä myös *sähköinen asiointilaki*). Lain 18 §:ssä tarkoitettua todisteellista sähköistä tiedoksiantoa ei kuitenkaan käytetä yleisissä tuomioistuimissa.

Tietyn määräistä saamista koskevilla summaarisissa riita-asioissa pääasialliseksi tiedoksiantotavaksi on muodostunut puhelintiedoksianto. Vuonna 2015 summaaristen asioiden tiedoksiantoyrityksiä tehtiin Tuomas-asianhallintajärjestelmän raportointikannan mukaan yhteensä 435 728 ja onnistuneiden tiedoksiantojen määrä oli 331 396 (76 %). Raportin mukaan onnistuneista tiedoksiannoista noin 51 % on toteutettu puhelintiedoksiantona, 27 % haastemiestiedoksiantona ja noin 22 % on toteutettu vastaanottotodistustiedoksiantona. Onnistuneista tiedoksiannoista saantitodistustiedoksiantojen määrä oli 0,0004 %, mistä voidaan päätellä, että saantitodistustiedoksiantoa ei juuri käytetä.

Ennen puhelintiedoksiannon käyttöönottoa haasteen tiedoksianto summaarisessa riita-asiassa tapahtui pääsääntöisesti haastemiestiedoksiantona. Esimerkiksi vuonna 2007 onnistuneista tiedoksiannoista haastemiestiedoksiantojen osuus oli 75,1 % (ks. HE 123/2009 vp s. 5). Haastemiestiedoksiantojen osuus on siten vuodesta 2007 laskenut lähes 50 prosenttiyksikköä. Voidaan siten todeta, että puhelintiedoksiannon mahdollistavan uudistuksen tavoitteet ovat toteutuneet ennakoituakin paremmin.

Haastemiestiedoksianto on käytetyistä tiedoksiantotavoista kallein. Vaikka haastemiestiedoksiantoa ei enää käytetä niin paljon kuin esimerkiksi vuonna 2007, vaihtelee eri tiedoksiantotapojen käyttö summaarisissa asioissa edelleen eri käräjäoikeuksissa. Vuonna 2015 haastemiehen hoidettavaksi annettiin 100 495 summaarisen asian tiedoksiantoa. Onnistuneiden haastemiestiedoksiantojen määrä oli 88 305 kpl eli 88 %. Haastemiestiedoksiantotehtävien osuus vaihteli kuitenkin käräjäoikeuksittain siten, että Helsingissä 30 % tiedoksiantoyrityksistä oli haastemiestiedoksiantoja, Etelä-Karjalan käräjäoikeudessa 18 %, Pirkanmaan käräjäoikeudessa 17 % ja Vantaan käräjäoikeudessa 21 %.

Vastaanottotodistusta käytettäessä onnistumisprosentti oli 49 % (148 783 tiedoksiantoyritystä, 73 488 onnistunutta tiedoksiantoa). Tilastojen perusteella vastaanottotodistustiedoksiannon käyttö näyttäisi vaihtelevan haastemiestiedoksiantoakin enemmän. Tiedoksiantoyrityksiä vastaanottotodistusta vastaan oli Helsingissä vuonna 2015 vain 404 kpl. Tämä on 0,9 % kaikista tiedoksiantoyrityksistä Helsingissä. Näistä 64 % onnistui (260 kpl). Esimerkiksi Vantaalla tiedoksiantoyrityksiä vastaanottotodistusta vastaan oli samana vuonna 9 555 kpl eli 43,5 % kaikista tiedoksiantoyrityksistä. Onnistumisprosentti oli Vantaalla Helsinkiä alhaisempi, mutta tiedoksianto vastaanottotodistusta vastaan onnistui kuitenkin 4 087 tapauksessa, eli 43 % vastaajista palautti vastaanottotodistuksen. Vuonna 2015 Etelä-Karjalassa vastaanottotodistusta vastaan tehtyjä tiedoksiantoyrityksiä summaarisina vireille tulleissa riita-asioissa oli 2 439 kpl. Tämä on 26 % kaikista tiedoksiantoyrityksistä. Näistä onnistui 1 477 kpl, eli 60,5 % yrityksistä menestyi.

Helsingin kärjäoikeudessa puhelintiedoksianto oli vuonna 2015 tiedoksiantotapana 62 %:ssa kaikista tiedoksiantoyrityksistä. Vastaava luku oli Vantaalla 33 % ja Etelä-Karjalassa 50,5 %. Onnistuneista tiedoksiannoista puhelintiedoksiantoa oli käytetty tiedoksiantotapana Helsingissä 69 %:ssa, Etelä-Karjalassa 61 %:ssa ja Vantaalla 47 %:ssa asioita. Käytännössä kaikki puhelintiedoksiantoyritykset on kaikissa kärjäoikeuksissa kirjattu onnistuneiksi.

Kuten edellä on todettu, valtakunnallisesti kaikista tiedoksiantoyrityksistä onnistuu keskimäärin 76 %. Helsingin kärjäoikeudessa onnistuu kuitenkin 89,4 % yrityksistä. Myös Etelä-Karjalan kärjäoikeudessa tiedoksianteiden onnistumisprosentti on korkea, 82,5 %. Esimerkiksi Vantaan kärjäoikeudessa osuus onnistuneista tiedoksianteista on 69,7 % ja Pirkanmaan kärjäoikeudessa 72,7 %.

2.1.7 Tuomioistuinmaksut

Uusi tuomioistuinmaksulaki (1455/2015) tuli voimaan 1.1.2016. Tuomioistuinmaksulain 12 §:ssä säädetään tuomioistuinmaksujen perinnästä ja kokonaiskustannusten laskemisesta. Säännöksen mukaan maksut peritään suoritteiden valmistumisen jälkeen, mutta oikeusministeriön asetuksella voidaan kuitenkin säätää tilanteista, joissa maksuvelvolliselle tarjottaisiin mahdollisuus maksaa maksu etukäteen. Asetuksella ei ole mahdollista asettaa kantajalle tai hakijalle etukäteismaksuvelvoitetta missään asiaryhmässä. Lain esitöiden mukaan (HE 29/2015 vp s. 57) etukäteismaksua koskeva asetuksenantovaltuutus on otettu lakiin mahdollistamaan etukäteismaksun kokeilemisen rajatuissa asia- tai asiakasryhmissä. Asetusta etukäteismaksumahdollisuudesta ei ole annettu.

2.2 Kansainvälinen vertailu

2.2.1 Yleistä

Vieraissa valtioissa velkomusasioissa käytössä olevia järjestelmiä on aiemmin kuvattu oikeusministeriön julkaisuissa. Esimerkiksi summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittämistä koskevassa selvitysmiesselvityksessä (Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita OMSO 52/2014, jäljempänä *OMSO 52/2014*) on selostettu Ruotsissa ja Itävallassa käytössä olevia järjestelmiä (s. 65–75). Ulosotto 2000 -toimikunnan mietinnössä (KM 1998:2, s. 94–138) on kuvattu tuolloin Ruotsissa, Norjassa, Tanskassa, Saksassa, Itävallassa, Ranskassa, Belgiassa sekä Alankomaissa voimassa olevia järjestelmiä täytäntöönpanokelpoisen ulosottoperusteen saamiseksi velkomusasiassa.

Ottaen huomioon ne tavoitteet, jotka tähän esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla on tarkoitus toteuttaa, ei ole tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista selostaa ulkomaiden lainsäädäntöä niin yksityiskohtaisesti kuin edellä mainituissa julkaisuissa on tehty. Päivittämistarkoituksessa on kuitenkin kuvattu yleisellä tasolla Saksassa ja Ranskassa käytössä olevia järjestelmiä sekä niin sanottua eurooppalaista maksamismääräystä. Ruotsin ja Itävallan lainsäädännössä ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia selvitysmiesselvityksen OMSO 52/2014 valmistumisen jälkeen, minkä vuoksi näiden valtioiden osalta viitataan sanotussa selvityksessä esitettyyn.

Yleiskuvan saamiseksi velkomusasioiden käsittelystä Euroopassa on syytä jälleen tuoda esiin, että kaikissa EU:n jäsenvaltioissa Ruotsia ja Unkaria lukuun ottamatta täytäntöönpanoperusteen saaminen riidatonta saatavaa koskevassa asiassa edellyttää tuomioistuimen antamaa ratkaisua. Sanotut ratkaisut annetaan kuitenkin usein tavanomaista oikeudenkäyntimenettelyä yksikertaisemmassa järjestyksessä erilaisten erityismenettelyiden puitteissa tai yksipuolisella tuomiolla. Lisäksi monessa valtioissa on käytössä järjestelmä, jossa tietyt julkisen notaarin vahvistamat asiakirjat ovat suoraan täytäntöönpanokelpoisia ilman erillistä tuomioistuin käsittelyä.

2.2.2 Saksa

Yksityisoikeudellisen riidattoman rahasaatavan täytäntöönpanokelpoisuus edellyttää pääsääntöisesti tuomioistuimen antamaa tuomiota tai päätöstä. Saksassa on riidattomia rahasaatavia varten käytettävissä erityinen maksamismääräysmenettely, ns. *Mahnverfahren*. Menettelyä koskevat säännökset on sisällytetty Saksan siviiliprosessilakiin (*Zivilprozessordnung* 688–703d §).

Toimivaltainen tuomioistuin on yleinen alioikeus, *Amtsgericht*. Jos kantaja on luonnollinen henkilö, tuomioistuimen alueellinen toimivalta määräytyy kantajan eli velkojan kotipaikan mukaan. Monet Saksan liittotasavallan osavaltioista ovat keskittäneet maksamismääräykset tiettyihin tuomioistuihin, *Mahngerichte*. Tällainen tuomioistuin on esimerkiksi Berliinissä sijaitseva Weddingin alioikeus.

Lomakkeen käyttö maksamismääräystä haettaessa on pakollista. Maksamismääräystä voi hakea sekä sähköisesti että paperilomakkeelle tehdyllä hakemuksella. Osavaltioista riippuen hakemus voidaan tehdä konekielisenä tai internetin välityksellä.

Hakemukseen ei tarvitse liittää asiakirja- tai muuta vastaavaa näyttöä saatavan ole-massaolon osoittamiseksi. Riittää, että hakemuksessa todetaan saatavan peruste ja sen määrä.

Tuomioistuin voi jättää maksamismääräyksen antamatta, jos vaatimusta ei voida hyväksyä, muotovaatimukset eivät täyty tai tuomioistuin ei ole asiassa toimivaltainen. Maksamismääräystä ei myöskään anneta, jos se voidaan antaa vain osittaisena.

Kun maksamismääräys on annettu, annetaan se tiedoksi velalliselle. Saatuaan maksamismääräyksen tiedoksi velallisella on kaksi viikkoa aikaa vastustaa määräystä. Vastustamista ei tarvitse perustella. Jos velallinen annetun määräajan kuluessa vastustaa määräystä, täytäntöönpanomääräystä ei anneta ja asia raukeaa. Asia ei näin ollen siirry automaattisesti käsiteltäväksi tavanomaisessa riita-asiain menettelyssä. Asianosaiset voivat kuitenkin pyytää asian siirtämistä tavanomaiseen riita-asian oikeudenkäyntiin.

Jos maksamismääräystä ei ole vastustettu, tuomioistuin antaa hakemuksesta täytäntöönpanomääräyksen. Hakemusta ei voida tehdä ennen vastustamiselle varatun määräajan päättymistä. Hakemukseen on sisällytettävä ilmoitus siitä, onko maksamismääräysmenettelyn perusteella suoritettu maksuja. Mahdolliset maksut on yksilöitävä ja kantajan on vähennettävä ne täytäntöönpanohakemuksestaan. Täytäntöönpanomääräys vastaa yksipuolista tuomiota, joka on julistettu väliaikaisesti täytäntöönpanokelpoiseksi. Myös sitä voidaan vastustaa kahden viikon määräajassa tiedoksiannosta.

2.2.3 Ranska

Yksityisoikeudellisen riidattoman rahasaatavan täytäntöönpanokelpoisuus edellyttää tuomioistuimen antamaa tuomiota tai päätöstä. Ranskassa on riidattomia rahasaatavia varten käytettävissä erityinen maksamismääräysmenettely, ns. *injonction de payer*. Menettelyä koskevat säännökset on sisällytetty Ranskan siviiliprosessilakiin (*code de procedure civile*, 1405–1425 §).

Maksamismääräystä haetaan tuomioistuimelta. Toimivaltaisia tuomioistuimia on useita, ja toimivalta määräytyy osin saatavan määrän ja osin sen laadun perusteella. Ali-oikeuksista toimivaltaisia ovat *la jurisdiction de proximité*, jos saatavan määrä on enintään 4 000 euroa, *le tribunal d'instance*, jos saatavan määrä on enintään 10 000 euroa ja *le tribunal de grande instance*, jos saatavan määrä ylittää 10 000 euroa. Jos kysymyksessä on kaupallisiin suhteisiin erikoituneen tuomioistuimen – *tribunal de commerce* – toimivaltaan kuuluvasta asiasta, haetaan maksamismääräystä sanotun tuomioistuimen presidentiltä.

Tuomioistuimen alueellinen toimivalta määräytyy joko kantajan tai vastaajan kotipaikan perusteella.

Maksamismääräyksen hakeminen ei edellytä lomakkeen käyttämistä, mutta sitä suositellaan. Maksamismääräyshakemus on tavanomaista haastehakemusta summaarisempi. Hakemukseen on kuitenkin liitettävä saatavan olemassaolon osoittava asiakirjanäyttö. Vain *tribunal de commerce* ottaa vastaan sähköisiä hakemuksia.

Maksamismääräystä ei anneta, jos tuomioistuin katsoo vaatimuksen olevan vailla perustetta. Hakemus voidaan hylätä kokonaan tai osittain. Hylkäävään päätökseen ei saa hakea muutosta. Asia voidaan kuitenkin saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi tavanomaisena riita-asiana.

Vastaaja voi kuukauden kuluessa tiedoksisaannista vastustaa määräystä. Tiedoksiannolle asetetut vaatimukset ovat tiukat. Tiedoksianto kirjatulla kirjeellä ei ole mahdollista, vaan maksumääräys tulee antaa velalliselle tiedoksi henkilökohtaisesti siten, että haastemiestehtävästä huolehtiva *huissier de justice* asianomaisten asiakirjojen luovuttamisen lisäksi suullisesti kertoo vastaanottajalle häneen kohdistuneista vaatimuksista, velvoitteista, menettelystä ja sen seurauksista. Jos kaikkia yksityiskohtia ei ole kerrottu, tiedoksianto on pätemätön. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että henkilökohtaiseen tiedoksiantoon rinnastuu sähköinen tiedoksianto siinä tapauksessa, että vastaanottaja viestin lähettämispäivänä saa sen todisteellisesti tiedoksi.

Maksamismääräyksen vastustamista ei tarvitse perustella. Vastustamislomake mahdollistaa kuitenkin perusteen ilmoittamisen. Velallisen on ilmoitettava vastustamisesta tuomioistuimelle laissa säädetyllä tavalla. Vastustamisen johdosta asia siirtyy käsiteltäväksi tavanomaisena riita-asiana siten, että asianosaiset kutsutaan istuntoon, jossa asian käsittely todetaan alkaneen.

Jos maksamismääräystä ei vastusteta, vahvistetaan se tuomioistuimelle osoitetusta hakemuksesta täytäntöönpanokelpoiseksi (*formule exécutoire*). Hakemus on tehtävä kuukauden sisällä vastustamiselle asetetun määräajan päättymisestä. Kun maksamismääräys on vahvistettu täytäntöönpanokelpoiseksi, ulosottomiehen tehtävää hoitava *huissier de justice* voi panna sen täytäntöön. Täytäntöönpanotoimiin ryhtyminen edellyttää jälleen kerran täytäntöönpanon sallivan asiakirjan tiedoksiantoa *huissierin* toimesta.

2.2.4 Euroopan unioni

Euroopan unionin siviilioikeudellisen yhteistyön alalla hyväksyttiin 12.12.2006 Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1896/2006 eurooppalaisen maksamismääräysmenettelyn käyttöönotosta. Asetus tuli täysimääräisesti sovellettavaksi 12.12.2008. Asetuksella on perustettu menettely sellaisten rahamääräisten saatavien perintään, joilla on liittymä useampaan kuin yhteen jäsenvaltioon. Menettelyn tavoit-

teena on yksinkertaistaa ja nopeuttaa oikeudenkäyntiä ja vähentää oikeudenkäyntikulua.

Kirjallinen menettely perustuu vakiolomakkeiden käyttöön. Menettely aloitetaan täyttämällä lomake, jossa ilmoitetaan tiedot asianosaisista ja vaatimuksen luonteesta ja määrästä. Tuomioistuin käsittelee hakemuksen, ja jos lomake on asianmukaisesti täytetty, tuomioistuin antaa eurooppalaisen maksamismääräyksen 30 päivän kuluessa.

Tuomioistuin antaa tämän jälkeen eurooppalaisen maksamismääräyksen tiedoksi vastaajalle. Vastaaja voi joko maksaa vaatimuksen määrän tai riitauttaa sen. Hänellä on 30 päivää aikaa antaa eurooppalaista maksamismääräystä koskeva vastine. Jos vastine annetaan, asia on siirrettävä riita-asioita käsittelevän tuomioistuimen käsiteltäväksi kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Ellei vastaaja anna vastinetta, eurooppalaisesta maksamismääräyksestä tulee automaattisesti täytäntöönpanokelpoinen. Kantaja lähettää eurooppalaisesta maksamismääräyksestä jäljennöksen ja tarvittaessa käännöksen sen jäsenvaltion täytäntöönpanoviranomaisille, jossa maksamismääräys on tarkoitus panna täytäntöön. Lähes kaikissa jäsenvaltiossa toimivaltainen taho on täytäntöönpanotuomioistuin. Täytäntöönpano tapahtuu jäsenvaltion kansallisten sääntöjen ja menettelyjen mukaisesti.

2.3 Nykytilan arviointi

Suomessa käytössä oleva summaarinen menettely on toimiva ja riidattomien velkomusasioiden käsittelyajat ovat Helsingin ja Etelä-Karjalan kärjäoikeuksia lukuun ottamatta kansainvälisesti vertailukelpoisia. Valtiolle järjestelmä tuottaa oikeudenkäyntimaksuina lähes yhtä paljon kuin se maksaa henkilötyövuosissa ja muissa toimintakustannuksissa.

Vaikka järjestelmä yleisellä tasolla toimii hyvin, tulee sen toimivuutta ja tehokkuutta edelleen kehittää. Esimerkiksi erot summaaristen riita-asioiden käsittelyn kestossa eri kärjäoikeuksien välillä olisi saatava pienemmiksi. Nykyistä tilannetta ei voida pitää kansalaisten yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan saatavuuden kannalta tyydyttävänä. Myös summaarisia asioita käsittelevän henkilöstön tuottavuuseroja olisi tasattava.

Erot käsittelyajoissa ja tuottavuudessa eivät ole suoraan kohdennettavissa yksittäiseen käsittelyvaiheeseen tai tekijään. Helsingin kärjäoikeuden mukaan käsittelyn viivästymiset johtuvat osin aiempien viivästymisten kertaantumista. Käytännössä Helsingin kärjäoikeudessa vireille tuleva summaarinen riita-asia jää odottamaan jopa kaksi kuukautta ennen kuin sen varsinainen käsittely alkaa. Vaikka kasautuneiden riita-asioiden purkaminen edistyy, siirtyvien asioiden vähentäminen ei ole lyhyen aikavälin puitteissa toteutettavissa ilman lisäresursseja.

Tiedoksiantotilastojen perusteella voidaan todeta, että tiedoksiantokäytännöt eri käräjäoikeuksissa ovat epäyhtenäiset. Tämä voi ainakin jossain määrin selittää eroja summaaristen riita-asioiden käsittelyn kestossa eri käräjäoikeuksien välillä. Käytäntöjä tulisi mahdollisuuksien mukaan yhtenäistää. Myös hyvin toimivan puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentamista tulisi harkita.

Ulosottokaaren 3 luvun 41 §:ssä on todisteellisena tiedoksiantotapana mainittu sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa annetun lain 18 §:ssä tarkoitettu todisteellinen sähköinen tiedoksianto. Tarkoituksenmukaista olisi selvittää mahdollisuuksia ottaa yleisesti käyttöön sanottu todisteellinen tiedoksiantotapa myös yleisissä tuomioistuimissa.

Hallituksen esityksessä HE 123/2009 vp pidettiin vaikeana laajentaa merkittävästi sähköisten välineiden käyttöä tiedoksiannoissa. Tätä perusteltiin vuonna 2009 sillä, ettei summaaristen asioiden vastaajilla usein ole sähköisen tiedoksiannon vastaanottamiseen tarvittavia sähköisiä välineitä käytössään. Tämä ei kuitenkaan enää vastaa nykytilaa, koska suurella osalla väestöä on käytössään ainakin jonkinlainen sähköinen väline – vähintään älypuhelin – jolla voi vastaanottaa ja lähettää viestejä sekä lukea asiakirjoja. Tästäkin syystä mahdollisuutta laajentaa sähköisen todisteellisen tiedoksiannon käyttöalaa tulisi arvioida uudelleen.

Tuottavuuserot summaaristen riita-asioiden käsittelyssä antavat ymmärtää, että summaarisia riita-asioita käsitellään eri käräjäoikeuksissa eri tavoin. Esimerkiksi Etelä-Karjalan käräjäoikeus on itse arvioinut ohjeistuksensa pienlainasaatavaa koskevien vaatimusten lainmukaisuuden tarkastamisessa muita käräjäoikeuksia tiukemmaksi, minkä vuoksi käräjäoikeuden käsittelyajat ovat vastaavasti muodostuneet muita käräjäoikeuksia pidemmiksi.

Käsittelyn tuottavuuteen liittyvät erot voivat siten johtua monista seikoista. Työn organisointi yleisellä tasolla ja myös resurssien kohdentaminen vaikuttavat tuloksellisuuteen. Erikoistuminen voi lisätä osaamista ja näin edistää käsittelyn tuloksellisuutta. Käräjäoikeuksilta saatujen tietojen perusteella ei kuitenkaan ole yksiselitteisesti tehtävissä sellaista päätelmää, että kansliahenkilöstöön kuuluvan henkilön keskittyminen yksin summaaristen riita-asioiden käsittelyyn lisäisi käsittelyn tehokkuutta. Toisaalta ei myöskään ole tehtävissä vastakkaista päätelmää. Kansalaisten yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja tuottavuuslukujen tasaamiseksi olisi kuitenkin syytä pyrkiä siihen, että asioiden käsittely, työtavat ja työn organisointi olisivat mahdollisimman samanlaiset kaikissa summaarisia riita-asioita käsittelevissä yksiköissä.

Noin 25–30 % haastehakemuksista summaarisissa riita-asioissa toimitetaan edelleen paperille laadittuna tai sähköpostin liitetiedostona käräjäoikeuteen. Tämä heikentää tehokkuutta, koska haastehakemuksen kirjaamisesta asianhallintajärjestelmään aiheutuva työmäärä on noin kolmekertainen verrattuna siihen, että haastehakemus kirjautuu suoraan käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään konekielisenä tietojärjestelmäyhteyden tai sähköisen asiointiliittymän välityksellä.

Oikeusrekisterikeskuksen tilastotietojen perusteella alle 10 % paperisena tai liitetiedostona vireille tulleista summaarisista haastehakemuksista on yksityishenkilön lähettämiä. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että vuonna 2015 saapuneesta erikseen järjestelmään kirjattavasta 92 536 haastehakemuksesta arviolta noin 9 200 oli yksityishenkilön toimittama. Loput 83 336 haastehakemusta on ollut ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan toimijan tai elinkeinonharjoittajan tekemiä. Todettakoon kuitenkin, että manuaalisesti kirjattavien summaaristen haastehakemusten määrä näyttäisi laskeneen vuonna 2016. Alustavien tietojen mukaan näitä hakemuksia olisi tehty enää 79 381 kpl (23 % kaikista summaarisista haastehakemuksista).

Summaaristen riita-asioiden kantajia on kannustettu käyttämään oikeushallinnon sähköisiä järjestelmiä alhaisemmalla oikeudenkäyntimaksulla. Sähköisessä asiointipalvelussa tehdyn haastehakemuksen käsittelyn etenemistä voi heti lähettämisen jälkeen seurata asiointipalvelussa. Tieto tuomion antamisesta toimitetaan velkojan sähköpostiin, ja tuomio on saatavissa sähköisesti. Paperimuotoisena, oikeaksi todistettuna jäljennöksenä tuomio annetaan velkojalle ainoastaan, jos hän sitä erikseen pyytää.

Tilastojen perusteella asiointiliittymän käyttö ei ole vuosien varrella merkittävästi lisääntynyt. Edellä todettujen myönteisten kannustimien valossa voidaan pitää yllättävänä, etteivät sellaiset ammattimaista perintätoimintaa harjoittavat tahot tai suuret vuokranantajat, jotka eivät ole Santra-tiedonsiirtoyhteyden käyttäjiä, nykyistä laajemmin hyödynnä mahdollisuutta tehdä haastehakemus asiointiliittymän kautta. Ilmeistä on, etteivät kannustimet ole riittävän tehokkaat. Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että velallinen joutuu lopulta oikeudenkäyntikuluina korvaamaan velkojan suorittaman oikeudenkäyntimaksun maksun määrästä riippumatta.

Mahdollista on myös, etteivät ammattimaiset velkojat ole riittävän tietoisia mahdollisuudesta tehdä summaarinen haastehakemus verkossa ja sen käyttömahdollisuuksista. Velkojat eivät välttämättä ole myöskään tietoisia siitä, että asiointipalvelu sallii tehdä sellaisia summaarisia haastehakemuksia, joita Santra-tiedonsiirtoyhteys ei salli.

Vaikka velkojat olisivat tietoisia verkkohakemuksesta, heidän kannaltaan ei välttämättä ole suurta eroa sen välillä, lähettääkö tietokoneella laaditun haastehakemuksen sähköpostin liitetiedostona kärjäoikeuden virastosähköpostiin vai suoraan asianhallintajärjestelmään asiointiliittymän kautta. Kynnys ensimmäiselle verkkoasioinnille voi itse asiassa muodostua korkeaksi sen vuoksi, että käytettyjä työtapoja olisi uudistettava ja hyväksi havaittuja mallipohjia olisi hyödynnettävä uudella tavalla.

Oikeushallinnon nykyinen sähköinen haastehakemus ei sovi aivan kaikille summaarisille riita-asioille. Järjestelmä ei hyväksy valuuttasaatavia eikä luottokorkovaatimuksia, jotka ovat sidotut kahden kuukauden Euriboriin. Se ei myöskään tue yli 100 vaatimuserän haastehakemuksia tai haastehakemuksia, joissa perustelut ylittävät 800 riviä. Häätöhaasteita, joihin ei liity saatavan perintää, ei ole mahdollista tehdä asiointiliittymän kautta. Jos haastehakemukseen on oheistettava liiteasiakirjoja, niiden toimitaminen erikseen ei välttämättä ole tarkoituksenmukaista. Myös sellaisia tavanomaisesta poikkeavia summaarisia riita-asioita koskevia haastehakemuksia, joissa vaati-

mukset esimerkiksi kohdistuvat vakuutena olevan omaisuuden arvoon (hypoteekki-kanne), voi olla epätarkoituksenmukaista tai jopa mahdotonta laatia asiointiliittymäalustalle.

Viranomaisasiointi samoin kuin kuluttajakauppa ja luototus ovat yhä enenevässä määrin siirtyneet verkkopohjaiseksi toiminnaksi. Esimerkiksi ammattimaisen vuokranantajan tai elinkeinonharjoittajan voidaan edellyttää osaavan toimia verkkoympäristössä. Jos asiointiliittymä teknisellä tasolla mahdollistaa, että kaikki oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä tarkoitetut summaariset haastehakemukset ovat tehtävissä sähköisesti, ei ole hyväksyttäviä perusteita sille, että ammattitoimija tai muu elinkeinonharjoittaja järjestelmällisesti jättää saatavien oikeudellisessa perinnässä hyödyntämättä oikeushallinnon verkkopohjaisia järjestelmiä.

Kuten edellä on todettu, sähköisten järjestelmien käyttöastetta on pyritty lisäämään erinäisin myönteisin kannustimin. Ottaen huomioon, että sähköisten järjestelmien käyttöaste summaarisissa riita-asioissa on kannustimista huolimatta viime vuosina pysynyt kutakuinkin samalla tasolla (noin 5 % kaikista summaarisista haastehakemuksista), eivät myönteiset kannustimet näyttäisi riittävän tehokkaasti ohjaavan velkojia käyttämään sähköisiä järjestelmiä. Tämän vuoksi tulisi nyt arvioida mahdollisuuksia pakottavalla lainsäädännöllä ohjata velkojat järjestelmien käyttäjiksi.

Oikeudellisen perinnän kaksivaiheisuus – se, että ensin haetaan kärjäoikeudelta ulosottooperustetta, ja ulosottooperusteen saamisen jälkeen erikseen ulosottooperusteen täytäntöönpanoa ulosottoviranomaiselta – on katsottu osaltaan heikentävän järjestelmän tehokkuutta sekä velkojan että viranomaistoiminnan kannalta. Velkojan on laadittava kaksi hakemusta ja molempien viranomaisten kirjattava asia vireille tullessi omaan tietojärjestelmäänsä. Oikeudellisen perinnän yksinkertaistamiseksi ja sen toimivuuden tehostamiseksi olisi arvioitava mahdollisuuksia siirtyä järjestelmään, jossa kärjäoikeus viran puolesta siirtäisi yksipuolisen tuomion ulosottohakemuksena ulosottoviranomaiselle täytäntöönpanoa varten. Yksinkertaistamismahdollisuuksia arvioitaessa olisi kuitenkin otettava huomioon, että järjestelmä jo nykyisin on varsin toimiva. Tämän vuoksi on tärkeää selvittää ja ottaa huomioon mahdollisesta yksinkertaistamisesta aiheutuvat ongelmat.

Summaaristen asioiden keskittämistä valmistelleelle työryhmälle kuului toimeksianton mukaisesti arvioida mahdollisuuksia siirtyä järjestelmään, jossa oikeudenkäyntimaksu summaarisessa riita-asiassa olisi suoritettava asian tullessa vireille.

Kuten edellä nykytilaa koskevassa jaksossa todetaan, tuli uusi tuomioistuinmaksulaki voimaan 1.1.2016. Tuomioistuinmaksulain 12 §:ssä säädetään tuomioistuinmaksujen perinnästä ja kokonaiskustannusten laskemisesta. Säännöksen mukaan maksut peritään aiempaan tapaan suoritteen valmistumisen jälkeen. Oikeusministeriön asetuksella olisi kuitenkin mahdollista säätää tilanteista, joissa maksuvelvolliselle tarjottaisiin mahdollisuus maksaa maksun etukäteen. Asetuksella ei sen sijaan olisi mahdollista asettaa kantajalle tai hakijalle etukäteismaksuvelvoitetta. Säännös on otettu lakiin mahdollistamaan etukäteismaksun kokeilemisen rajatuissa asia- tai asiakasryhmissä

(ks. HE 29/2015 vp s. 57). Jos tavoitteena olisi luoda velvollisuus suorittaa tuomioistuinmaksu etukäteen, edellyttäisi tämä lainsäädännön muuttamista.

Hallituksen esityksestä HE 29/2015 vp antamassaan mietinnössä (LaVM 2/2015 vp) lakivaliokunta on suhtautunut etukäteismaksujärjestelmän käyttöönottoon myönteisesti. Lakivaliokunta on katsonut etukäteismaksun tehostavan maksujen ohjausvaikutusta verrattuna käytössä olevaan jälkikäteislaskutukseen. Valiokunta on tämän vuoksi pitänyt perusteltuna, että etukäteismaksujärjestelmän käyttöönottoa jatkossa edelleen selvitetään. Valiokunta on kuitenkin huomauttanut, ettei etukäteismaksun mahdollinen käyttöönotto saisi muodostua esteeksi oikeuteen pääsulle. Hallituksen esitys ei ollut perustuslakivaliokunnan arvioitavana.

Uutta tuomioistuinmaksulainsäädäntöä valmistelleen työryhmän mietinnön (OMML 4/2015) liitteenä olevassa muistiossa (s. 104–111) sanottu työryhmä on käsitellyt etukäteismaksuun liittyviä näkökohtia ja valmistelun aikaisempia vaiheita. Hallituksen esityksessä HE 143/2010 vp ehdotettiin aikanaan, että asiointiliittymän kautta vireillepannuissa summaarisissa riita-asioissa (W-asiat) oikeudenkäyntimaksu olisi suoritettava vireillepanon yhteydessä. Muissa asioissa jälkikäteislaskutus säilyisi. Perustuslakivaliokunta (PeVL 35/2010 vp) ei hyväksynyt ehdotusta, koska katsoi sen rajoittavan perustuslain (731/1999) 21 §:n 1 momentissa turvattua oikeutta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa. Lisäksi perustuslakivaliokunta arvioi etukäteismaksun olevan ristiriidassa oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n 2 momentin kanssa, jonka mukaan asia tulee vireille ja sen valmistelu alkaa, kun haastehakemus saapuu käräjäoikeuden kansliaan. Lausunnossa myös todettiin, että esityksessä ei ollut tuotu esille perustuslain 6 §:n kannalta hyväksyttäviä perusteita sille, että kantajat asetettaisiin asian käsittelyyn ottamisen suhteen eri asemaan.

Tuomioistuinmaksulakityöryhmä on mietintönsä liitteessä olevassa muistiossa pitänyt etukäteismaksua jälkikäteislaskutusta kannatettavampana ratkaisuna. Samalla työryhmä on kuitenkin todennut, että menettelymuutos vaatisi uusia tietojärjestelmiä ja menettelysäännösten tarkistamista. Menettelysäännösten muutostarpeet koskisivat muun muassa sitä, missä vaiheessa maksu peritään, miten asia otettaisiin käsittelyyn maksun suorittamisen jälkeen ja mitä maksun jättämisestä maksamatta seuraisi. Osa näistä säännöksistä tulisi työryhmän mukaan mahdollisesti sisällyttää asianomaisiin prosessilakeihin.

Ilmeistä on, että myös suoritetun maksun palauttamista koskeva sääntely olisi tarpeen, kuten myös sääntely maksun huomioimisesta silloin, kun esimerkiksi summaarisessa asiassa käsittely annetun vastauksen tai menestyneen takaisinsaantihakemuksen perusteella jatkuu tavanomaisen riita-asian menettelyssä.

Etukäteislaskutusta on muun muassa puollettu sillä, että menettely on laajalti käytössä muissa Euroopan valtioissa ja että Suomessa käytössä oleva järjestelmä on poikkeus pääsäännöstä. Lisäksi tuomioistuinmaksutyöryhmän mietinnössä on todettu, että maksukehotusten lähettäminen ja maksamatta jääneiden maksujen poistuminen järjestelmästä voisi tuoda noin 250 000 euron säästöt tuomioistuinlaitokselle (ks. OMML 4/2015 s. 109). Mietinnön kansainvälisen vertailun osioista käy kuitenkin hyvin

ilmi, ettei etukäteismaksu menettelynä ole vailla hallinnollista takkaa. Esimerkiksi Ruotsin järjestelmän käytännön toteutusta koskevasta osiosta (OMML 4/2015 s. 26) ilmenee, että laskutusjärjestelmä tuottaa kansliahenkilökunnalle lisätyötä jälkikäteis-laskutukseen verrattuna:

”Ruotsissa asian vireillepanijaa ohjataan tuomioistuinten internet-sivuilla täyttämään ja allekirjoittamaan netistä tulostettava haastehakemus tai hakemuslomake. Ennen hakemuksen lähettämistä vireillepanija maksaa käsittelymaksun tuomioistuimen tilille. Maksuun kirjoitetaan osapuolten nimet ja henkilötunnukset tai organisaation numero sekä asiatyyppi. Maksu voidaan maksaa myös käteisellä käräjäoikeudelle.

Vuonna 2013 noin 15 prosenttia maksuista suoritettiin käräjäoikeudessa paikan päällä (9 200 kappaletta). Loput 60 000 maksua maksettiin käräjäoikeuden tilille.

Maksut ja asiat yhdistetään toisiinsa tuomioistuimessa manuaalisesti. Kansliahenkilökunta noutaa päivittäin tiedot maksetuista maksuista kirjautumalla nettipankkiin. Sieltä saatavat tiedot kirjataan Excel-tiedostoon, johon merkitään myös tieto jutun asianumerosta.

Jos oikeudenkäyntimaksua ei ole maksettu, tuomioistuimesta soitetaan asian vireillepanijalle ja pyydetään tätä maksamaan. Ellei henkilö kuitenkaan maksa tai häntä ei tavoiteta, tuomioistuin lähettää hänelle tiedoksiantotodistuksella määräyksen maksun maksamisesta tiettyyn päivämäärään mennessä. Ellei maksua ole maksettu määräpäivään mennessä, hakemus hylätään.

Jos henkilölle on myönnetty oikeusapua, maksua ei tarvitse maksaa. Käräjäoikeus tutkii asianosaisen oikeusapuhakemuksen.

Tuomioistuinvirasto on vuosia sitten esittänyt maksumenettelyn yksinkertaistamista, mutta toistaiseksi uudistuksia ei ole ollut mahdollista toteuttaa.”

Ruotsin laskutusjärjestelmää ei useiden manuaalisten työvaiheittensa vuoksi voida pitää erityisen tehokkaana, vaikka etukäteislaskutus jossain määrin tehostaisikin maksujen ohjausvaikutusta. Myös muiden edellä sanotun mietinnön kansainvälisessä vertailussa kuvatuttujen valtioiden etukäteismaksujärjestelmissä on manuaalista työtä teettäviä vaiheita ja erinäisiä ratkaisuja maksujen palauttamista ja lisämaksujen suorittamista varten. Tuomioistuinmaksutyöryhmän kansainvälinen vertailu ei siksi osoita, että etukäteislaskutuksesta on saatavissa ilmeistä hyötyä jälkikäteis-laskutukseen verrattuna.

Etukäteislaskutukseen siirtyminen edellyttäisi suhteellisen laajaa sääntely-ympäristön tarkistamista. Etukäteislaskutukseen saattaa liittyä myös perustuslaista johtuvia ongelmakohtia. Lisäksi on huomioitava, että nykytilanteessa etukäteismaksujen asia-

kohtainen kohdistaminen ja maksujen seuranta olisi hoidettavissa vain henkilöstö-resursseja vaativalla manuaaliteollalla.

Tilanne voi kuitenkin manuaalisten työvaiheiden osalta lähivuosina muuttua. Hallinnon yhteisistä sähköisen asiointin tukipalveluista annetun lain (571/2016, jäljempänä myös *KaPA-laki*) 3 §:n 2 momentin 8 kohdassa säädetään verkkomaksamisen koamis- ja hallinnointipalvelusta. Palvelu mahdollistaisi maksujen maksamisen viranomaiselle viranomaisen asiointipalvelussa. Palvelun järjestämisestä ja hallinnoinnista vastaa Valtiokonttori. Muun muassa tuomioistuimet ovat velvollisia ottamaan palvelun käyttöönsä 1.1.2018 alkaen tai huomioimaan verkkomaksamispalvelun kehitteillä olevissa tietojärjestelmissään. Yleisten tuomioistuinten osalta tämä tarkoittaa, että palvelu on huomioitava valmisteilla olevassa Aineistopankki-hankkeessa (AIPA). Mahdollisuudet etukäteismaksuun siirtymiseen voivat siksi tulla arvioitavaksi uudelleen verkkomaksamispalvelun käyttöönoton ja AIPA-hankkeen valmistumisen puitteissa.

Edellä todetuin perustein ei siten ole tarkoituksenmukaista tai käytännössä edes mahdollista tehdä ehdotuksia etukäteismaksua koskeviksi lainsäädännöksi tai ratkaisumalliksi summaaristen riita-asioiden keskittämistä koskevan lainsäädännön valmistelun yhteydessä. Tämän vuoksi asiaa ei tässä esityksessä enemmälti käsitellä.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Tämän esityksen tavoitteena on summaaristen riita-asioiden käsittelyn tehostaminen käräjäoikeuksisissa siten, että menettely olisi mahdollisimman nopea ja taloudellinen. Menettelyn tulisi myös mahdollisimman hyvin varmistaa ratkaisujen oikeellisuus ja velallisen oikeusturvan toteutuminen.

Tavoitteeseen pyrittäisiin keskittämällä summaaristen riita-asioiden käsittely rajoitettuun määrään käräjäoikeuksia sekä lisäämällä oikeushallinnon sähköisten asiointijärjestelmien käyttöä velkojien keskuudessa. Keskittämisen myötä voitaisiin nykyistä paremmin varmistaa, että noudatetut työtavat ja työn organisointi olisivat mahdollisimman tehokkaat ja samanlaiset kaikissa summaarisia riita-asioita käsittelevissä yksiköissä. Asianosaisten yhdenvertaisuuden ja oikeusturvan saatavuuden kannalta ei ole hyväksyttävää, että summaaristen riita-asioiden käsittelyn kestossa on suuria eroavaisuuksia eri käräjäoikeuksien välillä. Erikoistumisella pyrittäisiin myös lisäämään henkilöstön osaamista ja näin edistämään käsittelyn tuloksellisuutta sekä lainkäytön laatua ja oikeusvarmuutta.

Tuomioistuinten ja täytäntöönpanoviranomaisten työvaiheiden päällekkäisyyksiä tulisi mahdollisuuksien mukaan karsia menettelyn tehostamiseksi.

Haastehakemuksen tiedoksiannointi on keskeinen osa velallisen oikeusturvan toteuttamista. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteen toteutuminen edellyttää, että velallisella on mahdollisuus riitauttaa häneen kohdistunut vaatimus. Todisteellisesta tiedoksiannosta ei siksi ole mahdollista luopua. Tiedoksiannotoiminnan tulee kuitenkin muun käsittelyn tavoin olla mahdollisimman tuloksellista ja tehokasta. Sähköisen asiointin lisääntyessä viranomaistoiminnassa olisi pystyttävä hyödyntämään uusia viestintätyötapoja myös todisteellisessä tiedoksiannossa. Hyvin toimineen puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentamista summaarisissa riita-asioissa tulisi myös harkita. Uudet tiedoksiannot eivät kuitenkaan saisi heikentää tiedoksiannon vastaanottajan oikeusturvaa nykyisestä.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

3.2.1 Summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen

Yleistä. Hallituksen esitystä valmistelleen työryhmän tehtävänä on asettamispäätöksen mukaan ollut laatia ehdotus lainsäädännön muuttamiseksi siten, että mahdollistetaan summaaristen riita-asioiden keskittäminen rajoitettuun määrään käräjäoikeuksia.

Tällä hetkellä kaikki Suomen kärjäoikeudet ovat toimivaltaisia tutkimaan summaarisia riita-asioita. Yksittäisessä asiassa toimivaltainen kärjäoikeus määräytyy oikeudenkäymiskaaren 10 luvun toimivaltasäännösten mukaan. Summaaristen asioiden käsittelyn keskittäminen rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia edellyttää toimivaltasäännösten muuttamista.

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström on 11.2.2016 tekemässään linjaratkaisussa päättänyt, että asiassa edetään keskittämällä summaariset riita-asiat enintään kahteen kärjäoikeuteen hovioikeuspiiriä kohti. Linjauksen mukaan summaarisia asioita käsitteleviä kärjäoikeuksia olisivat Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan kärjäoikeudet. Keskittämissuunnitelmaa ja summaaristen asioiden käsittelypaikkoja tuli kuitenkin jatkovalmistelussa täsmentää.

Tehdyn linjaratkaisun vuoksi esitystä valmistellut työryhmä ei ole katsonut tehtäväkseen arvioida perusteita käsittelyn keskittämiseksi ratkaisussa nimettyihin kärjäoikeuksiin muutoin kuin kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta.

Valtakunnallinen toimivalta. Mahdollista olisi säätää summaarisia riita-asioita käsittelevien tuomioistuinten toimivalta valtakunnalliseksi. Tämä tarkoittaisi käytännössä sitä, että summaarinen riita-asia voitaisiin saattaa vireille ja vastaavasti käsitellä kaikissa summaarisia asioita käsittelevissä kärjäoikeuksissa oikeudenkäymiskaaren toimivaltaperusteista riippumatta. Työn tasaisen jakautumisen varmistamiseksi asian käsittelevä tuomioistuin ei voisi olla kantajan valittavana. Työtaakan ja resurssien ennakoitavuus sekä yhtenäiset käsittelyajat edellyttäisivät asioiden jakamista kärjäoikeuksille yhteisestä työjonosta esimerkiksi tuomioistuinten ja oikeusministeriön välisen tulosneuvottelujen yhteydessä sovitun suhdeluvun mukaisessa järjestyksessä.

Työjonojärjestelmä edellyttäisi käytännössä sitä, että haastehakemukset tulisi voida tehdä suoraan jutut jakavaan jonoon siten, ettei summaarinen riita-asia kirjautuisi järjestelmään ennen kuin se on jonosta jaettu käsittelevälle kärjäoikeudelle.

Nykytilanteessa, jossa haastehakemus toimitetaan tiettyyn yksittäiseen kärjäoikeuteen, työjonojärjestelmän käyttäminen vaatisi haastehakemusten kierrättämistä työjonon kautta. Tästä aiheutuisi päällekkäisiä työvaiheita etenkin silloin, kun paperisena tai liitetiedostona toimitetun haastehakemuksen diaaritiedot kirjattaisiin vastaanottavassa kärjäoikeudessa ja siirrettäisiin sieltä työjonoon jaettavaksi. Haastehakemuksen vastaanottaneen kärjäoikeuden pitäisi lisäksi toimittaa haastehakemusasiakirja joko skannattuna tai postitse siihen kärjäoikeuteen, jonne asia työjonosta jaetaan.

Valtakunnalliseen toimivaltaan perustuvaan järjestelmään liittyy käytännössä kolme ongelmakohtaa. Työjonojärjestelmä edellyttää sitä tukevaa tietotekniikkaa, jota ei tällä hetkellä vielä ole. Tietojärjestelmän kehittämisen tarve voi siksi johtaa siihen, ettei uudistusta olisi saatettavissa voimaan kärjäoikeusverkostouudistuksen yhteydessä. AIPA-järjestelmän toteutuessa tilanne voi kuitenkin tältä osin muuttua.

Toinen epävarmuustekijä liittyy perustuslakiin. Perustuslakivaliokunta on ottaessaan kantaan hallituksen esityksen HE 202/2006 vp sisältämään ehdotukseen mahdollisuudesta siirtää valitusasioita toisen kuin valituksen vastaanottaneen hovioikeuden käsiteltäväksi suhtautunut siihen varauksellisesti. Valiokunta katsoi, ettei siirtomenettely ollut hyvin sopusoinnussa perustuslain 3 §:n 3 momentin, 21 §:n 1 momentin ja 98 §:n 4 momentin edellyttämien tuomioistuimen lakiin perustuvan alueellisen ja asiallisen toimivallan kanssa kuin ei myöskään sääntelyltä edellytettävän täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden suhteen (PeVL 55/2006 vp s. 2–3). Valtakunnallisen toimivallan osalta ongelmaksi voisi siten muodostua se, ettei kantaja saattaessaan vireille summaarisen riita-asian tietäisi, mikä toimivaltaisista tuomioistuimista asian tosiasiallisesti käsittelee. Toisaalta voidaan katsoa, ettei tämä käytännössä olisi summaarisissa riitaasioissa ongelmallinen seikka. Menettely on kirjallinen ja etäisyydet eivät vaikuttaisi esimerkiksi menettelyn kuluihin. Jos asia ei riitaannu, se, mikä käräjäoikeus asian käsittelee, ei pitäisi olla velkojalle eikä myöskään velalliselle merkityksellinen asia.

Valtakunnallinen toimivalta johtaisi myös siihen, että kaikista summaarisia asioita käsittelevistä käräjäoikeuksista tulisi kielilain (432/2003) 6 §:n nojalla kaksikielisiä. Tästä seuraisi, että kaikkien toimivaltaisten käräjäoikeuksien olisi vastaanotettava ja käsiteltävä ruotsinkielisiä haastehakemuksia ja tällöin myös annettava yksipuoliset tuomiot ruotsin kielellä. Asiakkaita tulisi myös palvella ruotsin kielellä. Tämä voisi tuottaa vaikeuksia asioiden käsittelyn järjestämisessä ja asiakaspalvelussa niissä toimivaltaisissa käräjäoikeuksissa, jotka nyt ovat yksin suomenkielisiä. Kaikissa käräjäoikeuksissa tulisi myös olla niin sanottuja kielituomarin virkoja.

Muutos ei lähtökohtaisesti vaikuttaisi vastaajan oikeuteen saada haastehakemus ruotsinkielisenä, koska kielilain 20 §:n 2 momentin mukaan asianosainen, joka riita-asiaa haluaa käännökseen asiakirjasta, esimerkiksi haastehakemuksesta, on huolehdittava siitä itse omalla kustannuksellaan, jollei tuomioistuimien asian laatu huomioon ottaen päätä toisin. Ruotsinkielisellä vastaajalla ei näin ollen ole absoluuttista oikeutta saada haastetta ruotsin kielellä. Ahvenanmaan osalta tilanne on vaikeammin hahmotettavissa. Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 39 §:n mukaan suomen kielellä laadittu asiakirja, joka on toimitettu [maakunnassa] tuomioistuimelle, on viranomaisen toimesta tarvittaessa käännettävä ruotsin kielelle. Jos summaarisissa asioissa koko valtakunta, Ahvenanmaa mukaan lukien, kuuluisi näissä asioissa toimivaltaisten tuomioistuimien tuomiopiiriin, voisi tästä seurata velvollisuus kääntää haastehakemukset ruotsin kielelle silloin, kun vastaaja on Ahvenanmaalla.

On ilmeistä, että Ahvenanmaan maakunnan sisällyttäminen kaksikielisten käräjäoikeuksien valtakunnalliseen toimivaltaan voisi vaarantaa kielellisten oikeuksien toteutumisen maakunnassa. Tämän vuoksi tarkoituksenmukaisin ratkaisu olisi jättää asiat, jotka oikeudenkäymiskaaren 10 luvun nojalla olisi käsiteltävä Ahvenanmaan käräjäoikeudessa, valtakunnallisen tuomiopiirin ulkopuolelle. Näin ei olisi tarpeen toteuttaa erityisjärjestelyjä niiden summaaristen riita-asioiden käsittelyä varten, joissa esimerkiksi vastaajalla on kotipaikka Ahvenanmaalla.

Jos summaarisia asioita käsittelevien käräjäoikeuksien toimivalta säädetään valtakunnalliseksi, ratkaistavaksi tulisi kysymys siitä, miten asian käsittely jatkuisi tilan-

teessa, jossa asia vaatimuksen kiistämisen vuoksi muuttuu riitaiseksi eli laajaksi riita-asiaksi.

Vaihtoehtoja olisi ainakin kaksi. Joko tuomioistuin, jolle asia on jaettu, jatkaa asian käsittelyä sen riitautuessa, tai riita-asia siirretään käsiteltäväksi siinä kärjäoikeudessa, joka olisi ollut toimivaltainen, jos asia olisi tullut vireille laajana riitana. Jos summaarisia asioita käsittelevien kärjäoikeuksien toimivalta säädetään valtakunnalliseksi, olisi lähtökohta todennäköisesti se, että asia olisi siirrettävä tavanomaisessa riita-asiassa toimivaltaisen kärjäoikeuden käsiteltäväksi, jollei asianosaiset muusta erikseen sovi. Jos asia kuitenkin voitaisiin ratkaista kirjallisessa menettelyssä siten kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 27 a §:ssä säädetään, olisi siirtäminen tarpeetonta. Siirtämisestä ja sen edellytyksistä olisi säädettävä laissa.

Tuomiopiirijako. Summaaristen asioiden keskittäminen rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia ei edellytä valtakunnallista toimivaltaa. Perinteisempi vaihtoehto summaaristen asioiden käsittelyn keskittämiseksi olisikin, että summaarisissa asioissa kärjäoikeuksien tuomiopiirit määräytyisivät esimerkiksi hovioikeuspiireittäin tai maakuntapohjaisesti, mutta sanotun toimivaltajaon puitteissa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun perusteella. Tehty linjaus toimivaltaisista kärjäoikeuksista puoltaa maakuntiin perustuvia tuomiopiirejä.

Oma tuomiopiirijako summaarisia riita-asioita varten ei edellyttäisi haastehakemusten jakamista työjonosta. Resurssit mitoitettaisiin maakunnissa sijaitsevien tuomioistuinten käsittelemien summaaristen riita-asioden mukaisesti. Erityiset kielijärjestelyt eivät olisi tarpeellisia. Kainuun, Oulun ja Pirkanmaan kärjäoikeudet jäisivät suomenkieliksi. Jos Kymenlaakson osalta nykyisen hovioikeuspiirijaon tapaan tehtäisiin poikkeus Pyhtään kunnan osalta siten, että se kuuluisi perustettavan Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden tuomiopiiriin Kymenlaakson kärjäoikeuden tuomiopiirin sijasta, säilyisi myös Kymenlaakson kärjäoikeus suomenkielisenä. Ainoa kärjäoikeus, joka valmistelun lähtökohtana olevan linjauksen perusteella muuttuisi yksikielisestä kaksikieliseksi, olisi Kanta-Hämeen kärjäoikeus.

Se, että Kanta-Hämeen kärjäoikeudesta tulisi kaksikielinen, ei sinänsä ole ratkaisuna ongelmallinen. Kanta-Hämeen maakunnan ruotsinkielinen väestö hyötyisi muutoksesta. Summaaristen asioiden keskittäminen Kanta-Hämeen kärjäoikeuden sijaan Varsinais-Suomen kärjäoikeuteen olisi kuitenkin mahdollisuus, jota vielä voisi harkita. Varsinais-Suomen kärjäoikeus on jo nyt kaksikielinen. Asioiden keskittäminen Varsinais-Suomeen ei siksi edellyttäisi kielisyydestä johtuvia henkilöstömuutoksia tai erityisten kielituomarivirkojen perustamista Kanta-Hämeen kärjäoikeuteen. Myös asiakaspalvelu ruotsin kielellä olisi valmiiksi turvattu. Lisäksi Varsinais-Suomen kärjäoikeuden asiamäärät summaarisissa riita-asioissa ovat Kanta-Hämeen kärjäoikeuden asiamääriä huomattavasti suuremmat. Näin myös yleinen tarve virkasiirtoihin olisi tässä mallissa vähäisempi. Toisaalta käsittelyn keskittämiseksi Kanta-Hämeen kärjäoikeuteen voi olla muita esimerkiksi kärjäoikeusverkoston uudistamisesta johtuvia perusteita.

Valmistelulinjaukseen perustuva maakuntamalli ei ratkaisisi Ahvenanmaan maakuntaan liittyviä erityiskysymyksiä. Siksi tarkoituksenmukaisinta myös tässä mallissa olisi jättää Ahvenanmaan käräjäoikeus summaaristen riita-asioiden keskittämisen ulkopuolelle siten, että Ahvenanmaan käräjäoikeus edelleen käsittelisi ne summaariset riita-asiat, jotka oikeudenkäymiskaaren 10 luvun mukaan kuuluvat sen toimivaltaan.

Kysymys asian siirtämisestä riitaantumistilanteessa olisi lailla ratkaistava myös maakuntapohjaisessa mallissa. Etäisyyksien ollessa lyhyemmät lähtökohta voisi kuitenkin olla se, että käräjäoikeus, jossa asia on tullut summaarisena vireille, jatkaisi sen käsittelyä laajana riita-asiana. Sääntö ei kuitenkaan voisi olla poikkeukseton. Varsinkin Pohjois-Suomessa etäisyydet ovat pitkät ja niiden pidentyminen entisestään voisi kohtuuttomalla tavalla lisätä asianosaisten kuluja.

Järjestelmän piiriin kuuluvat riita-asiat. Summaarisella haastehakemuksella voidaan saattaa vireille asia, joka koskee tietyn määräistä saamista, hallinnan taikka rikkoutuneen olosuhteen palauttamista tai häätöä, edellyttäen, että asia kantajan käsityksen mukaan on riidaton. Noin 1–2 % summaarisista riita-asioista on muita kuin velkomusasioita. Huoneenvuokrasaatavien osuus on noin 5 %. Näihin velkomusasioihin liittyy usein häätövaatimus. Noin 300–500 asiaa vuodessa koskee saatavan perimistä kiinteistöpannista. Yksin häätöä tai hallinnan taikka rikkoutuneen olosuhteen palauttamista koskevia asioita on noin 500 vuodessa.

Keskittämisestä päätettäessä ratkaistavaksi tulee kysymys siitä, keskitetäänkö kaikki summaariset asiat vai jätetäänkö niistä osa – eli käytännössä muut kuin velkomusasiat – keskittämisen ulkopuolelle. Estettä sille, että järjestelmän soveltamisalaa rajattaisiin velkomuksiin, ei sinänsä ole. Kuten edellä todetaan, on näitä asioita suhteellisen vähän. Niiden keskittäminen ei merkittävästi lisäisi käsittelyn tehokkuutta. Usein ne myös ohjataan notaarien ratkaistavaksi, jolloin kokemukseen perustuvaa hyötyä ei juuri saada.

Muuhun kuin maksamattomiin vuokrasaataviin perustuva häätövaatimus voi usein osoittautua riitaiseksi, vaikka kantaja onkin pannut sen vireille riidattomana. Jos keskittämistä ei näiden asioiden osalta toteuteta, asioita ei niiden riitautuessa ole tarpeen siirtää toisen käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Voi myös olla muita perusteita käsitellä häätöasiat esimerkiksi asunnon sijaintipaikkakunnan käräjäoikeudessa. Haasteen antaminen tiedoksi puhelimella on mahdollista vain tietyn määräistä saamista koskevassa asiassa ja häätöä koskevat haasteet on annettava tiedoksi muuta tapaa käyttäen. Jos haaste tulee annettavaksi tiedoksi haastemiehen toimesta, asia olisi vireillä alueellisesti oikeassa käräjäoikeudessa, eikä virka-apua tiedoksiantoa varten olisi tarpeen erikseen pyytää.

Oikeusturvaan liittyviä näkökohtia, jotka edellyttäisivät keskittämisjärjestelmän rajamista vain velkomuksiin, ei toisaalta ole. Notaari tai käräjätuomari käsittelisi epäselvät tapaukset myös keskitetyssä järjestelmässä. Näitä tapauksia ei ole niin paljon, että ne kohtuuttomasti kuormittaisivat lainkäyttöhenkilökuntaa niissä käräjäoikeuksissa, joihin summaariset asiat keskitettäisiin. Rajaus velkomusasioiden ja muiden asioiden välillä ei myöskään ole selkeä. Järjestelmän tehokkuus heikkenisi, jos esimerkiksi kaikki

hädöt, myös ne, joihin liittyy huoneenvuokrasaatavan velkomus, rajattaisiin keskittämisen ulkopuolelle. Nämä asiat käsitellään nykyään pääsääntöisesti kansliassa ja edellä sanottu rajausta vähentäisi keskittämisestä saatavaa hyötyä. On myös vaikeasti perusteltavissa, että yksin häätöä koskevat vaatimukset käsiteltäisiin muussa käräjäoikeudessa kuin häätöä ja vuokrasaatavaa koskevat riita-asiat. Kokonaispunninnassa järjestelmän selkeyden ja johdonmukaisuuden voidaan siksi katsoa puoltavan kaikkien summaaristen asioiden sisällyttämistä keskitetyn käsittelyn piiriin.

3.2.2 Sähköisen asioinnin lisääminen

Noin 25–30 % haastehakemuksista summaarisissa riita-asioissa toimitetaan edelleen paperille laadittuna tai sähköpostin liitetiedostona käräjäoikeuteen. Tämä heikentää tehokkuutta, koska haastehakemuksen kirjaamisesta asianhallintajärjestelmään aiheutuva työmäärä on noin kolmekertainen verrattuna siihen, että haastehakemus kirjautuu suoraan käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään konekielisenä tiedonsiirtoyhteyden tai sähköisen asiointiliittymän välityksellä.

Oikeusministeriön vuonna 2008 asettama työryhmä ehdotti mietinnössään (oikeusministeriön työryhmämietintö OM 2009:7) toimenpiteitä sähköisen asioinnin lisäämiseksi summaarisissa velkomusasioissa. Mietinnössä ehdotettiin sähköisen verkkopohjaisen asiointiliittymän käyttöönottoa sekä lain muuttamista siten, että tuomioistuimen toimituskirja voitaisiin allekirjoittaa sähköisesti. Mietinnössä ehdotettiin myös sähköisesti vireille tulleesta summaarisesta riita-asiasta perityn oikeudenkäyntimaksun alentamista. Mietinnössä arvioitiin, että ehdotettujen muutosten seurauksena suoraan asianhallintajärjestelmään tehtyjen haastehakemusten osuus velkomusasioista nousisi noin 95 %:iin (OM 2009:7 s. 20).

Mietinnössä painotettiin sähköisen asioinnin edistämistä positiivisin keinoin. Siinä todettiin nimenomaisesti, ettei työryhmän ehdotuksella pyritty kaventamaan kantajien valinnanvapautta estämällä heitä lähettämästä käräjäoikeuksille haastehakemuksia paperisina tai sähköpostin liitetiedostona (OM 2009:7 s. 17).

Sähköinen asiointi ei myönteisten kannustimien myötä ole lisääntynyt tavoitteiden mukaisesti. Sähköisen asioinnin lisääminen myönteisiä kannustimia edelleen lisäämällä ei liene mahdollista. Jotta sähköisten asiointijärjestelmien käyttöaste ylittäisi 90 %, kantajien valinnanvapautta olisi kavennettava.

Nykytilan arviota koskevassa jaksossa 2.3 on yksityiskohtaisesti käsitelty mahdollisuuksia velvoittaa kantajia käyttämään oikeushallinnon sähköisiä asiointijärjestelmiä. Velvoite sähköiseen asiointiin edellyttää kuitenkin sitä, että sähköinen asiointi on yksittäisessä asiassa mahdollista ja että kantajalla on sähköisen asioinnin edellyttämä osaaminen ja välineistö käytettävissään. Jaksossa 2.3 todettiin perusteiden ei voida katsoa olevan oikeuden saatavuuteen liittyviä esteitä asettaa perintöalan tai oikeudenhoidon ammattitoimijalle, oikeushenkilölle tai elinkeinonharjoittajille velvoitteen

asioida sähköisesti tuomioistuimessa velkomus- tai muussa summaarisessa riita-asiassa.

Jotta sähköisestä asioinnista olisi saatavissa mahdollisimman paljon hyötyä, haastehakemus tulisi käytännössä kaikissa summaarisissa riita-asioissa olla tehtävissä verkossa asiointiliittymän kautta. Velvollisuus asioida sähköisesti tulisi siksi lähtökohtaisesti olla vailla poikkeuksia. Kaikki summaariset haastehakemukset eivät kuitenkaan ole laadittavissa verkkopohjaisen sähköisen haastehakemuksen muotoon, vaikka sähköistä lomaketta joustavoitettaisiin nykyisestä. Tämän vuoksi myös ammattitoimijoiden olisi voitava poikkeuksellisissa tilanteissa laatia haastehakemus paperi- tai tiedostomuotoisena.

Laissa säädettävä velvollisuus asioida sähköisesti ei saa johtaa oikeudenmenetyksiin. Vaikka kansalaisten osaaminen ja sitä kautta halukkuus asioida viranomaisten kanssa sähköisesti jatkuvasti lisääntyy, täytyy yksityishenkilön vapaus valita tapa toimittaa summaarinen haastehakemus käräjäoikeuteen jatkossakin säilyttää. Jos näin ei olisi, kansalaisten oikeussuojan saatavuus vaarantuisi tavalla, joka ei ole oikeusvaltiossa hyväksyttävä. Tällainen velvoite sähköiseen asiointiin voisi myös perustulain 6 §:n 2 momentin vastaisesti asettaa kansalaiset eri asemaan heidän henkilökohtaisiin valmiuksiinsa liittyvien syiden perusteella.

3.2.3 Tuomion siirtäminen täytäntöönpanoon käräjäoikeuden toimesta

Kuten edellä nykytilan arviointia koskevassa jaksossa 2.3 on todettu, on oikeudellisen perinnän kaksivaiheisuuden katsottu heikentävän järjestelmän tehokkuutta sekä velkojan että viranomaistoiminnan kannalta. Velkojan on laadittava kaksi hakemusta ja molempien viranomaisten kirjattava asia vireille tulleeksi omaan tiedonhallintajärjestelmäänsä.

Toisaalta nykyjärjestelmän tuottaman päällekkäisen työn määrä ei ole merkittävä. Etenkin silloin, kun haastehakemus on tehty konekielisesti Santra-tiedonsiirtoyhteyden kautta tai asiointiliittymän välityksellä, ja ulosottihakemus ulosoton vastaavien sähköisten järjestelmien kautta, manuaalisia työvaiheita on sekä käräjäoikeudessa että ulosottovirastossa suhteellisen vähän. Sähköisen haastehakemuksen tiedot siirtyvät käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään ja sieltä suoraan tuomioon. Kun tuomio on annettu, se siirtyy tuomiorekisteriin ja ulosottihakemus voidaan sen jälkeen tehdä sähköisesti konekielisenä tai asiointiliittymän kautta siten, että tuomiossa olevat tiedot siirtyvät automaattisesti ulosottihakemukseen ja ulosottihakemuksesta suoraan ulosoton tietojärjestelmään. Hakijan tarvitsee lisätä ulosottihakemukseen vain sellaisia tietoja, joita yksipuolisessa tuomiossa ei ole.

Käräjäoikeuden ja ulosoton järjestelmät toimivat yhteen siten, että jokainen vaihe on kytketty edelliseen vaiheeseen mahdollisimman vähäisin lisätoimenpitein. Kun ulosotoperusteen tiedot siirtyvät tuomiorekisteristä suoraan ulosottihakemukseen, virheidä todennäköisyys on vähäinen.

Jos ulosottoperusteen täytäntöönpanoa pyydetäisiin jo haastehakemuksen toimittamisen yhteydessä, edellyttäisi tämä, että ulosottohakemukseen sisällytettävät tiedot olisi ilmoitettava haastehakemuksessa. Käytännössä tämä olisi toteutettavissa siten, että pyyntö yksipuolisen tuomion siirtämisestä liitettäisiin sähköisen haastehakemuksen oheen ja liitteeseen kirjattaisiin kaikki ulosottoa varten tarvittavat lisätiedot. Aikanaan käräjäoikeus siirtäisi viran puolesta yksipuolisen tuomion täytäntöönpanoa koskevine liitteineen ulosottohakemuksena ulosottoviranomaiselle täytäntöönpanoa varten. Siirtäminen edellyttäisi muutoksia nykyisiin tietojärjestelmiin. Käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmän tulisi olla suoraan yhteydessä ulosoton tietojärjestelmään. Nykyisin tällaista rajapintaa ei järjestelmien välillä ole, vaan tiedot siirtyvät käräjäoikeudesta ulosottoon tuomiorekisterin kautta.

Teoriassa yhden hakemuksen järjestelmä olisi yksinkertainen ja noudattaisi niin sanottua yhden kosketuksen periaatetta. Kahden eri organisaation ”yhteen käyntiin” perustuva yhteistoiminta ei kuitenkaan ole kokonaan vailla haasteita. Lisäksi järjestelmän käyttämiseen liittyy käytännön ongelmia, jotka johtuvat muun muassa siitä, että toimenpidettä – ulosottoa – haetaan etukäteen ilman, että toimenpiteen suorittamisen perustetta – yksipuolista tuomiota – vielä on olemassa.

Ongelmia tuottaa esimerkiksi se, että ulosottohakemuksessa on ulosottokaaren 3 luvun 2 §:n mukaan ilmoitettava maksetut suoritukset ja tieto siitä, onko ulosotto vireillä yhteisvastuullista velallista kohtaan. Jos ulosottohakemus tehdään etukäteen, kantaja joutuisi ilmoittamaan nämä tiedot ajallisesti liian varhaisessa vaiheessa, ja joutuisi sen vuoksi täydentämään haastehakemuksen yhteydessä annettuja tietoja yksipuolisen tuomion antamisen jälkeen. Silloin, kun ulosottoperustetta ja täytäntöönpanoa hakisi luonnollinen henkilö, kasvaa myös todennäköisyys, että haastehakemuksen yhteydessä annetut täytäntöönpanotiedot ovat puutteellisia tai virheellisiä.

Järjestelmän toimivuuden varmistamiseksi olisi kantajalle lähetettävä heräteviesti yksipuolisen tuomion antamisen jälkeen, jossa häntä kehoitettaisiin tarkistamaan täytäntöönpanohakemuksesta varten antamansa tiedot ja ilmoittamaan mahdolliset tarkistukset tai muutokset joko käräjäoikeudelle tai ulosottoon. Järjestelmän toimivuuden kannalta olisi erittäin tärkeää, että hakija ennen asian siirtymistä ulosottoon tarkistaisi haastehakemuksen laadinnan jälkeen tulleet suoritukset ja ilmoittaisi ne täytäntöönpanoviranomaiselle. Näin toimimalla varmistettaisiin, että ulosottoon ei ryhdytä virheellisten saatavatietojen perusteella. Mahdolliset täydennykset tai muutokset olisi tehtävä joko alkuperäistä hakemusliitettä muuttamalla tai erillisenä täydennyksenä. Ennen asian siirtämistä ulosottoon hakijan olisi siten tarkistettava ulosottohakemuksen tiedot eikä yhden kosketuksen periaate tällöin käytännössä toteutuisi. Riippumatta siitä, mille viranomaiselle täydennykset ja muutokset ilmoitettaisiin, mahdollista olisi myös, että järjestelmä tuottaisi sekä käräjäoikeudelle että ulosotolle lisätietoja nykytilaan verrattuna.

Ulosoton tietojärjestelmähakijat ovat investoineet ulosoton tietojärjestelmän kanssa yhteensopivaan ohjelmistoon. Jos jatkossa käräjäoikeus ulosoton hakijan sijaan lähettäisi ulosottohakemuksen täytäntöönpanotavaksi, voisi käydä joko niin, ettei nykyisiä tietojärjestelmähakijoiden käyttöliittymiä enää ylläpidettäisi, tai sitten todennäköi-

semmin niin, että tietojärjestelmävelkojat jatkaisivat nykyisten järjestelmiensä käyttöä, jolloin siirtämisyjärjestelmän käyttö jäisi vähäiseksi. Ottaen huomioon, että siirtämismalli edellyttäisi uuden tietojärjestelmärajapinnan rakentamista käräjäoikeuden ja ulosoton välille, järjestelmästä saatava suhteellinen hyöty voisi jäädä vähäiseksi niin velkojien kuin viranomaistenkin kannalta.

Vaikka ulosottooperusteen siirtäminen suoraan täytäntöönpanoon on ajatuksena kannatettava, on samalla todettava, että nykyinen järjestelmä on jo varsin moderni ja toimiva. On ilmeistä, että siirtojärjestelmä tuottaisi erinäisiä, jo nyt ennakoitavissa olevia ongelmia, joiden ratkaiseminen ei olisi aivan yksinkertaista. Jos velkomusasiat sekä muut summaariset riita-asiat siirtyisivät velvoittavan lainsäädännön myötä esimerkiksi 90 %:sesti sähköisen asioinnin piiriin, nykyisten sähköisten järjestelmien käyttöaste lisääntyisi sekä käräjäoikeuden että ulosoton puolella. Ulosottohakemuksen laatiminen on jo nykyisin kevyt menettely silloin, kun haastehakemus on laadittu sähköisesti ja käräjäoikeuden tuomio on tuomiorekisterissä. Ulosoton tietojärjestelmähakijat pystyvät tällöin hakemaan ulosottoa sähköisesti suoraan omasta tietojärjestelmästä. Muu kuin tietojärjestelmähakija voi puolestaan hakea ulosottoa sähköisesti asiointiliittymän kautta. Asiointiliittymän kautta ulosottoa haettaessa järjestelmä toimii jo tällä hetkellä siten, että valtaosa ulosottohakemuksen tiedoista tulee automaattisesti esitetyinä. Hakijan on täytettävä vain erikseen ulosottoa varten tarvittavat tiedot. Kun hakijan joka tapauksessa on annettava kaikki ulosoton tarvitsemat tiedot yksipuolisen tuomion täytäntöönpanoa varten, merkittävää hyötyä ei saataisi siitä, että käräjäoikeus hakijan sijaan lähettäisi sähköisen hakemuksen ulosottoon. Nykyinen järjestelmä varmistaa lisäksi sen, että hakija ilmoittaa ulosottomenettelyssä vaadittavat tiedot. Tämä tietojen tarkistaminen on tärkeää sekä viranomaisten että myös hakijan itsensä kannalta, sillä hakijalla on vastuu tietojen oikeellisuudesta.

Tuomiorekisteriin siirretyn yksipuolisen tuomion tiedot siirtyvät automaattisesti ulosottohakemukseen, jos hakemus tehdään tietojärjestelmässä tai asiointiliittymän kautta verkossa. Yksin ulosottoa koskevat tiedot annetaan oikea-aikaisesti hakemuksen tekemisen yhteydessä. Ulosoton hakija voi myös ulosottooperusteen saatuaan ottaa erikseen kantaa siihen, haluaako hän ylipäätään ryhtyä täytäntöönpanotoimiin, vai hakeeko ulosottoa tarvittaessa myöhempänä ajankohtana.

Edellä selostetun perusteella on katsottava, että sellaisen järjestelmän luominen, jossa käräjäoikeus etukäteen tehdyn hakemuksen perusteella siirtäisi tuomion suoraan ulosottoon, ei merkittävästi kehittäisi nykyistä oikeudellista perintää. Etupainotteinen järjestelmä voisi sen sijaan johtaa siihen, että ulosottohakijan usein olisi toimitettava lisätietoja joko käräjäoikeudelle tai ulosottoviranomaiselle täytäntöönpanoperusteen saamisen jälkeen. Tällöin yhden kosketuksen periaate ei käytännössä toteutuisi. Kun nykyinen järjestelmä toimii tehokkaasti, järjestelmämuutoksen toteuttaminen ei näyttäisi ainakaan tässä vaiheessa tarkoituksenmukaiselta. Muutos ei myöskään toisi säästöjä oikeushallinnon alalla, vaan voisi pahimmassa tapauksessa lisätä kustannuksia esimerkiksi hakemusten täydennyspyyntöjen lisääntymisen myötä.

Siirtämismahdollisuutta enemmän oikeudellista perintää tehostaisi se, että nykyiset manuaalisesti käräjäoikeuden tiedonhallintajärjestelmään kirjattavat haastehake-

mukset jatkossa tehtäisiin asiointiliittymän kautta. Jos summaarinen haastehakemus tehdään tietojärjestelmässä tai toimitetaan asiointiliittymän välityksellä, toimitaan samoin ulosottohakemuksen suhteen. Jos taas haastehakemus on tehty paperisena tai toimitettu käräjäoikeuteen sähköpostin liitetiedostona, toimitaan näin myös täytäntöönpanoa pyydetessä. Käytännössä sähköisiin haastehakemuksiin siirtyminen johtaisi sähköisiin ulosottohakemuksiin. Tämä taas johtaisi hakemusten kirjaamisen yksinkertaistumiseen sekä käräjäoikeudessa että ulosotossa. Ulosottohakemuksen tekeminen osin esitetytynä verkossa yksinkertaistaisi täytäntöönpanon hakemista, eikä juuri lisäisi velkojen työtä etukäteishakemuksen täydentämiseen verrattuna.

Sähköisen asioinnin lisääminen ei ole vaihtoehtoinen etenemistapa sille, että käräjäoikeus hakijan sijaan lähettää ulosottohakemuksen ja täytäntöönpanoperusteen ulosottoon. Sähköisen asioinnin lisäämisestä saatavat hyödyt olisivat kuitenkin jo itsessään niin suuret, ettei ennakoivan täytäntöönpanohakemuksen tekemisen mahdollistaminen enää toisi merkittävää etua velkojille tai viranomaisille. Ennakkohakemisen mahdollistavan järjestelmän kehittäminen ja käyttö voisi sen sijaan tuoda uusia kustannuksia oikeushallinnon alalla.

Edellä esitettyjen seikkojen kokonaispunninta ei puolla ennakoivaan täytäntöönpanohakemukseen ja tuomion siirtämiseen perustuvaa järjestelmää, minkä vuoksi sen toteuttamista ei tässä esityksessä ehdoteta.

3.2.4 Todisteellisen tiedoksiannon kehittäminen

Haaste summaarisessa riita-asiassa annetaan tiedoksi todisteellisesti. Todisteellisia tiedoksiantotapoja ovat todisteellinen postitiedoksianto joko saantitodistusta tai vastaanottotodistusta vastaan, puhelintiedoksianto ja haastemiestiedoksianto. Haasteen puhelintiedoksianto on mahdollinen vain summaarisessa velkomusasiassa. Jos summaarinen riita-asia koskee hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä, haastetta ei ole mahdollista antaa tiedoksi puhelimitse.

Haaste voidaan antaa tiedoksi myös sähköisesti vastaanottotodistusta vastaan vastaanottajan etukäteen ilmoittamalla tavalla. Koska sähköisenä viestinä tapahtuva tiedoksianto edellyttää, että vastaanottaja ennen menetelmän hyödyntämistä ilmoittaa tavasta, jolla hänelle voi tiedoksiantoja toimittaa, ensimmäinen yhteydenotto vastaajaan ei käytännössä ole mahdollista toteuttaa sähköisesti. Sähköinen todisteellinen tiedoksianto on mahdollinen vain siinä tapauksessa, että asianosainen on kulloinkin kysymyksessä olevaa asiaa varten ilmoittanut sähköisen osoitteen prosessiosoitteeksi.

Puhelintiedoksiannon laajentaminen. Puhelintiedoksianto on tiedoksiantotapana toiminut hyvin. Oikeusturvaongelmia ei ole ilmennyt. Kun tiedoksiantotapa otettiin käyttöön, rajoitettiin sen käyttöalaa haasteen tiedoksiannossa vain tietyn määrän saamista koskeviin asioihin. Rajoitusta perusteltiin hallituksen esityksessä HE 123/2009 vp s. 10 sekä oikeusturvaan että käytännön toimivuuteen liittyvillä syillä. Haasteen

tiedoksianto vastaajalle todettiin olevan oikeudenkäynnin merkittävin tiedoksianto, minkä vuoksi epäilystä ei saisi jäädä siitä, että vastaaja on tosiasiasa saanut tiedon ja myös ymmärtänyt sen. Esityksessä todettiin myös yleisellä tasolla, että haastehakemuksen laajuus ja laatu yleensä estävät sen antamisen tiedoksi puhelimitse. Poikkeuksen muodosti kuitenkin summaarisen velkomusasian haastehakemus, joka yleensä selvänä ja yksinkertaisena olisi annettavissa tiedoksi suullisesti.

Laajoja haastehakemuksia ei edelleenkään ole tarkoituksenmukaista antaa tiedoksi puhelimitse. Saatujen kokemusten perusteella voidaan kuitenkin katsoa, etteivät oikeusturvasyys muodostaisi estettä puhelintiedoksiannon käyttämiselle myös muissa yksinkertaisissa asioissa, joissa haastehakemuksen sisältämä vaatimus perusteluineen on selkeällä tavalla ilmoitettavissa suullisesti. Esimerkiksi maksamattomiin huoneenvuokrasaataaviin perustuva häätö on tällainen asia. Ottaen lisäksi huomioon, että puhelintiedoksiannon jälkeen asiakirja aina lähetetään vastaanottajalle tämän ilmoittamaan osoitteeseen postitse tai sähköisenä viestinä, tiedoksiantotavan käyttöalan laajentamiseen kaikkiin summaarisiin riita-asioihin ei voida katsoa liittyvän oikeusturvaongelmia.

Sähköinen tiedoksianto. Selvitysmiesselvityksessä OMSO 52/2014 ehdotetaan otettavaksi käyttöön kansalaisen asiointitili summaaristen haastehakemusten tiedoksiannossa. Asiointitilipalvelu on valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin kehittämä, ja se on kansalaisten ja viranomaisten välinen sähköisen asioinnin vuorovaikutteinen viestintäkanava ja hallinnollisten asiakirjojen keskitetty sähköinen tiedoksiantopaikka. Järjestelmään liittynyt viranomainen voi toimittaa asiointitilin käyttöön ottaneelle henkilölle, jäljempänä käyttäjä, tiedoksiantoja asiointitilin kautta. Järjestelmä toimii siten, että se lähettää viranomaiselle koneellisen kuittauksen siitä, milloin viesti on toimitettu käyttäjän asiointitilille. Käyttäjä voi puolestaan toimittaa asiointitilin kautta viestejä niille palveluun liittyneille viranomaisille, jotka ovat mahdollistaneet käyttäjän lähettämien viestien vastaanottamisen. Käyttäjän on ottaessaan tilin käyttöönsä ilmoitettava sähköpostiosoite, puhelinnumero tai molemmat, joihin käyttäjälle lähetetään heräteviesti, kun hänelle on tullut asiointitilille viesti. Puolen vuoden välein järjestelmä kehottaa tarkistamaan yhteystietojen ajantasaisuuden. Käyttäjä voi milloin tahansa lopettaa asiointitilin käytön, jolloin hän saa tiedoksiannot siten kun laissa muutoin säädetään. Järjestelmä on tietoturvallinen. Rekisteröityminen ja kirjautuminen järjestelmään edellyttävät vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain (617/2009) mukaista vahvaa sähköistä tunnistamista.

Asiointitilin käyttöehtojen mukaan käyttäjä antaa asiointitilin käyttöehdot hyväksyessään yleisen suostumuksen siihen, että asiointitiliin liitetyt viranomaiset saavat toimittaa hänelle tiedoksiantoja sähköisesti asiointitilille. Käyttäjän on hyväksyttävä asiointitilin käyttöehdot ennen kuin hän voi ottaa asiointitilin käyttöönsä. Asiointitiliä luotaessa on katsottu, että yleinen suostumus asiakirjan sähköiseen toimittamiseen viranomaisilta on riittävä. Suostumus kattaa tiedoksiantojen vastaanottamisen myös viranomaisilta, jotka liittyvät asiointitiliin käyttäjän jo otettua asiointitilin käyttöönsä.

Ennen kuin viranomainen liittyy asiointitilin käyttäjäksi, viranomaisen pitää kuitenkin selvittää, tarvitaanko asiakirjojen antamiseen tiedoksi asiointitilin kautta myös erityi-

nen suostumus. Jos erityinen suostumus tarvitaan, viranomaisen tulee pystyä kysymään suostumusta omassa sähköisessä palvelussaan ennen tiedoksiannon toimitamista asiointitilin kautta.

Lakia sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa sovelletaan muun muassa hallintoviranomaisissa, tuomioistuimissa ja muissa lainkäyttöelimissä sekä ulosottoviranomaisissa. Laki on yleislaki, ja siinä olevat sähköiset menettelytavat täydentävät muuhun lainsäädäntöön perustuvia menettelytapoja. Lain 18 §:ssä säädetään todisteellisesta tiedoksiannosta ja 19 §:ssä tavallisesta tiedoksiannosta.

Todisteellista tiedoksiantoa koskevan säännöksen mukaan asiakirja, joka lain mukaan toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voidaan asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksi myös sähköisenä viestinä, ei kuitenkaan telekopiona tai vastaavalla tavalla. Antaessaan asiakirja tiedoksi todisteellisesti 18 §:n perusteella viranomaisen on ilmoitettava heräteviestillä, että asiakirja on asianosaisen tai tämän edustajan noudettavissa viranomaisen osoittamalta palvelimelta, tietokannasta tai muusta tiedostosta. Säännöksen 2 momentin mukaan asianosaisen tai tämän edustajan on tunnistauduttava asiakirjaa noutaessaan. Tunnistautumisessa on tällöin käytettävä tunnistautumistekniikkaa, joka on tietoturvallinen ja todisteellinen. Asiakirja katsotaan annetun tiedoksi, kun asiakirja on noudettu viranomaisen osoittamalta yhteydeltä. Jos asiakirjaa ei ole noudettu seitsemän päivän kuluessa viranomaisen ilmoituksesta, tiedoksiannossa noudatetaan, mitä siitä muualla laissa säädetään.

Lakia edeltävän hallituksen esityksen HE 17/2002 vp perusteella on pääteltävissä, ettei todisteellista sähköistä tiedoksiantoa ole aikanaan ollut tarkoitus soveltaa haasteen tiedoksiantoon (ks. HE 17/2002 vp s. 44). Perustelujen mukaan todisteellista sähköistä tiedoksiantoa käytettäisiin annettaessa tiedoksi päätöksiä, joiden osalta muutoksenhaku-aika alkaa kulua tiedoksisaannista. Esimerkkinä muusta asiakirjasta, joka olisi annettavissa todisteellisesti tiedoksi sähköisesti, on kuitenkin perusteluissa mainittu muun muassa henkilökohtainen kutsu saapua tuomioistuimeen. Haasteen tiedoksiantoa ei ole esityksessä käsitelty. Tämä voi sinänsä johtua siitä, että sähköinen todisteellinen tiedoksianto on säännöksen mukaan mahdollinen vain silloin, kun vastaanottaja on antanut suostumuksensa tiedoksiantoon (ks. HE 17/2002 vp s. 45). Kun haasteessa on kysymys ensimmäisestä yhteydenotosta asianosaiseen, suostumusta sähköiseen tiedoksiantoon ei ole. Käytännössä 18 §:ää ei ole käräjäoikeuksissa sovellettu haasteen tiedoksiannossa. Erillinen säännös, joka mahdollistaa myös haasteen antamisen tiedoksi sähköisenä viestinä, on sittemmin sisällytetty oikeudenkäymiskaaren 11 lukuun. Myös tämä säännös edellyttää, että vastaaja antaa sähköiseen tiedoksiantoon suostumuksensa ja ilmoittaa tavan, jolla viesti tulee lähettää.

Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain tavallista tiedoksiantoa koskevan 19 §:n perusteluissa todetaan, että säännös vastaa lakia edeltäneen sähköisestä viestinnästä oikeudenkäyntiasioissa annetun lain 8 §:n 1 momenttia. Sanotun lainkohdan mukaan muu asiakirja kuin haaste voitiin antaa tiedoksi sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamalla tavalla. Tiedoksianto voi näin ollen tapahtua siten kuin 19 §:ssä säädetään, jos vastaanottaja on ilmoittanut sanotun tavan käytettä-

väksi. Säännös ei kuitenkaan estä käyttämästä muita sähköisiä tiedoksiantotapoja, jos siitä on säädetty muualla laissa.

Lakia sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa ehdotettiin muutettavaksi vuonna 2010. Ehdotuksessa esitettiin muun muassa 18 §:n soveltamisalan rajaamista siten, että se koskisi vain lain mukaan todisteellisesti tiedoksiannettavia päätöksiä. Viittaus muihin asiakirjoihin esitettiin poistettavaksi. Esityksessä ei käsitelty muutosehdotuksen vaikutuksia tiedoksiantoon yleisissä tuomioistuimissa. Lakivaliokunta kiinnitti hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa LaVL 12/2010 vp tähän asiaan huomiota, ja 18 ja 19 §:n säännöksiä muutettiin siten, ettei niissä enää lainkaan viitattu päätöksiin vaan ainoastaan todisteellisesti tiedoksi annettavan asiakirjan tiedoksiantoon. Vaikka lakivaliokunta ei lausunut haasteen tiedoksiannosta, todettiin perusteluissa yksiselitteisesti, että asiointilain säännökset voivat tulla yleisissä tuomioistuimissa täydentävästi sovellettaviksi (ks. LaVL 12/2010 vp s. 2).

Edellä selostetun perusteella on mahdollista katsoa, että asiointilain 18 §:ää voidaan soveltaa myös haasteen tiedoksiantoon yleisissä tuomioistuimissa. Säännös on muotoiltu siten, että se kattaa mahdollisuuden antaa asiakirja todisteellisesti tiedoksi kansalaisen asiointitilille. Tästä siten seuraisi, että haasteen tiedoksianto asiointitilille olisi jo nyt sähköisen asiointilain 18 §:ssä säädetyn edellytyksin mahdollista, jos yleiset tuomioistuimet ottaisivat asiointitilijärjestelmän käyttöönsä. Toisaalta sähköisen asiointilain 18 §:n mukaista tiedoksiantoa ei – toisin kuin ulosottoaareissa – mainita tiedoksiantotapana oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa. Tämä mahdollistaa sellaisen tulkinnan, ettei sähköisen asiointilain todisteellinen sähköinen tiedoksianto ole tiedoksiantotapana käytettävissä yleisissä tuomioistuimissa.

Asiointitilitiedoksianto edellyttää asianosaisen suostumusta. Järjestelmän käytettävyyden kannalta annettavan suostumuksen laatu on siksi keskeisessä asemassa. Jos katsotaan, että suostumus olisi annettava asiakohtaisesti, asiointitilin käyttöönottoaminen ei merkittävästi lisäisi mahdollisuuksia käyttää sähköistä tiedoksiantoa haastehakemusten osalta.

Kansalaisten asiointitilijärjestelmä on muuttumassa. Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista (KaPA-laki) on tullut voimaan 15.7.2016. Laki tulee täysimääräisesti sovellettavaksi siirtymäkauden jälkeen. Lain 3 §:n 1 momentin 7 kohdassa todetaan yhdeksi laissa tarkoitetuksi tukipalveluksi viestinvälityspalvelu, jonka avulla käyttäjäorganisaatio ja käyttäjä voivat lähettää toisilleen sähköisiä viestejä ja jota hyödyntäen asiakirja voidaan antaa tiedoksi sähköisesti tai postitse. Lain 5 §:n 1 momentissa säädetään muun muassa tuomioistuimille ja muille lainkäyttöelimille velvollisuus käyttää sanottua viestinvälityspalvelua. Viestinvälityspalvelu tulee käytännössä korvaamaan sekä sähköisen tiedoksiannon kansalaisen asiointitilille että postitiedoksiannon vastaanottajan postiosoitteeseen.

Viestinvälityspalvelun palvelutuottaja on siirtymäkauden jälkeen Väestörekisterikeskus. Sähköistä tiedoksiantomenettelyä koskevan suostumuksen rekisteröinnistä säädetään KaPA-lain 11 §:ssä. Säännöksen mukaan Väestörekisterikeskus pitää viranomaistoimintaan liittyvän sähköisen tiedoksiannon toteuttamista varten rekisteriä

käyttäjien antamista sähköistä tiedoksiantomenettelyä koskevista yleisistä suostumuksista. Lakia edeltävässä hallituksen esityksessä HE 59/2016 vp s. 49–50 todetaan, että viestinvälityspalvelussa käyttäjä voisi antaa yleisen suostumuksen sähköiseen tiedoksiantoon. Käyttäjän on ottaessaan sähköisen viestinvälityspalvelun käyttöönsä ilmoitettava esimerkiksi sähköpostiosoite, puhelinnumero tai molemmat, joihin käyttäjälle lähetetään heräteviesti, kun hänelle on tullut palveluun tiedoksianto. Heräteviesti voitaisiin toimittaa myös muulla tavalla. Järjestelmä kehottaa säännöllisesti käyttäjää tarkistamaan yhteystietojen ajantasaisuuden. Käyttäjä voi koska tahansa peruuttaa suostumuksensa sähköiseen tiedoksiantoon, jolloin hän saa tiedoksiannot postitse.

Ennen sähköistä tiedoksiantoa koskevan suostumuksen antamista käyttäjää informoidaan suostumuksen merkityksestä sekä siitä, että on tärkeää pitää yhteystiedot herätettä varten ajan tasalla. Viranomainen voisi antaa asiakirjan tiedoksi suostumuksen mukaisesti sähköisesti, jollei sen tietoon ole hallintolakiin tai sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettuun lakiin taikka muuhun lakiin perustuen tullut, että tiedoksianto tulee toimittaa toisin. Jotta olisi selvää, ettei pelkkä suostumuksen olemassaolo luo oikeutta sähköiseen tiedoksiantoon, 11 §:n lopussa todetaan, että tiedoksiantamisen tavoista säädetään erikseen. Viranomaisen tulee siten tiedoksiantoa varten olla selvillä siitä, miten sen asiakirjat lain mukaan voidaan antaa tiedoksi. Asiakirjaa tiedoksiantava viranomainen päättäisi suostumusrekisterin ja itsellään olevien tietojen sekä tiedoksiantomenettelyä koskevien säännösten perusteella, haluaako tiedoksiannon toimitettavaksi sähköisesti viestinvälityspalveluun vai postitse viestinvälityspalvelun kautta. Postiosoite voi viranomaisen viestinvälityspalvelussa tekemän valinnan mukaan olla joko väestötietojärjestelmän mukainen kotikunta tai asuinpaikka, postin osoiterekisterin tieto taikka muu viranomaisen itse määrittelemä, esimerkiksi henkilön viranomaiselle antama asiointiosoite.

Jos tietyn viranomaisen tiedoksiantamista koskevissa erityissäännöksissä olisi kielletty sähköinen tiedoksiantaminen tai asetettu sille tiukempia vaatimuksia, ei kyseinen viranomainen voisi hyödyntää pykälässä tarkoitetun suostumusrekisterin tietoa ja sähköistä tiedoksiantamista.

Viestinvälityspalvelun avulla sähköisesti tiedoksiannettujen asiakirjojen katsottaisiin tulleen käyttäjän tietoon siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 18 ja 19 §:ssä säädetään todisteellisesta ja tavallisesta tiedoksiannosta. Jos yksittäiseen tiedoksiantoon soveltuvassa muussa laissa on sähköisestä asiointilaista poikkeavia määräaikoja, noudattaisi tiedoksiantava viranomainen niitä.

Viranomaisen valitessa todisteellisen sähköisen tiedoksiantotavan, asianosaisen tulisi kuitata tiedoksianto vastaanotetuksi ennen asiakirjan avaamista. Viestinvälityspalvelu toimittaisi viranomaiselle tiedon vastaanottajan kuittauksesta ja vastaanottoajasta. Asiakirja on annettu todisteellisesti tiedoksi asianosaiselle, kun hän on kuitannut sen vastaanotetuksi. Jos asiakirjaa ei olisi noudettu viestinvälityspalvelusta sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 18 §:n 3 momentin mukaisesti seitsemän päivän kuluessa, viestinvälityspalvelu ilmoittaisi tästä viranomaiselle, jonka tulee toimittaa asiakirja tiedoksi muulla tavoin todisteellisesti. Epäonnistuneen tiedok-

siantoyrityksen jälkeen voitaisiin esimerkiksi ryhtyä postitse tapahtuvaan todisteelliseen tiedoksiantoon, jossa hyödynnettäisiin viestinvälityspalvelun keskitettyä kirjepostin lähettämistoimintoa. On mahdollista ennalta määritellä viranomais- ja/tai asiakoh- taisesti, miten toimitaan, jollei sähköinen tiedoksianto ole onnistunut.

KaPA-lain esitöissä korostetaan erityisesti sitä, että viranomaisen itse olisi oltava sel- villä siitä, voidaanko asiakirja antaa tiedoksi yleisen suostumuksen perusteella vai edellyttääkö kulloinkin sovellettava erityislainsäädäntö sitä, että suostumus on asia- kohtainen. Erityislaeista voi esitöiden mukaan myös seurata, ettei sähköinen tiedok- sianto ole lainkaan mahdollista.

Jotta sähköisestä tiedoksiannosta viestinvälityspalvelun kautta olisi haasteen tiedok- siannossa hyötyä, tulisi käyttäjän antama yleinen suostumus sille, että viranomaiset voivat antaa asiakirjoja tiedoksi sähköisesti viestinvälityspalvelun kautta, olla riittävä. Muutoin haasteen antaminen tiedoksi sähköisesti olisi nykytulkin- nan valossa mahdol- lista vain asiakoh- taisen suostumisen perusteella. Yleisen suostumuksen riittävyys- tä olisi siksi säädettävä asiointilain 18 §:ssä.

Jos edellä esitetty muutos toteutettaisiin, harkittavaksi tulisi myös vastaavan muutok- sen tekeminen tavallista tiedoksiantoa koskevaan asiointilain 19 §:ään. Tällainen muutos voisi merkittävästi laajentaa mahdollisuuksia antaa asiakirjoja tiedoksi säh- köisesti viestinvälityspalvelun kautta erityisesti hallintoasioissa. Tässä yhteydessä näin merkittävää lainsäädäntömuutosta ei kuitenkaan ole mahdollista toteuttaa. Tämä johtuu siitä, että hallintoviranomaistoiminnassa annetaan tiedoksi lukuisia kansalaisia velvoittavia päätöksiä tavallisella kirjeellä. Tavallinen tiedoksianto ei edellytä vastaan- ottokuittausta tai muuta tiedoksiannon onnistumista varmentavaa toimenpidettä. Täl- laisten päätösten tiedoksiantaminen sähköisesti viestinvälityspalvelun kautta yleisen suostumuksen perusteella voisi tässä vaiheessa vaarantaa vastaanottajan oikeustur- van toteutumisen. Jos lainmuutosta ehdotettaisiin tehtäväksi, edellyttäisi se perusteel- lista valmistelua, jossa erityisesti huomioitaisiin hallintomenettelyn puitteissa tiedoksi annettavat asiakirjat ja niihin liittyvät oikeusturvanäkökohdat.

Edellä selostetun perusteella tiedoksiantoa olisi tässä yhteydessä mahdollista kehiti- tää sallimalla todisteellisen sähköisen tiedoksiannon sellaiselle vastaanottajalle, joka on ottanut käyttöönsä viestinvälityspalvelun ja antanut yleisen suostumuksen sille, että palvelua käyttävät viranomaiset voivat antaa hänelle tiedoksi asiakirjoja viestini- välityspalvelun kautta.

Todisteellinen sähköinen tiedoksianto on tietoturvallinen ja sen onnistuminen edellyt- tää, että asianosainen kuittaa asiakirjan vastaanotetuksi järjestelmässä. Jos vastaan- ottokuittausta ei tehdä seitsemän päivän kuluessa lähettämisestä, annetaan asiakirja – esimerkiksi summaarisen riita-asian haaste – tiedoksi siten kuin oikeudenkäymis- kaaren 11 luvussa muutoin säädetään. Sähköisen tiedoksiantotavan käyttö vastaa vastaanottajan oikeusturvan kannalta postitiedoksiantoa vastaanottotodistusta vas- taan, ja tiedoksiantotavan käyttöön ei liity oikeusturvaongelmia. Todisteellista säh- köistä tiedoksiantoa käytetään jo nyt ulosotossa.

3.3 Keskeiset ehdotukset

3.3.1 Keskittäminen

Esityksessä ehdotetaan kaikkien summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia. Summaarisia riita-asioita käsittelevät Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan kärjäoikeudet. Kärjäoikeuksien tuomiopiirit määräytyisivät maakuntakohtaisesti ja niistä säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Keskitettäviä olisivat kaikki ne summaarisella haastehakemuksella vireille pantavat riita-asiat, jotka koskisivat tietyn määräistä saamista, hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä, ja jotka kantajan käsityksen mukaan ovat riidattomia.

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen edellä lueteltuihin kärjäoikeuksiin lisäisi tehokkuutta ja toiminnallista tuottavuutta. Kun summaarisia riita-asioita käsitteleviä kärjäoikeuksia olisi vähemmän, oletettavaa olisi, että asioiden käsittelykäytännöissä ja käsittelyajoissa olevat erot pienenisivät ja toiminta yhdenmukaistuisi. Tämä lisäisi kansalaisten yhdenvertaisuutta ja oikeusturvan saatavuutta. Käsittelyn keskittäminen edistäisi henkilöstön osaamisen kertymistä ja sitä kautta käsittelyn tehokkuutta. Suuremmissa yksiköissä mahdolliset henkilötyövuosisäästöt olisivat tulouttavissa käytännössä henkilöstöä supistamalla. Pienemmässä yksikössä aikaansaatu tehokkuushyöty ei usein mahdollista henkilöstön vähentämistä.

Vaikka tehokkuushyödyt toisivat säästöjä, aiheutuisi keskittämisestä myös kustannuksia. Erityisesti siirtymävaiheessa henkilöstön uudelleen sijoittaminen ja muuttuvat toimitilarapheet lisäisivät kuluja.

Esitystä valmistellut työryhmä on tarkastellut linjausta niistä kärjäoikeuksista, joihin summaariset riita-asiat keskitettäisiin, kielellisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Sen perusteella esityksessä ehdotetaan tehdystä linjauksesta poiketen, että summaarisia asioita käsiteltäisiin myös Ahvenanmaan kärjäoikeudessa. Ehdotusta on perusteltu edellä toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa jaksossa 3.2.1.

Esityksessä ehdotetaan, että kaikki summaarisella haastehakemuksella vireille saatettavat asiat keskitettäisiin rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia. Tämä tarkoittaisi, että riidattomien velkomusten lisäksi myös hallinnan taikka rikkoutuneen olosuhteen palauttamista tai häätöä koskevat asiat, jotka kantajan käsityksen mukaan ovat riidattomia, käsiteltäisiin kärjäoikeudessa, joka on toimivaltainen käsittelemään summaarisia riita-asioita. Suurin osa summaarisista riita-asioista on velkomuksia. Kuten edellä summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämisen toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa jaksossa 3.2.1 todetaan, järjestelmän rajoittaminen koskemaan vain velkomuksia ei sinänsä merkittävästi vähentäisi keskittämisestä saatavia tehokkuushyötyjä. Järjestelmän selkeys voisi kuitenkin kärsiä rajauksesta. Velallisen oikeusturvaan liittyviä esteitä keskittää myös muiden summaarisena käsiteltävien asioiden kuin velkomusasioiden käsittely summaaristen asioiden käsittelyyn erikoistuneisiin kärjäoikeuksiin ei ole ilmennyt. Kokonaisarviossa järjestelmän selkeys ja johdonmukaisuus puoltaa kaikkien summaaristen asioiden sisällyttämistä keskitetyn käsittelyn piiriin.

Ehdotuksen mukaan kärjäoikeuksien toimivalta käsitellä summaarisia riita-asioita olisi ehdoton. Tästä seuraisi, että tuomioistuimen olisi viran puolesta tutkittava, että asia on pantu vireille lain osoittamassa tuomioistuimessa. Toimivaltasäännöksestä seuraisi myös, että asianosaisten tekemä oikeuspaikkasopimus olisi pätemätön silloin, kun asia pannaan vireille, käsitellään ja ratkaistaan summaarisena riita-asiana.

Jos asia on pantu vireille summaarisella haastehakemuksella sellaisessa kärjäoikeudessa, joka ei olisi lain mukaan toimivaltainen sitä käsittelemään, olisi sanotun kärjäoikeuden omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei se siirrä asiaa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 §:n 1 momentin nojalla asiassa toimivaltaiseen kärjäoikeuteen.

Siirtäminen edellyttäisi kantajan suostumusta. Siirtäminen ei näin ollen tapahtuisi automaattisesti. Jos kantaja ei suostu siirtämiseen, kärjäoikeus tekisi päätöksen tutkimatta jättämisestä. Kantaja voisi halutessaan hakea sanottuun päätökseen muutosta tai harkita asian panemista vireille toisessa kärjäoikeudessa.

Riita-asia tulisi siirtää myös silloin, kun kärjäoikeus on sinänsä toimivaltainen käsittelemään summaarisia riita-asioita, mutta kärjäoikeuden alueellisessa toimivallassa on puute. Esimerkiksi jos summaarinen riita-asia on pantu vireille Kainuun kärjäoikeudessa sellaista vastaajaa vastaan, jolla on kotipaikka Ahvenanmaalla, eikä asiassa ole muuta oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa säädettyä liittymää Kainuun tai Lapin maakuntiin, Kainuun kärjäoikeuden tulisi kantajan suostumuksella siirtää asian Ahvenanmaan kärjäoikeuteen, joka olisi toimivaltainen oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §:n ja sen nojalla annettavan valtioneuvoston asetuksen mukaan.

Kuten oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 §:ssä säädetään, olisivat siirtävän kärjäoikeuden asiaan liittyvät päätökset ja muut toimenpiteet voimassa, kunnes se kärjäoikeus, johon asia on siirretty, toisin päättäisi. Siirtämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta.

Oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun otettaisiin myös säännös tuomioistuimen toimivallan säilymisestä tilanteessa, jossa summaarisena riita-asiana vireille tullut asia muuttuu riitaiseksi. Jos summaarisia asioita käsittelevä kärjäoikeus ei hyväksyisi summaarisen riita-asian kannetta yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annetulla tuomiolla, ja sanottu kärjäoikeus ei ole muulla perusteella toimivaltainen tutkimaan asiaa, olisi asia siirrettävä käsiteltäväksi toimivaltaiseen kärjäoikeuteen siten kuin luvun 22 §:ssä säädetään. Asiaosaisten suostumuksella asia voitaisiin kuitenkin jättää siirtämättä.

Säännös toimivallan säilymisestä asianosaisten suostumuksen perusteella heijastaisi oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:n 1 momentin säännöstä. Sanotun lainkohdan mukaan kärjäoikeus voi näet tutkia oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 1–10 §:ssä tarkoitettua asiaa, joka on pantu vireille muussa kuin lain tai oikeuspaikkasopimuksen osoittamassa kärjäoikeudessa, jos vastaaja vastaa kanteessa esitettyyn vaatimukseen kiistämättä tuomioistuimen toimivaltaa. Asianosaisten suostumuksella tuomioistuim tulisi näin ollen toimivaltaiseksi, vaikka se ei olisi muutoin toimivaltainen, edellyt-

täen kuitenkin, että tuomioistuin on asiallisesti toimivaltainen käsittelemään kysymyksessä olevan riita-asian.

3.3.2 Sähköinen asiointi

Esityksessä ehdotetaan, että oikeushenkilö, ammattimaista perintätoimintaa harjoittava luonnollinen henkilö, oikeudenkäyntiasiamies tai -avustaja taikka muu elinkeinonharjoittaja veloitetaan panemaan vireille summaarista riita-asiaa koskevan kanteen käräjäoikeuden asianhallintajärjestelmään tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätettäisiin heti tutkimatta.

Velvollisuus ei ulottuisi omassa asiassaan toimivaan luonnolliseen henkilöön. Vaikka yhä useampi kansalainen omaa sähköiseen asiointiin tarvittavan osaamisen ja välineistön, tulisi yksityishenkilön vapaus valita tapa toimittaa summaarinen haastehakemus käräjäoikeuteen jatkossakin säilyttää. Kun kaikilla luonnollisilla henkilöillä ei ole osaamista tai mahdollisuuksia asioida sähköisesti viranomaisessa, asettaisi sitä koskeva velvoite kansalaiset eri asemaan heidän henkilökohtaisiin valmiuksiin liittyvien syiden perusteella tavalla, joka olisi ristiriidassa kansalaisten yhdenvertaisuutta turvaavan perustuslain 6 §:n 2 momentin kanssa. Tällainen velvollisuus toimia sähköisesti voisi myös rajoittaa kansalaisten oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

Velvoite käyttää sähköisiä järjestelmiä kohdistuisi siten vain oikeushenkilöön, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilöön, oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajaan taikka muuhun elinkeinonharjoittajaan. Niin elinkeinotoiminnassa kuin viranomaisasioinnissa hyödynnetään yhä enenevässä määrin verkossa tapahtuvaa sähköistä asiointia. Voidaankin katsoa, että esimerkiksi ammattimaisen vuokranantajan tai elinkeinonharjoittajan taikka oikeudenkäyntiasiamiehen on toimensa harjoittamiseksi osattava toimia verkkoympäristössä. Jos asiointijärjestelmä teknisellä tasolla mahdollistaa summaarisen haastehakemuksen tekemisen sähköisesti, ei ole hyväksyttäviä perusteita sille, että ammattitoimija tai muu elinkeinonharjoittaja järjestelmällisesti jättää oikeudellisessa perinnässä hyödyntämättä oikeushallinnon verkko-pohjaisia järjestelmiä.

Perustuslain turvaama yhdenvertaisuus ei myöskään ulotu oikeushenkilöihin. Säännöstä sovelletaan vain luonnollisiin henkilöihin eli ihmisiin. Vaikka luonnollinen henkilö voi harjoittaa elinkeinotoimintaa esimerkiksi toiminimellä, suurin osa sähköiseen asiointiin veloitetuista kantajista olisivat oikeushenkilöitä ja perintäalan tai oikeudenhoidon ammattitoimijoita. Tämän vuoksi yhdenvertaisuusnäkökulmalla on sääntelyssä suhteellisen vähäinen merkitys.

Ammattimaisille toimijoille ja elinkeinonharjoittajille asetettu velvollisuus sähköiseen asiointiin ei vaarantaisi perustuslain 21 §:n 1 momentin turvaamaa oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Kantaja ei esimerkiksi joutuisi suorittamaan tuomioistuinmaksua silloin, kun on saattanut summaarisen riita-asian vireille muulla kuin lain

sallimalla tavalla. Ehdotuksen mukaan tuomioistuinmaksua ei näet perittäisi päätöksestä jättää tutkimatta muulla kuin tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä toimitettu summaarinen haastehakemus. Kantajalle annettaisiin näin maksutta mahdollisuus panna vireille summaarisen riita-asian kanne lain edellyttämällä tavalla sähköisesti.

Laki ei myöskään estäisi kanteen vireille saattamista laajan riita-asiana. Tämä ei kuitenkaan olisi toivottavaa, koska laajan riita-asian tuomioistuinmaksu on huomattavasti korkeampi, ja vastaaja joutuu korvaamaan oikeudenkäynnistä aiheutuvat kulut jutun voittaneelle asianosaiselle. Jos nykyisin paperisena tai sähköpostin liitetiedostona vireille saatettavat summaariset haastehakemukset jatkossa pantaisiin vireille laajoina riita-asioina, tarkoittaisi tämä, että esimerkiksi riidattoman velkomusasian vastaaja joutuisi maksamaan siitä, ettei velkoja ole ollut halukas asioimaan sähköisesti. Toisaalta, jos kantaja on saattanut laajana riita-asiana vireille ilmeisen riidattoman velkomusasian, voisi käräjäoikeus viran puolesta oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 8 b tai 8 c §:n nojalla ratkaista kulukorvausta koskevan vaatimuksen siten, että tuomioistuinmaksua koskeva kulukorvaus jäisi 65 euroa ylittävältä osin kantajan vahingoksi.

Velvoite sähköiseen asiointiin ei myöskään olisi ehdoton. Veloitteen sovellettavaksi tuleminen edellyttäisi, että sähköinen asiointi on yksittäisessä asiassa käytännössä mahdollista. Kaikki summaariset haastehakemukset eivät ole laadittavissa verkkopohjaisen sähköisen haastehakemuksen muotoon, vaikka sähköistä haastehakemuspohjaa parannettaisiinkin. Jos haastehakemukseen on oheistettava liitteitä, ei aina ole tarkoituksenmukaista käyttää asiointijärjestelmää haastehakemuksen tekemiseen, koska sähköiseen haastehakemukseen ei voi liittää asiakirjoja. Liitteet on tällöin lähetettävä erikseen, mikä voidaan katsoa lisäävän kantajan työtä. Edellä mainituista syistä ammattitoimijoiden olisi voitava myös jatkossa poikkeuksellisissa tilanteissa laatia haastehakemus paperi- tai tiedostomuotoisena.

Kuten edellä nykytilan arviointia koskevassa jaksossa 2.3 todetaan, nykyinen asiointiliittymä ei mahdollista haastehakemuksia, jotka koskevat valuuttasaatavia tai luottokorkovaatimuksia, jotka ovat sidotut kahden kuukauden Euriboriin. Se ei myöskään tue yli 100 vaatimuserän haastehakemuksia tai haastehakemuksia, joissa perustelut ylittävät 800 riviä. Häätöä koskevia haastehakemuksia ei ole mahdollista tehdä asiointiliittymän kautta, jos häätöä koskevaan vaatimukseen ei liity saatavan perintää. Myös hypoteekkikanne voi olla vaikea laatia asiointiliittymäalustalle.

Lakiin ei ole mahdollista kirjata esimerkkejä asiaryhmistä, joita koskevat summaariset haastehakemukset eivät ole tehtävissä verkossa. Lainsäädännön soveltamisen helpottamiseksi olisi asiointiliittymän yhteyteen laadittava täsmällinen ohjeistus sisältäen tietoja järjestelmän rajoitteista ja mahdollisimman kattava luettelo asiaryhmistä ja vaatimuksista, joiden osalta sähköinen haastehakemus ei ole mahdollinen. Asiointiliittymäalustan kehittyessä päivitetäisiin myös ohjeet siten, että ne aina vastaisivat kulloinkin valitsevaa tilannetta. Sähköisen haastehakemuksen muuttamista siten, että yksin häätöä koskevat summaariset haastehakemukset olisivat tehtävissä asiointiliittymässä, olisi todennäköisesti toteutettavissa vähäisin toimenpitein.

3.3.3 Todisteellinen tiedoksianto

Esityksessä ehdotetaan, että sähköisen asiointilain 18 §:n 1 momenttia muutetaan siten, että asiakirja, joka lain mukaan toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voitaisiin KaPA-laissa tarkoitetun tai muun tiedoksiantoa koskevan suostumuksen perusteella antaa tiedoksi asianosaiselle myös sähköisenä viestinä. Muutoksesta seuraisi, että annettu yleinen suostumus sähköiseen tiedoksiantoon, joka on rekisteröity KaPA-laissa säädetyllä tavalla, mahdollistaisi myös haasteen antamisen todisteellisesti tiedoksi viestinvälityspalvelussa. Suostumus olisi nykyiseen tapaan annettavissa myös asiakohtaisesti esimerkiksi siinä tilanteessa, ettei yleistä suostumusta ole viestinvälityspalvelussa annettu, tai siten, että asianosainen ilmoittaa viestinvälityspalvelun prosessiosoitteeksi. Esityksessä ehdotetaan myös sähköisen asiointilain 18 §:ssä tarkoitetun todisteellisen sähköisen tiedoksianton sisällyttämistä oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n 1 momentin luetteloon mahdollisista tiedoksiantotavoista.

Mahdollisuus antaa haaste tai muu todisteellisesti tiedoksi annettava asiakirja tiedoksi viestinvälityspalveluun ei heikentäisi vastaanottajan oikeusturvaa nykyisestä. Tämä johtuu siitä, että todisteellinen sähköinen tiedoksianto rinnastuu vastaanottovarmuudeltaan postitiedoksiantoon saantitodistusta tai vastaanottotodistusta vastaan. Jos haaste annetaan tiedoksi vastaanottajan viestinvälityspalveluun, edellyttää tiedoksiannon onnistuminen sitä, että vastaanottaja kuittaa asiakirjan vastaanotetuksi ennen asiakirjan avaamista. Asiakirja olisi näin ollen annettu todisteellisesti tiedoksi asianosaiselle vasta silloin, kun hän kuittaa sen vastaanotetuksi. Jos haastehakemusta ei olisi noudettu viestinvälityspalvelusta sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 18 §:n 3 momentin mukaisesti seitsemän päivän kuluessa, viestinvälityspalvelu ilmoittaisi tästä tuomioistuimelle, joka tällöin ryhtyisi toimenpiteisiin asiakirjan antamiseksi tiedoksi muulla tavalla, joko postitiedoksiantona tai tavallisemmin summaarisen riita-asian haastehakemuksen ollessa kyseessä puhelintiedoksiantona tai haastemiestiedoksiantona.

Tiedoksianto viestinvälityspalveluun on tietoturvallinen. Rekisteröityminen ja kirjautuminen järjestelmään edellyttävät vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista annetun lain mukaista vahvaa sähköistä tunnistamista.

Mahdollisuus ensimmäisen oikeudenkäyntiasiakirjan – haasteen – sähköiseen tiedoksiantoon lisäisi vastaajan yksityisyyden suojaa. Todisteellisena tiedoksiantotapana käytetty postitiedoksianto saantitodistusta tai vastaanottotodistusta vastaan ovat luonteeltaan julkisia siten, että postivirkailija tai kirjeenkantaja tulee tahtomattaankin tietoiseksi siitä, että kärjäoikeudesta lähetetään kirjeitä vastaanottajalle.

Kuten edellä toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa jaksossa 3.2.4 on todettu, tulee viestinvälityspalvelujärjestelmä korvaamaan nykyisen kansalaisen asiointitilin. Asiointitiliä käytetään jo nyt asiakirjojen tiedoksiantoon. Eniten asiointitiliä tiedoksiantoon käyttävä viranomaisena on ulosotto. Ulosottovirastot ovat tavallisena tiedoksiantona voineet 1.8.2016 alkaen lähettää osan ulosoton kirjeistä, muun muassa maksukehotukset, kuitit, palkan ulosmittauspäätökset sekä tilityserittelyt, tiedoksi sähköisesti

asiointitilille. Lokakuussa 2016 ulosotto toimitti 72 934 kirjettä tiedoksi sähköisesti asiantilille. Kansalaisten suhtautuminen uuteen tiedoksiantotapaan on ollut myönteinen. Vain noin 100 asiantilinin käyttäjää on ilmoittanut haluavansa tiedoksiannot kirjepostina. Sähköisen tiedoksiannon tuomat säästöt ulostotossa ovat yksin vähentyneinä postimaksuina jo nyt olleet merkittävät.

Kansalaisten keskuudessa älypuhelimien ja tablettien käyttö on muun muassa laitteiden hintojen laskiessa lisääntynyt. Etenkin nuorten aikuisten osalta sähköinen asiointi voidaan katsoa olevan ensisijainen yhteydenpitokanava sekä viranomaisiin että muihin tahoihin. Voi olla jopa todennäköisempää, että nuori aikuinen heräteviestin saatuaan siirtyy viestinvälityspalveluun vastaanottamaan asiakirjan kuin että hän päivittäin kävisi läpi kirjepostinsa. Ottaen lisäksi huomioon, että sähköinen tiedoksianto turvaa vastaanottajan yksityisyyttä paremmin kuin nykyisin käytössä ovat tiedoksiantotavat, on oletettava, että sähköinen tiedoksianto ainakin pidemmällä aikavälillä tulee muodostumaan eniten käytetyksi viestinvälitystavaksi viranomaisasiointissa.

Edellä todetuista perusteluista sähköisen todisteellisen tiedoksiantotavan nostaminen muiden todisteellisten tiedoksiantotapojen rinnalle olisi sekä asiakirjoja tiedoksiantavien viranomaisten että asianosaisten edun mukaista.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n 3 momentin mukaista sähköistä tiedoksiantotapaa voidaan soveltaa vastaanottotodistusta vastaan annettavan postitiedoksiannon sijaan. Säännöksen soveltamisalaa ei ole rajattu erityisiin asiaryhmiin. Tiedoksiantotapaa voidaan näin ollen käyttää kaikissa tuomioistuimissa käsiteltävissä asiaryhmissä, niin riita-, hakemus- kuin rikosasioissakin. Myös sähköisen asiointilain tiedoksiantoa koskevia säännöksiä sovelletaan viranomaisten tuottamien asiakirjojen tiedoksiantoon edellyttäen, ettei kysymyksessä olevaa viranomaista koskeva erityislainsäädäntö estä sähköisen tiedoksiantotavan käyttämistä. Esityksessä ei ehdoteta oikeudenkäymiskaareen tai sähköiseen asiointilakiin otettavaksi asiaryhmäkohtaisia rajoituksia mahdollisuuteen antaa asiakirja todisteellisesti tiedoksi sähköisenä viestinä. Jos asiakirja on mahdollista antaa tiedoksi saantitodistusta vastaan, voitaisiin sanottu asiakirja yleisen asiakirjojen tiedoksiantoa koskevan suostumuksen perusteella antaa tiedoksi myös sähköisenä viestinä viestinvälityspalveluun edellyttäen, että vastaanottaja on ottanut viestinvälityspalvelun käyttöönsä ja ilmoittanut viestinvälityspalvelun tiedoksianto-osoitteeksi. Ei ole mitään erityistä perustetta sille, miksi asiakirja, joka voidaan lähettää annettavaksi tiedoksi saantitodistusta vastaan postitse, ei olisi annettavissa tiedoksi sähköisenä viestinä sähköistä saantitodistusta vastaan vain sen vuoksi, että kysymys on hakemus- tai rikosasiasta. Näin on erityisesti ottaen huomioon, että vastaanottajan oikeusturva ja asiakirjan vastaanottovarmuus on tiedoksiantotavoissa sama. Sijaistiedoksiantoon verrattuna vastaanottovarmuus on jopa parempi. Tässä yhteydessä on kuitenkin todettava, ettei sähköistä tiedoksiantoa olisi pakko yrittää tilanteessa, jossa on ilmeistä tai vähintään todennäköistä, että yritys tulee epäonnistumaan, tai jos sanottu tiedoksiantotapa on muusta syystä epätarkoituksenmukainen. Tämä voi usein olla tilanne, kun tiedoksi annettavana on esimerkiksi rikosasian haaste tai vastaaja on tiedoksiantoa tunnetusti välttelevä henkilö.

Yleisen säädöshierarkian mukaisesti erityislainsäädäntö tulee sovellettavaksi yleislain sijaan. Oikeudenkäymiskaaren ja sähköisen asiointilain välisten säännösten suhde ei ole tältä osin täysin yksiselitteinen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että sähköisen asiointilain 18 §:n mukainen todisteellinen sähköinen tiedoksianto mainittaisiin nimenomaisesti oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n 1 momentissa. Näin sähköisen asiointilain mukainen todisteellinen sähköinen tiedoksianto rinnastettaisiin muihin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun todisteellisiin tiedoksiantotapoihin, eikä säädöshierarkiaan liittyvää tulkintaongelmaa syntyisi.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n 1 momenttiin tehtävä muutos ei vaikuttaisi esimerkiksi hallintolain (434/2003) tiedoksiantotapoja tai tiedoksiantomenettelyä koskeviin säännöksiin. Jos hallintolain säännökset estävät asiakirjan antamisen tiedoksi todisteellisesti sähköisenä viestinä yleisen suostumuksen perusteella, oikeudenkäymiskaaren säännösten muuttaminen ehdotetulla tavalla ei vaikuttaisi sanottuihin säännöksiin. Toisaalta, jos hallintolain säännökset sallivat sähköisen asiointilain 18 §:n mukaisen todisteellisen sähköisen tiedoksiannon, seuraa 18 §:n muuttamista siten, että viestinvälityspalvelun käyttöönoton yhteydessä annettu yleinen suostumus sähköiseen tiedoksiantoon on todisteellisen tiedoksiannon osalta riittävä, että sellaiset hallintoasiakirjat, jotka on annettava todisteellisesti tiedoksi, voidaan antaa tiedoksi sähköisenä viestinä viestinvälityspalveluun.

Suurin osa hallintoviranomaisten tiedoksi annettavista asiakirjoista annetaan tiedoksi tavallisella tiedoksiannolla. Sähköisen asiointilain tavallista tiedoksiantoa koskevaa säännöstä (19 §) ei tässä yhteydessä esitetä muutettavaksi edellä toteuttamisvaihtoehtoja koskevassa jaksossa 3.2.4 esitetyn perusteluin. Hallintoviranomaisen laatiman asiakirjan tavallinen sähköinen tiedoksianto edellyttäisi siten jatkossakin asia-kohtaista suostumusta.

Edellä jaksossa 3.2.4 todetuin perustein ehdotetaan puhelintiedoksiannon käyttöalan laajentamista kaikkiin summaarisiin riita-asioihin.

Puhelintiedoksiannosta on oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n 3 momentin mukaan tavanomaiseen tapaan laadittava tiedoksiantotodistus. Todistuksesta on lähetettävä jäljennös tiedoksiannon vastaanottajalle kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen. Jos todistus toimitetaan vastaanottajalle sähköisenä viestinä, allekirjoitettu todistus skannataan ja toimitetaan vastaanottajalle sähköpostin liitetiedostona. Sähköisen asiointilain 20 §:n 1 momentin mukaan sähköisenä viestinä lähetettävä tuomioistuimen toimitusasiakirja tai muu oikeudenkäyntiasiakirja voidaan allekirjoittaa koneellisesti. Jos sähköisenä viestinä lähetettävä tiedoksiantotodistus olisi allekirjoitettavissa koneellisesti, sujuvoittaisi tämä menettelyä. Esityksessä ehdotetaan siksi lakia muutettavaksi siten, että vastaanottajalle sähköisenä viestinä lähetettävä kappale tiedoksiantotodistuksesta olisi mahdollista allekirjoittaa koneellisesti. Tuomioistuimeen jäävä kappale todistuksesta olisi kuitenkin allekirjoitettava käsin.

3.3.4 Muut ehdotukset

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan asia tulee vireille, kun haastehakemus saapuu käräjäoikeuden kansliaan. Saapumisajankohta on siis vireilletulohetki. Eräiden asiakirjojen lähettämisestä tuomioistuimeen annetun lain (248/1965) mukaan postitse lähetetty asiakirja on katsottava viranomaiselle annetuksi eli viranomaiselle saapuneeksi sinä päivänä, jona asiakirjan sisältävä postilähetys tai ilmoitus lähetyksen saapumisesta postin osoitetoimipaikkaan on annettu viranomaiselle. Sähköisen asiointilain 10 §:n 1 momentin mukaan sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä. Jos saapumisajankohdasta ei ole selvitystä sen johdosta, että viranomaisen käyttämä sähköinen tiedonsiirtomenetelmä on ollut epäkunnossa tai poissa käytöstä taikka selvitystä ei muusta vastaavasta syystä voida esittää, sähköinen viesti katsotaan sähköisen asiointilain 10 §:n 2 momentin mukaan saapuneeksi sinä ajankohtana, jona se on lähetetty, jos lähettämisajankohdasta voidaan esittää luotettava selvitys.

Jos kanteen nostaminen on sidottu määräaikaan tai vanhentumisaika on katkaistava kanteella, kanteen nostamiselle tai vanhentumisen katkaisemille säädettyä määräaika on noudatettu, jos haastehakemus on saapunut tuomioistuimeen viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen virka-ajan päättymistä. Määräajan laskemisesta säädetään säädettyjen määräaikain laskemisesta annetussa laissa (150/1930). Lain 6 §:n 1 momentin mukaan tyytymättömyyden ilmoittaminen, muutoksenhakemuksen jättäminen, vastauksen antaminen siihen, viranhakemus sekä muu määräajassa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa taikka virallisessa toimituksessa suoritettava toimi on tehtävä viimeistään määräajan viimeisenä päivänä, virastossa suoritettava toimi ennen viraston aukioloajan päättymistä ja tuomioistuimen istunnossa tai muussa toimituksessa suoritettava toimi ennen istunnon tai toimituksen päättymistä. Määräajan laskemista koskevaa lainsäädäntöä sovelletaan myös silloin, kun haastehakemus toimitetaan tuomioistuimeen sähköisenä viestinä, eli telekopiona, sähköpostina tai käyttäen asiointiyhteyttä tuomioistuimen tietojärjestelmään.

Viranomaisen pyytämän asiakirjan saapumisesta määräajassa säädetään erikseen sähköisen asiointilain 11 §:ssä. Jos kysymys on viranomaisen, esimerkiksi tuomioistuimen, asian käsittelyä varten pyytämästä asiakirjasta, katsotaan asiakirja saapuneeksi määräajassa, jos se on saapunut viimeistään asiakirjan toimittamiselle asetetun määräajan viimeisen päivän aikana. Säännöksestä seuraa, että pyydetty asiakirja, toisin kuin asianosaisen omasta aloitteesta toimittama asiakirja, katsotaan saapuneeksi määräajassa, jos se on sähköisenä viestinä määräajan viimeisenä päivänä ennen puolta yötä saapunut viranomaisen vastaanottolaitteeseen tai tietojärjestelmään.

Koska haastehakemus ei ole viranomaisen asian käsittelyä varten pyytämä asiakirja, sähköisen asiointilain 11 §:ää ei sovelleta haastehakemukseen. Käytännöstä tulkinta on kuitenkin vaihdellut siten, että suoraan tietojärjestelmään tehty haastehakemus on katsottu saapuneeksi ja asia vireille tullee sinä kalenteripäivänä, jolloin se on saapunut käräjäoikeuden tietojärjestelmään, vaikka haastehakemus on vastaanotettu

virka-ajan päättymisen jälkeen. Määräaikelain 6 §:n 1 momentin sanamuodosta ei ole suoraan pääteltävissä, että säännöstä sovelletaan myös haastehakemuksiin siten, että esimerkiksi riita-asia tulee vireille samana päivänä kuin se on toimitettu käräjäoikeuden tietojärjestelmään vain sillä edellytyksellä, että se on toimitettu ennen virka-ajan päättymistä. Vaikka asian vireilletulopäivämäärällä ei useimmiten ole merkitystä, on kantajan osalta tärkeää tietää, että määräajassa suoritettava toimi, esimerkiksi vanhentumisajan katkaisevan kanteen nostaminen, tulee määräaikelain 6 §:n 1 momentin mukaan suorittaa ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Sen selventämiseksi, että sähköisenä viestinä käräjäoikeuden tietojärjestelmään toimitetun haastehakemuksen vireilletuloajankohta määräytyy virka-ajan puitteissa samoin perustein kuin muiden sähköisesti toimitettujen haastehakemusten vireilletuloajankohta, ehdotetaan sähköisen asiointilain 10 §:n 1 momenttiin tehtäväksi tekninen tarkistus. Ehdotuksen mukaan säännöksessä todettaisiin nimenomaisesti, että sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on virka-aikana viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksessä pyritään tehostamaan oikeusjärjestelmän toiminnallista tehokkuutta. Tehokkuushyötyjä olisi saatavissa erityisesti sähköisen asioinnin lisääntymisestä sekä tuomioistuimissa että ulosotossa.

Ehdotuksen mukaan ammattitoimijat ja elinkeinonharjoittajat veloitettaisiin tekemään summaariset haastehakemuksensa suoraan kärjäoikeuksien asianhallintajärjestelmään joko tietojärjestelmäyhteyden tai verkkopohjaisen asiointiliittymän kautta. Ehdotuksen johdosta manuaalisesti kirjattavien haastehakemusten määrä arvioidaan vähenevän vähintään 80 %. Manuaalinen kirjaaminen vaatii arviolta kolme kertaa enemmän työtä kuin asianhallintajärjestelmäkirjaaminen. Summaarisen riita-asian käsittely kärjäoikeudessa ei kuitenkaan muodostu yksin asian kirjaamisesta asianhallintajärjestelmään. Manuaalisesti vireille tulleen asian kokonaiskäsittely voidaan kuitenkin arvioida edellyttävän vajaa kaksi kertaa enemmän työpanosta kuin asianhallintajärjestelmäasian kokonaiskäsittely.

Kärjäoikeuksista saadun arvion mukaan vuonna 2016 noin 135 kansliahenkilökunnan henkilötyövuotta kohdistuisi summaaristen riita-asioiden käsittelyyn. Paperisena tai sähköpostilla vireille tulleita summaarisia riita-asioita ratkaistiin vuonna 2015 noin 93 000 (v. 2016 alustavien tilastojen mukaan näitä ratkaisuja oli enää 81 596 kpl). Suoraan asianhallintajärjestelmään vireille tulleita summaarisia asioita ratkaistiin noin 251 000 kpl (264 116 kpl v. 2016). Jos oletetaan, että manuaalisesti kirjattavien summaaristen riita-asioiden käsittely vaatii kaksi kertaa enemmän työaikaa kuin muiden asioiden käsittely, seuraa tästä, että yksi manuaalisesti kirjattava asia vastaa kahta asianhallintajärjestelmään vireille tullutta asiaa. Jos työmäärä laskettaisiin vain asianhallintajärjestelmään vireille tulleina asioina, seuraisi tästä, että ratkaistuja asioita olisi vuonna 2015 ollut 437 000 kpl ($93\,000 \times 2 + 251\,000$). Vastaavalla tavalla laskettuna vuoden 2016 alustava painotettu ratkaisumäärä olisi ollut 427 000 kpl. Painotetun asiamäärän perusteella laskettuna käsiteltiin vuonna 2015 noin 3 237 asiaa henkilötyövuotta kohti ($437\,000 / 135$). Vuoden 2016 alustavien tietojen mukaan asiamäärä olisi ollut 3 165 asiaa henkilötyövuotta kohti. Jos 80 % manuaalisesti asiointijärjestelmään kirjattavista haastehakemuksista tulisi vireille suoraan asianhallintajärjestelmään, tarkoittaisi tämä vuoden 2015 tietojen perusteella, että enää 19 000 haastehakemusta olisi toimitettu paperisena tai sähköpostin liitetiedostona. Tällöin asianhallintajärjestelmään vireille tulleita asioita olisi 325 000 kpl ($0,8 \times 93\,000 + 251\,000$). Painotettu työmäärä olisi 363 000 asiaa ($19\,000 \times 2 + 325\,000$). Vuoden 2016 alustavien tietojen nojalla samat muuttujat johtaisivat 362 000 painotettuun asiamäärään ($0,8 \times 81\,500 + 264\,000 + (16\,300 \times 2)$). Jos määrä ratkaistuja asioita henkilötyövuotta kohden arvioidaan vuoden 2015 tietojen perusteella, tarvittava henkilötyövuosimäärä asioiden ratkaisemiseen olisi enää 112. Henkilötyövuositarve vä-

henisi näin laskettuna 23 henkilötyövuodella. Vuoden 2016 luvut eivät muuttaisi arviota.

Jos arvioidaan, että yhden henkilötyövuoden kustannus on 40 000 euroa, tarkoittaisi tämä, että uudistus mahdollistaisi 920 000 euron säästöt. Tämä edellyttäisi kuitenkin, että virat olisivat suoraan lakkautettavissa laskelman mukaisesti. Näin ei käytännössä ole. Laskelmia arvioitaessa on otettava huomioon, ettei työ kaikissa käräjäoikeuksissa ole organisoitu siten, että henkilökunnasta tietyt henkilöt käsitelisivät vain summaarisia riita-asioita ja kirjaamistehtävien vähentyminen olisi kohdennettavissa tiettyyn virkaan. Eri käräjäoikeuksien käsiteltävänä olevat asiamäärät eivät myöskään mahdollista henkilötyövuosien vähentämistä edellä selostetun laskelman mukaisesti. Esimerkiksi Ahvenanmaan käräjäoikeudessa käsiteltiin vuonna 2015 yhteensä 1 092 summaarisia riita-asiaa. Selvää on, ettei kolmasosa virkaa ole mahdollista vähentää. Summaaristen riita-asioiden keskittämisestä rajoitettuun määrään käräjäoikeuksia ja tuottavuuden tehostumisesta seuraa kuitenkin mahdollisuus vähentää summaarisia asioita käsittelevää henkilöstöä.

Summaaristen riita-asioiden keskittäminen on käytännössä edellytys sille, että sähköisen asiointin lisäämisestä saatava tehokkuushyöty voisi toteutua henkilötyövuosisäästöinä. Keskittämisestä seuraa kuitenkin myös kustannuksia. Näitä aiheutuu varsinkin siirtymävaiheessa henkilöstön uudelleen sijoittamisesta ja muuttuvista toimitilarpeista. On myös otettava huomioon, että sähköiseen asiointiin siirtyminen tulee tuottamaan uusia työtehtäviä käräjäoikeuksiin. Tieto- ja viestintäteknikkatuen tarve tulee väistämättä lisääntymään ja uutena kysymyksenä tulee ratkaistavaksi paperisina tai sähköpostina lähetettyjen summaaristen haastehakemusten tutkimatta jättäminen.

Edellä esitettyjen seikkojen perusteella voidaan hyvin suuntaa antavasti arvioida, että sähköisen asiointin lisääntymisestä ja käsittelyn keskittämisestä olisi saatavissa yhteensä noin 800 000 euron eli 20 henkilötyövuoden kustannussäästöt.

Esityksessä ei ehdoteta säädettäväksi ulosoton hakijalle velvollisuutta sähköiseen asiointiin. Tämä johtuu siitä, että muutoksen tekeminen lainsäädäntöön olisi tarpeellonta. Jos summaarinen haastehakemus tehdään tietojärjestelmähakemuksena tai toimitetaan asiointiliittymän välityksellä käräjäoikeuteen, toimitaan samoin ulosottohakemuksen osalta ilman erillistä lainsäädäntöäkin. Jos taas haastehakemus on tehty paperisena tai toimitettu käräjäoikeuteen sähköpostin liitetiedostona, toimitaan näin myös täytäntöönpanoa pyydettyäessä. Sähköisiin haastehakemuksiin siirtyminen tulee siten johtamaan sähköisiin ulosottohakemuksiin, ja näin hakemusten kirjaamisen yksinkertaistumiseen myös ulosotossa. Kirjaamisen yksinkertaistuminen ulosotossa vähentäisi kirjaamisesta aiheutuvaa työtä ja toisi näin henkilötyövuosisäästöjä. Ulosoton puolella saatavia säästöjä ei tässä esityksessä kuitenkaan yksityiskohtaisesti arvioida. Ulosotossa on käynnissä mittava ulosoton rakenneuudistus (URA), jonka puitteissa ulosoton organisaatiota on tarkoitus merkittävästi muuttaa. URA-hankkeen puitteissa tulee arvioitavaksi ja huomioitavaksi myös tämän esityksen vaikutukset ulosoton työmäärään, eikä erillistä arviota ole nyt tarkoituksenmukaista tehdä. On

kuitenkin oletettavaa, että esityksellä on vaikutuksia myös ulosoton henkilötyövuosimäärään.

Sähköisen todisteellisen tiedoksiannon käyttöönotto muiden tiedoksiantotapojen rinnalle ja sen käytön mahdollistaminen viestinvälityspalvelujärjestelmässä annettun ja sinne tallennetun yleisen suostumuksen nojalla keventäisi tiedoksiantoa etenkin käräjäoikeuksissa.

Ulosotossa on käytössä sekä todisteellinen että tavallinen tiedoksianto kansalaisen asiointitilille. Suurin osa ulosoton asiakirjoista annetaan tiedoksi tavallista tiedoksiantoa käyttäen. Kuten edellä jaksossa 3.3.3 on todettu, ovat ulosottovirastot 1.8.2016 alkaen saaneet lähettää osan ulosoton kirjeistä sähköisesti kansalaisen asiointitilille edellyttäen, että henkilö on ottanut asiointitilin käyttöönsä. Kansalaisten suhtautuminen uuteen tiedoksiantotapaan on ollut myönteinen. Sähköisen tiedoksiannon tuomat säästöt ulosotossa ovat yksin vähentyneinä postimaksuina olleet merkittävät.

Toukokuussa 2016 asiointitiliä käytti 410 000 kansalaista ja siihen oli liitetty yli 170 viranomaispalvelua. Viestinvälityspalvelu korvaa kansalaisen asiointitilin vuoden 2017 aikana. Siirtyminen viestinvälityspalveluun ei edellytä asiointitilin käyttöönottojen kansalaisten osalta toimenpiteitä. KaPA-laki velvoittaa viranomaiset ottamaan viestinvälityspalvelun käyttöönsä viimeistään 1.7.2017. Velvollisuus koskee myös oikeusviranomaisia. Todellinen käyttöönottoaikataulu on kuitenkin vielä epävarma. Käyttötovelvollisuuteen on säädetty poikkeuksia siten, että poikkeamista käyttövelvollisuudesta voidaan erikseen hakea palveluntuottajalta.

Kuten edellä jaksossa 3.3.3 on todettu, on älypuhelimien ja tablettien käyttö lisääntynyt. Sähköinen viestintä voidaan katsoa muodostuneen ensisijaiseksi asiointitavaksi etenkin nuorten aikuisten keskuudessa. Ottaen lisäksi huomioon, että sähköinen tiedoksianto turvaa vastaanottajan yksityisyyttä paremmin kuin nykyään käytössä ovat tiedoksiantotavat, on odotettavissa, että sähköisen viestinvälitystavan hyödyntäminen myös tiedoksiannossa tulee lisääntymään sitä myöten kuin kansalaiset, yritykset ja viranomaiset ottavat viestinvälityspalvelun käyttöönsä.

Haastehakemusten todisteellisen sähköisen tiedoksiannon mahdollistaminen voisi tuoda käräjäoikeuksille säästöjä, koska merkittävä osa haastemiesten työmäärästä kohdentuu summaaristen riita-asioiden haastehakemusten tiedoksiantoon. Vuonna 2015 haastemiesten summaaristen riita-asioiden käsittelyyn sitoutunut henkilötyövuosimäärä oli 103. Vuoden 2013 tietojen perusteella 92 % summaaristen riita-asioiden käsittelyyn sitoutuneesta henkilötyövuosimäärästä kohdentui haastehakemusten tiedoksiantoon. Tämä tarkoittaisi käytännössä 95 henkilötyövuotta vuonna 2015 ($103 \times 0,92$).

Ulosotossa noin 10 % tavallisista tiedoksiannoista tapahtuu sähköiselle asiointitilille. Jos oletetaan, että suhde olisi ainakin aluksi sama summaaristen riita-asioiden tiedoksiannossa, tarkoittaisi tämä, että 34 900 ($349\,000 \times 0,10$) summaarisen riita-asian haastetta saataisiin annettua tiedoksi viestinvälityspalveluun. Vuoden 2016 alustavien lukujen mukaan palveluun tiedoksi annettavien haasteiden määrä olisi ollut 34 400

kpl. On käytännössä mahdotonta arvioida, korvaisiko tiedoksiantotapa tiedoksiannon vastaanottotodistusta vastaan, puhelintiedoksiannon vai haastemiestiedoksiannon. Jos sähköisen tiedoksiannon työpanos olisi noin puolet muihin tiedoksiantotapoihin verrattuna, tarkoittaisi tämä, että haastemiesten summaaristen haastehakemusten tiedoksiantoon sitoutunut työmäärä vähenisi 5 %:lla. Tämä vähentäisi haastemiesten työtä 4,5 (95 / 10 / 2) henkilötyövuoden verran nykyisestä. Jos arvioidaan, että yhden henkilötyövuoden kustannus on 40 000 euroa, tarkoittaisi tämä, että uudistus mahdollistaisi 190 000 euron säästöt. Säästöjä syntyisi myös vähentyvistä postimaksuista. Määrää on vaikea arvioida, mutta oletettavaa olisi, että uudistus tältä osin voisi säästää noin 10 000 euroa. Tiedoksiantouudistus toisi näin arvioiden yhteensä noin 200 000 euron säästöt.

Mahdolliset säästöt ovat suoraan riippuvaisia viestinvälityspalvelun käyttöasteesta kansalaisten ja yritysten keskuudessa. Edellä todettu 10 %:n oletama perustuu ulosoton toteutumaan. On kuitenkin oletettavaa, että sähköinen asiointi ajan myötä tulee lisääntymään, kun kansalaisten kannalta keskeiset viranomaiset siirtyvät viestinvälityspalvelun käyttäjiksi. Tällaisia viranomaisia ovat esimerkiksi Kansaneläkelaitos, Verohallinto sekä työ- ja elinkeinokeskukset.

Yhteenlaskettuna esityksessä ehdotetut lainsäädäntömuutokset vähentäisivät valtion menoja oikeushallinnon alalla noin 1 miljoona euroa. Muutoksilla sopeutetaan tuomioistuinlaitoksen toimintaa vastaamaan valtiontalouden kehyksiin jo sisältyviä tuomioistuimien toimintamenojen säästöjä.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Summaaristen asioiden keskittäminen rajoitettuun määrään kärjäoikeuksia vaikuttaa sekä niiden kärjäoikeuksien toimintaan, joissa ei uudistuksen jälkeen enää käsiteltäisi summaarisia riita-asioita, että niihin kärjäoikeuksiin, jonne summaaristen riita-asioden käsittely ehdotetaan keskitettäväksi.

Henkilöstövaikutukset olisivat merkittävät etenkin niiden kärjäoikeuksien osalta, joissa summaarisia riita-asioita ei enää jatkossa käsiteltäisi. Kansliahenkilöstön määrä vähenisi nykyisestä. Selvitysmiesselvityksessä OMSO 52/2014 s. 101 on arvioitu, että vain pieni osa summaarisia asioita käsittelevästä henkilöstöstä olisi summaaristen asioiden keskittämisessä valmis siirtymään toiseen kärjäoikeuteen. Nyt käsillä olevan ehdotuksen mukaan summaarisia riita-asioita käsittelevät selvitysmiesselvitykseen verrattuna useampi kärjäoikeus. Tämä voisi osaltaan lisätä henkilöstön hakukkuutta siirtyä työtehtävien mukana. Paineet henkilöstön siirtymiselle olisivat suurimmat Uudellamaalla, jossa Helsingin kärjäoikeuden summaariset riita-asiat keskitettäisiin perustettavaan Itä-Uudenmaan kärjäoikeuteen. Itä-Uudenmaan kärjäoikeuden kanslia sijaitisi kuitenkin Vantaalla, minkä vuoksi uudelleen sijoittautuminen olisi ainakin maantieteellisesti ja työmatkaetäisyyden perusteella arvioiden ongelmattomampaa muihin kärjäoikeuksiin verrattuna.

Summaarisia riita-asioita käsitteleviin kärjäoikeuksiin olisi saatava tarvittava määrä henkilöstöä muista kärjäoikeuksista. Lisästarve koskisi sekä kansliahenkilökuntaa että haastemiehiä. Kanta-Hämeen kärjäoikeuteen olisi lisäksi siirryttävä tai rekrytoitava ruotsinkielentaitoista henkilöstöä kansliaan ja haastemiestehtäviin. Kärjäoikeuteen olisi myös kaksikielisyyden vuoksi perustettava kielituomarin virka.

Selvitysmiesselvityksessä OMSO 52/2014 s. 101 on arvioitu, ettei summaaristen riita-asioiden keskittämällä olisi vaikutuksia tuomioistuinharjoittelua suorittavien kärjänotaarien koulutukselle. Ottaen huomioon, että kärjänotaarien tehtäväkuvaan kuuluu lainkäyttöä vaativien summaaristen riita-asioiden ratkaiseminen, voidaan kuitenkin olettaa, että tehtävät vähenisivät niissä kärjäoikeuksissa, joissa summaarisia riita-asioita ei enää käsiteltäisi. Lisäksi osa riitaantuneista summaarisista asioista jäisi vireilletulotuomioistuimen käsiteltäväksi, jolloin pienempien riitajuttujen määrä muissa tuomioistuimissa vastaavasti vähenesi. Tuomioistuinharjoittelujärjestelmää ollaan kuitenkin juuri uudistamassa. Uudistuksen puitteissa olisi arvioitava myös summaaristen riita-asioiden keskittämisen vaikutuksia tuomioistuinharjoittelun toteutukseen.

Summaarisen riita-asian haasteen antamisesta tiedoksi huolehtisi asiaa käsittelevän kärjäoikeuden haastemies tai kansliahenkilöstö silloin, kun haaste annettaisiin tiedoksi postitse tai sähköisenä viestinä. Jos haaste annettaisiin tiedoksi puhelimitse, siitä huolehtisi yleensä haastemies. Jos haaste olisi annettava tiedoksi haastemies-tiedoksi-antona, antaisi sen tiedoksi haastemies siitä kärjäoikeudesta, jonka tuomio-piirissä vastaaja oleskelee. Henkilöstövaikutukset eivät siten olisi haastemiehille yhtä merkittävät kuin kansliahenkilökunnalle, mutta tehtävien siirtyessä myös haastemiesten siirtyminen summaarisia asioita käsitteleviin kärjäoikeuksiin voisi tulla ajankoh- taiseksi.

Henkilöstön määrän lisääntymisen myötä summaarisia asioita käsittelevien kärjäoi- keuksille olisi varmistettava riittävät toimitilat.

Sähköinen asiointi ehdotetaan summaarisissa riita-asioissa pakolliseksi asiointi- kanavaksi muille kuin omassa asiassaan toimiville luonnollisille henkilöille. Velvoite ei kuitenkaan olisi poikkeukseton. Jos haastehakemus sen sisältämän vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi ei olisi laadittavissa tietojärjestelmäyhteyden tai asi- ointiliittymän edellyttämään muotoon, haastehakemus voitaisiin edelleen toimittaa paperisena tai sähköpostin liitetiedostona kärjäoikeuteen. Jos haastehakemusta ei olisi toimitettu sähköisesti, vaikka tämä olisi ollut mahdollista, jätettäisiin se tutkimatta. Kärjäoikeudessa tulisi siten selvitettäväksi, onko haastehakemuksen laatijaan, haas- tehakemuksessa esitettyyn vaatimukseen tai vaatimuksen perusteisiin liittyvistä syistä perusteltua tutkia paperisena tai liitetiedostona kärjäoikeuteen toimitettu summaari- nen haastehakemus vai jätetäänkö se tutkimatta väärän toimitustavan perusteella. Tämä olisi uusi tehtävä, josta ainakin uudistuksen voimaantulon alkuvaiheessa seu- raisi lisätyötä kansliassa. Päätöksen haastehakemuksen tutkimatta jättämisestä tekisi joko notaari tai kärjätuomari. Uudistus lisäisi siten myös näiden henkilöstöryhmien työtä.

Tiedoksianto koskevat ehdotukset monipuolistaisivat ja keventäisivät tuomioistuimissa käytettävissä olevia tiedoksiantotapoja. Puhelintiedoksiannon käyttöalaa laajennettaisiin ja uutena haasteen tiedoksiantotapana mahdollistettaisiin todisteellinen tiedoksianto viestinvälityspalveluun. Myös mahdollisuus allekirjoittaa vastaanottajalle sähköisenä viestinä toimitettava tiedoksiantotodistus koneellisesti sujuvoittaisi toimintaa.

Esityksessä ehdotetut toimenpiteet lisäävät käräjäoikeuksien toiminnallista tehokkuutta. Jos toiminnallinen tehokkuus lisääntyy, tarkoittaa tämä käytännössä sitä, että sama määrä asioita käsitellään vähemmällä henkilöstömäärällä. Jos summaaristen riita-asioiden käsittely tehostuu siten kuin tässä esityksessä arvioidaan, mahdollistaisi tämä edellä selostettujen laskelmien mukaisesti noin 24 henkilötyövuoden vähentämisen käräjäoikeuksissa. Vähentämistarve kohdistuisi sekä summaarisia riita-asioita käsittelevään kansliahenkilökuntaan että haastemiehiin.

Ehdotetut uudistukset vaikuttaisivat viranomaisten toimintaprosesseihin. Ne edellyttäisivät käräjäoikeuksien kansliahenkilökunnalta ja haastemiehiltä lisää sähköisten asiointijärjestelmien asiantuntemusta. Erityisesti tietoturvallisuuskysymykset, tiedonhallinta ja koulutustehtävät painottuisivat aiempaa enemmän. Vaikka summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittäminen, sähköisen asioinnin lisääntyminen ja todisteellisen sähköisen tiedoksiannon käyttöönotto lisäisi toiminnallista tehokkuutta, aiheutuu ehdotetuista uudistuksista myös uusia tehtäviä. Lisääntyvä sähköinen asiointi ja sähköisen tiedoksiantotavan käyttöönotto tulee lisäämään tieto- ja viestintätekniikkatuon tarvetta käräjäoikeuden toiminnassa. Luontevaa olisi, että vapautuva työvoima siirtyy hoitamaan uusia tehtäviä. Muutoksen toteuttaminen edellyttäisi koulutautumista ja virkojen toimenkuvan muuttamista vastaamaan uusia tehtäviä.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Summaaristen asioiden käsittelyn keskittäminen yhdenmukaistaisi toimintatapoja, parantaisi mahdollisuuksia työn tarkoituksenmukaiseen organisointiin ja nopeuttaisi asioiden käsittelyä. Yhdenmukaiset menettelytavat takaisivat nykyistä paremmin sekä velkojan oikeussuojan saatavuutta että velallisten oikeusturvaa.

Sähköisen asioinnin lisääntyminen nopeuttaisi asian käsittelyä ja laskisi velallisen kannettavaksi jäävän tuomioistuinmaksun määrää.

Haasteen tiedoksiannot voisivat tapahtua nykyistä joustavammin menettelyin vaaran-
tamatta kuitenkaan tiedoksiannon vastaanottajan oikeusturvaa. Haastehakemuksen todisteellinen tiedoksianto kansalaisen ja yrityksen käyttöönottamaan viestinvälityspalveluun toisi kansalaisille ja yrityksille mahdollisuuden hallita tuomioistuimilta tulevien viestien vastaanottoa sähköisen ja paperisen toimituksen välillä haluamallaan tavalla. Ehdotus lisäisi myös kansalaisten ja yritysten valinnanvapautta. Toisaalta valinnanvapaus lisää myös vastuuta tehdyistä valinnoista. Esimerkiksi yritysten olisi itse

varmistettava, että sähköisenä viestinä toimitetut todisteelliset tiedoksiannot kuittaisi vastaanotetuksi henkilö, jolla on siihen oikeus.

4.4 Muut vaikutukset

Esityksellä ei olisi merkittäviä vaikutuksia ympäristöön. Sähköisen asioinnin lisääntyminen ja todisteellisen sähköisen tiedoksiannon käyttö vähentäisi paperisten asiakirjojen määrää, mikä edistäisi kestävästä kehitystä.

Lainsäädäntömuutoksilla pyritään saavuttamaan tehokkuushyötyjä siten, että kärjäoikeuksien henkilökunnan määrää voidaan vähentää. Vähennys kohdistuisi pääosin summaarisia riita-asioita käsittelevään kansliahenkilökuntaan, josta valtaosa on naisia. Ehdotukset vaikuttaisivat siten naisten työllisyyteen enemmän kuin miesten. Tiedoksiantomenettelyn kehittyminen sähköisen asioinnin suuntaan voisi puolestaan ajan myötä vaikuttaa miesten työllisyyteen enemmän kuin naisten.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

5.1.1 Oikeudenhoidon uudistamisohjelma vuosille 2013–2025

Oikeusministeriö asetti 1.6.2012 pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmaan perustuen neuvottelukunnan valmistelemaan oikeusturvaohjelman oikeudenkäyntien kokonaisuuden lyhentämiseksi ja oikeusturvan laadun parantamiseksi sekä valtio-neuvoston vuosien 2013–2016 kehyspäättökseen edellyttämäksi sopeuttamisohjelmaksi. Neuvottelukunta luovutti 27.2.2013 mietintönsä oikeusministeriölle. Mietintö sisältää ehdotuksen oikeudenhoidon uudistamisohjelmaksi säästötavoitteineen vuosille 2013–2025 (OMML 16/2013).

Keskipitkän aikavälin toimenpiteenä oikeudenhoidon uudistamisohjelman 14 kohdassa edellytetään, että summaariset riita-asiat joko siirretään kärjäoikeuksista ulosottoviranomaisten käsiteltäviksi tai keskitetään enintään kolmelle kärjäoikeudelle. Toimenpidekirjauksen mukaan järjestelmää olisi myös muutettava siten, että velkoja voisi yhdellä ja samalla sähköisellä haastehakemuksella hakea sekä ulosottooperustetta että sen täytäntöönpanoa. Ohjelman 27 kohdassa edellytetään tiedoksiantotoiminnan kehittämistä.

Oikeudenhoidon uudistamisohjelman toimeenpano on sisällytetty pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemisesta tehtyyn toimintasuunnitelmaan keskeisenä kivijalkahankkeena (Hallituksen julkaisusarja 13/2015). Oikeus- ja työministeri Lindström on 17.8.2016 antamassaan ohjelmassa oikeudenhoidon kehittämiseksi edelleen täsmentänyt niitä toimenpiteitä, joilla oikeudenhoidon uudistamisohjelma pantaisiin toimeen. Hallitusohjelmassa sekä oikeus- ja työministeri Lindströmin ohjelmassa viranomaistoiminnan digitalisaatio on itsessään tavoite, mutta myös keino muiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Digitalisaatio on myös hallituksen strategian läpileikkaava teema.

5.1.2 Selvitys summaaristen riita-asioiden käsittelyn kehittämisestä

Oikeusministeriö asetti 6.3.2014 johtavan kihlakunnanvoudin Timo Heikkisen ja laamanni Antti Savelan selvittämään summaaristen riita-asioiden keskittämistä oikeudenhoidon uudistamisohjelman mukaisesti. Selvitys OMSO 52/2014 luovutettiin oikeusministeriölle 30.9.2014. Selvityksessä ehdotetaan summaaristen riita-asioiden käsittelyn siirtämistä ulosottoviranomaiselle sekä vireilletuloasiakirjan todisteellisesta tiedoksiannosta luopumista enintään 1 000 euron pääomavaatimusten osalta.

Oikeusministeriö pyysi selvityksestä lausuntoa yhteensä 58 eri viranomaiselta ja järjestöltä, joista 51 antoi lausunnon. Lausunnoista on laadittu tiivistelmä (OMML 39/2015). Lausuntopalautte oli jakautunut. Esimerkiksi lausunnon antaneista 26 käräjäoikeudesta 19 vastusti summaaristen asioiden käsittelyn siirtämistä ulosottoon. Eräät lausunnonantajat ilmoittivat, etteivät selvityksen perusteella voineet puoltaa eikä vastustaa ehdotusta. Varauksellisesti ehdotukseen suhtautuneet arvioivat siirtämisen heikentävän velallisen oikeusturvaa sekä suhtautuivat epäillen siirtämisestä saataviin säästöihin. Siirtämistä kannattaneet yhtyivät selvityksessä esitettyihin perusteluihin, joskin lausunnoissa tuotiin esiin perusteellisen lainvalmistelun tarpeellisuus. Valtaosa lausunnonantajista vastusti todisteellisesta tiedoksiannosta luopumista.

5.1.3 Summaaristen riita-asioiden keskittämistyöryhmä

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström teki 11.2.2016 linjaratkaisun, jonka mukaan asiassa edettäisiin keskittämällä summaariset riita-asiat enintään kahteen käräjäoikeuteen hovioikeuspiiriä kohti. Linjauksen mukaan summaarisia asioita käsitteleviä käräjäoikeuksia olisivat Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet. Keskittämissuunnitelmaa ja summaaristen asioiden käsittelypaikkoja täsmennettäisiin kuitenkin jatkovalmistelussa. Hanke olisi osa käräjäoikeusverkoston uudistamista.

Oikeusministeriö asetti 17.6.2016 työryhmän valmistelemaan ehdotusta hallituksen esitykseksi lainsäädännön muuttamisesta siten, että mahdollistetaan summaaristen riita-asioiden keskittäminen rajoitettuun määrään käräjäoikeuksia. Lainsäädännön tulisi myös mahdollistaa haastehakemuksen johdosta annetun yksipuolisen tuomion siirtämisen suoraan ulosottoon ilman eri hakemusta. Valmistelutyössä oli huomioitava kehitteillä oleva AIPA ja sen tuomat mahdollisuudet tietojen siirtämiselle eri viranomaisten välillä. Työryhmän tuli myös laatia ehdotus lainsäädännöksi, joka velvoittaisi ammattimaista perintätoimintaa harjoittavat yritykset käyttämään toiminnassaan käräjäoikeuden ja ulosoton sähköisiä tiedonsiirtojärjestelmiä. Työryhmän tuli lisäksi arvioida todisteellisen tiedoksiannon kehittämismahdollisuuksia sekä mahdollisuuksia siirtäjä järjestelmään, jossa oikeudenkäyntimaksu summaarisessa riita-asiassa olisi suoritettava asian tullessa vireille.

Työryhmässä on oikeusministeriön lisäksi ollut edustettuina Vantaan käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, Oikeusrekisterikeskus, Valtakunnanvoudinvirasto, Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry, Suomen Haastemiehet JHL ry sekä AIPA-hankkeen hanketoimisto. Työryhmä luovutti mietintönsä oikeusministeriölle tammikuussa 2017.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Tässä esityksessä ehdotetaan summaaristen riita-asioiden keskittämistä muun muassa Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen. Esitys liittyy siten käräjäoikeusverkoston uudistamishankkeeseen. Hallituksen esitys käräjäoikeusverkoston uudistamisesta on annettu eduskunnalle 26.1.2017. Jatkovalmistelussa on huolehdittava siitä, että näiden esitysten johdosta säädettävät lait ovat keskenään johdonmukaiset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

7 Lakiehdotusten perustelut

7.1 Oikeudenkäymiskaari

5 luku. Riita-asian vireillepano ja valmistelu

Haastehakemus

3 §. Pykälässä määriteltäisiin summaarinen riita-asia lisäämällä käsite suluissa pykälään. Lisäys olisi tekninen ja mahdollistaisi summaarisen riita-asian käsitteen käyttämistä jäljempänä oikeudenkäymiskaareissa ja tarvittaessa muussa lainsäädännössä.

3 a §. Pykälässä veloitettaisiin muut kuin omassa asiassa toimivat luonnolliset henkilöt toimittamaan tekemänsä summaarisen riita-asian haastehakemukset kärjäoikeuteen sähköisesti tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Pykälän 1 momentin mukaan velvollisuus sähköiseen asiointiin koskisi oikeushenkilöitä, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavia luonnollisia henkilöitä, oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia sekä muita elinkeinonharjoittajia.

Oikeushenkilöitä ovat muun muassa osakeyhtiöt, asunto-osakeyhtiöt, avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt, säätiöt ja rekisteröityneet yhdistykset. Suurin osa summaarisista haastehakemuksista on oikeushenkilön tekemiä. Tämä koskee myös manuaalisesti kirjattavia S-asioita. Oikeusrekisterikeskuksesta saatujen tilastojen perusteella noin 97 % kaikista paperisena tai liitotiedostona saapuvista summaarisista haastehakemuksista on oikeushenkilön tekemiä.

Momentissa veloitettaisiin myös muut kuin yhtiömuotoiset elinkeinonharjoittajat sähköisen asioinnin piiriin. Tällaisia ovat esimerkiksi toiminimellä toimivat elinkeinonharjoittajat. Myös ammattimaista perintätoimintaa harjoittavien henkilöiden sekä asianajajien ja muiden oikeudenkäyntiasiamiehenä toimivien lakimiesten olisi käytettävä oikeushallinnon tietojärjestelmäyhteyttä tai asiointiliittymää toimittaessaan summaarisen haastehakemuksen kärjäoikeuteen.

Oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 4 momentin mukaan summaarisessa riita-asiasa oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana saavat toimia myös muut kuin sanotussa luvussa tarkoitetut lakimiehet, edellyttäen että kyseinen henkilö on täysikäinen, rehellinen sekä muutoin kyseiseen tehtävään sopiva ja kykenevä. Henkilö ei myöskään saa olla konkurssissa eikä hänen toimintakelpoisuus saa olla rajoitettu. Myös nämä henkilöt olisivat veloitettavat käyttämään asiointiliittymää toimiessaan toisen luonnollisen henkilön oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajina. Jos esimerkiksi

kantajan sisarus tai ystävä toimii tämän asiamiehenä, tulee summaarinen haastehakemus toimittaa kärjäoikeuteen asiointiliittymän kautta. Jos kysymyksessä olevalla henkilöllä ei olisi sähköisen asioinnin edellyttämää tietoa tai taitoa, voidaan perustellusti katsoa, ettei hän myöskään ole oikeudenkäyntiasiamiestehtävän hoitamiseen sopiva.

Säännöksen mukaan ainoastaan silloin, kun luonnollinen henkilö omassa asiassaan laatii summaarisen haastehakemuksen, hän saa toimittaa sen kärjäoikeuteen myös paperisena tai sähköpostin liitetiedostona.

Jos sähköiseen asiointiin velvoitettu taho toimittaa summaarisen haastehakemuksen kärjäoikeuteen paperisena tai liitetiedostona, kärjäoikeus jättäisi haastehakemuksen heti tutkimatta. Kärjäoikeus ei kehottaisi kantajaa täydentämään kannettaan tai suorittamaan vastaavaa toimenpidettä, vaan päätös tutkimatta jättämisestä tehtäisiin haastehakemuksen perusteella kantajaa kuulematta. Päätös perustuisi käytännössä siihen, ettei haastehakemus täytä sen toimittamiselle asetettuja muotovaatimuksia. Puutetta ei olisi mahdollista korjata haastehakemusta täydentämällä, minkä vuoksi kuuleminen tai täydennyttäminen olisi tarkoituksetonta. Päätöksen perusteluissa olisi todettava syy tutkimatta jättämiselle, ja ilmoitettava, miten summaarisen riita-asian haastehakemus tulisi toimittaa kärjäoikeuteen. Päätöksen tekisi kärjätuomari tai notaari.

Etenkin alkuvaiheessa, ennen kuin velvollisuus sähköiseen asiointiin tulee yleisesti tunnetuksi, on todennäköistä, että kärjäoikeuteen lähetetään sähköisen asioinnin velvoitteesta huolimatta jonkun verran haastehakemuksia paperimuodossa tai liitetiedostona. Mahdollista on, että osa näistä haastehakemuksista toimitetaan lähettämislle asetettujen muotovaatimusten vastaisesti epähuomiossa. Tällaisessa tilanteessa olisi kohtuutonta, jos kantaja olisi velvollinen suorittamaan päätöksestä kanteen jättämisestä tutkimatta tavanomaisen tuomioistuinmaksun. Tuomioistuinmaksulain 4 §:n 1 momentin mukaan tilanteessa, jossa asian käsittely päättyy muulla kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla perusteella haastetta antamatta, asiassa ei peritä tuomioistuinmaksua. Säännöksestä seuraa *e contrario*, että silloin, kun kante jätetään tutkimatta haastetta antamatta oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla perusteella, peritään sanotusta päätöksestä tuomioistuinmaksu tavanomaiseen tapaan. Jos summaarisen riita-asian kante jätetään tutkimatta haastetta antamatta muulla kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla perusteella, esimerkiksi sen vuoksi, ettei haastehakemuksen lähettämislle säädettyä muotovaatimusta ole noudatettu, päätöksestä ei kuitenkaan perittäisi tuomioistuinmaksua. Tämä johtuisi siitä, että päätös tutkimatta jättämisestä tällöin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n sijaan tehtäisiin sanotun luvun 3 a §:n 1 momentin perusteella.

Pääsäännön mukaan kaikki sähköiseen asiointiin velvoitettujen kantajien haastehakemukset tulisi tehdä suoraan kärjäoikeuden tietojärjestelmään joko tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän kautta. Sääntö ei kuitenkaan olisi ehdoton. Kuten edellä yleisperustelujen jaksossa 3.3.2 todetaan, on asiaryhmiä, joita koskevat vaatimukset eivät riidattominakaan ole laadittavissa tietojärjestelmähakemuksena tai asi-

ointiliittymän verkkopohjaisen haastehakemuksen muotoon. Eräissä tilanteissa haastehakemukseen on myös liitettävä asiakirjoja, ja asiakirjojen liittäminen tietojärjestelmähakemukseen tai verkkopohjaiseen haastehakemukseen ei ole mahdollista.

Poikkeuksesta säädettäisiin *2 momentissa*. Momentin mukaan haastehakemusta ei jätettäisi tutkimatta, jos haastehakemus ei vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi olisi laadittavissa tietojärjestelmän tai asiointiliittymän edellyttämään muotoon. Jos vaatimus tai vaatimuksen perusteet ovat laadultaan tai laajuudeltaan sellaiset, ettei haastehakemusta ole mahdollista laatia pykälän 1 momentin edellyttämään muotoon, paperisena tai tiedostona toimitettua haastehakemusta ei jätettäisi tutkimatta, vaikka sen olisi tehnyt sähköiseen asiointiin velvoitettu kantaja tai oikeudenkäyntiasiamies.

Asiointiliittymä ei mahdollista haastehakemuksia, jotka koskevat valuuttasaatavia tai luottokorkovaatimuksia, jotka ovat sidotut kahden kuukauden Euriboriin. Se ei myöskään tue haastehakemuksia, joissa on enemmän vaatimuseriä kuin 100, tai haastehakemuksia, joissa perustelut ylittävät 800 riviä. Häätöhaasteita, joihin ei liity saatavan perintää, ei ole mahdollista tehdä asiointiliittymän hakemusalueelle. Mainittuja saatavia tai yksin häätöä koskevat vaatimukset olisi haastehakemuksen laatijasta riippumatta jatkossakin tehtävä erilliseksi asiakirjaksi. Haastehakemukset kirjattaisiin käräjäoikeudessa tietojärjestelmään tavanomaiseen tapaan, eikä niitä jätettäisi tutkimatta.

Haastehakemuksia, joihin on kerätty samaan velalliseen kohdistuvia useilta eri velkojilta peräisin olevia saatavia (yhdistelmäkante), laaditaan usein tiedostomuotoon. Yhdistelmäkanteita voidaan nykyisin tehdä sekä tietojärjestelmäyhteyden että asiointiliittymän välityksellä edellä mainittujen teknisten rajoitusten puitteissa. Yhdistelmäkanteita käyttävät yleensä suuret perintäalan toimistot. Yhdistelmäkanteiden käyttö on hyvän perintätavan mukaista, koska oikeudellisesta perinnästä velalliselle aiheutuvat kulut jäävät tällöin pienemmiksi verrattuna siihen, että saatavista tehtäisiin erilliset haastehakemukset. Esityksen tavoitteiden toteutumisen kannalta olisi tärkeää, että yhdistelmäkanteet mahdollisuuksien mukaan tehtäisiin tietojärjestelmäyhteyden tai verkkopohjaisen asiointiliittymän kautta. Jos asiointiliittymän haastehakemusalue ei kuitenkaan esimerkiksi saatavien suuren määrän vuoksi salli yksittäistä yhdistelmäkannetta, olisi tämä 2 momentissa tarkoitettu peruste haastehakemuksen toimitamiselle paperisena tai tiedostona.

Vaikka yhdistelmäkanteen haastehakemus ei aina ole tehtävissä sähköisen asioinnin puitteissa, näin ei ole kaikkien yhdistelmäkanteiden osalta. Samalla kun on tärkeää varmistaa, ettei sähköisen asioinnin velvoitteesta seuraa lisäkustannuksia velalliselle, olisi myös varmistettava, etteivät yhdistelmäkanteet jää asiaryhmäksi, joka automaattisesti jätetään sähköisen asioinnin ulkopuolelle. Sähköisen asioinnin maksimoimiseksi olisi oltava saatavilla yksiselitteistä tietoa siitä, milloin useiden saatavien haastehakemus on tehtävissä verkkopohjaisen asiointiliittymän välityksellä ja milloin asiassa on edelleen laadittava haastehakemus erilliseksi tiedostoksi. Oikeushallinnon tietojärjestelmistä vastaavan viranomaisen olisi informoitava sekä käräjäoikeuksia että yleisöä asiointiliittymän käyttöalasta ja rajoitteista. Jos ohjeistuksessa on epäsel-

vyyttä, ja haastehakemus on kirjeenä tai liitetiedostona toimitettu käräjäoikeuteen, tulisi haastehakemus lähtökohtaisesti tutkia.

Kuten edellä jaksossa 3.3.2 on todettu, ei olisi tarkoituksenmukaista velvoittaa kantajaa käyttämään asiointijärjestelmää haastehakemuksen tekemiseen silloin, kun haastehakemuksen oheen on liitettävä asiakirjoja. Esimerkki tällaisesta asiasta on juoksevaa velkakirjaa koskeva kanne. Oikeudenkäymiskaaren 3 luvun 14 §:n 3 momentin mukaan juokseva velkakirja, vekseli tai shekki on liitettävä alkuperäisenä haastehakemukseen, jossa vaatimus perustuu johonkin sanotuista asiakirjoista.

Haastehakemuksiin liitetään aika ajoin sellaisia asiakirjoja, joiden oheistaminen ei ole lain mukaan pakollista. Esimerkki tällaisesta asiakirjasta on oikeudenkäyntiasiamiehelle annettu valtakirja. Kantajan asiamiehen ei oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan tarvitse toimittaa tuomioistuimelle valtakirjaa, ellei tuomioistuin toisin määrää. Sääntö on sähköisen asiointilain 9 §:n 2 momentin mukaan sama, jos asia pannaan vireille sähköisesti. Jos summaarinen haastehakemus toimitetaan käräjäoikeuteen paperisena siten, että siihen on liitettynä valtakirja, olisi haastehakemus lähtökohtaisesti jätettävä tutkimatta, jos muuta perustetta sähköisestä asiointista poikkeamiselle ei ole käsillä.

Monessa käräjäoikeudessa edellytetään kaupparekisteriotteen oheistamista haastehakemukseen silloin, kun vastaajana on yritys, tai pienlainsopimusehtojen oheistamista silloin, kun kuluttajasopimuksen korkoehtoon perustuvan vaatimuksen kohtuullisuus tulee arvioitavaksi. Jos liitteitä lähtökohtaisesti edellytetään, kantajalle ei voida asettaa velvollisuutta saattaa summaarinen riita-asia vireille sähköisesti. Tässä yhteydessä on kuitenkin syytä korostaa, että tietojärjestelmäyhteyttä tai asiointiliittymää saa käyttää summaarisen haastehakemuksen tekemiseen myös silloin, kun haastehakemukseen oheistetaan liitteitä tai on syytä olettaa, että käräjäoikeus pyytää haastehakemuksen täydentämistä liiteasiakirjalla, esimerkiksi kaupparekisteriotteella. Liitteet voidaan oma-aloitteisesti tai pyynnöstä toimittaa käräjäoikeuteen erikseen sähköpostiviestin liitetiedostona tai postitse. Esimerkiksi pienlainsaataavaa koskeva haastehakemus voidaan tehdä sähköisesti tietojärjestelmäyhteyttä tai asiointiliittymää käyttäen, ja mahdollinen jäljennös lainasopimuksesta voidaan toimittaa erikseen sähköpostin liitetiedostona. Näin toimitaan nykyisinkin, eikä ehdotuksella ole tarkoitus tältä osin muuttaa nykytilaa. Pykälän 2 momentissa pyritäänkin vain rajaamaan sähköistä asiointipakkoa. Jos haastehakemuksen toimittaminen edellyttää kantajalta kahta viestiä, sähköinen asiointi ei olisi pakollista, mutta se olisi edelleenkin mahdollista ja suotavaa.

Se, että haastehakemuksen on tehnyt luonnollinen henkilö omassa asiassaan, on suhteellisen helposti todettavissa haastehakemuksen sisällöstä. Se, ettei haastehakemusta olisi ollut mahdollista laatia sähköiseen muotoon vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi, on vaikeammin arvioitava seikka. On ilmeistä, että velvollisuus sähköiseen asiointiin tulee ainakin alussa tuottamaan lisätyötä sekä kantajille että käräjäoikeuksille. Kaikki paperisena tai liitetiedostona toimitetut summaariset haastehakemukset olisi näet erikseen tutkittava sen selvittämiseksi, onko kysymyksessä oleva haastehakemus vaatimuksen tai sen perusteen taikka kantajan henkilön

vuoksi sellainen, että se toimitustavasta huolimatta tulee käsitellä vai olisiko se jätettävä tutkimatta nyt kysymyksessä olevan pykälän 1 momentin perusteella. Jos haastehakemus jätetään tutkimatta, kantajan olisi laadittava uusi sähköinen haastehakemus.

Edellä yleisperustelujen jaksossa 3.3.2 on selostettu ohjeistuksen keskeistä asemaa järjestelmän toimivuuden varmistajana. Vaikka täsmällinen ja ajankohtainen ohjeistus on tärkeää, on samalla kuitenkin todettava, että yhteiskunnan ja viranomaisasioinnin digitalisoitumisen edetessä sähköinen asiointi myös helpottuu ja jokapäiväistyy. Pykäläehdotus tukee sähköisen asioinnin ensisijaisuutta summaarisen riita-asian vireillepanossa. Vasta silloin, kun sähköinen tiedonsiirtoväylä ei vastaa yksittäisen asian erityispiirteistä johtuvia tarpeita, tulisi käyttää muita asiointitapoja.

10 luku. Oikeuspaikasta riita-asiassa

Ehdottomat oikeuspaikat

17 a §. Pykälässä säädettäisiin summaarisissa asioissa toimivaltaisista kärjäoikeuksista. Säännöksen mukaan Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan kärjäoikeudet olisivat toimivaltaisia tutkimaan summaarisia riita-asioita. Kärjäoikeuksien tuomiopiirijaosta summaarisissa riita-asioissa säädettäisiin valtioneuvoston asetuksella. Asetus on esityksen liitteenä.

Summaarisilla riita-asioilla tarkoitettaisiin kaikkia oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §:ssä lueteltuja asioita. Tästä seuraisi, että riidattomia saatavia koskevien velkomusten lisäksi myös hallinnan taikka rikkoutuneen olosuhteen palauttamista tai häättöä koskevat asiat, jotka kantajan käsityksen mukaan ovat riidattomia, käsiteltäisiin kärjäoikeudessa, joka on toimivaltainen käsittelemään summaarisia riita-asioita.

Ehdotuksen mukaan kärjäoikeuksien toimivalta käsitellä summaarisia riita-asioita olisi sekä asiallisesti että alueellisesti ehdoton. Uusi tuomioistuimen toimivaltaa koskeva pykälä sijoitettaisiin siksi 10 luvun ehdottomat oikeuspaikat -väliotsikon alle.

Koska oikeuspaikka olisi ehdoton, kärjäoikeus tutkisi viran puolesta, että asia on pantu vireille lain osoittamassa tuomioistuimessa. Jos kanne on pantu vireille muussa kuin lain osoittamassa kärjäoikeudessa, kärjäoikeus jättäisi kanteen tutkimatta, jollei kärjäoikeus siirtäisi asiaa oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 §:n nojalla toiseen kärjäoikeuteen. Sanotun pykälän 1 momentin mukaan kärjäoikeuden on, katsoessaan ettei se ole toimivaltainen tutkimaan asiaa, kantajan suostumuksella siirrettävä asia toimivaltaiseen kärjäoikeuteen. Pykälän 2 momentin mukaan kärjäoikeus saa kuitenkin jättää asian siirtämättä, jos toimivaltainen kärjäoikeus ei ole vaikeuksitta selvitettävissä.

Jos asia on pantu vireille summaarisella haastehakemuksella muussa kuin 17 a §:ssä luetellussa kärjäoikeudessa, sanotun kärjäoikeuden olisi omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei kantaja suostu asian siirtämiseen toimivaltaiseen kärjäoikeuteen. Koska siirtäminen edellyttäisi kantajan suostumusta, kärjäoikeuden olisi siten ennen asian siirtämistä selvitettävä kantajan kanta asiaan. Kantajan suostumus olisi annettava kirjallisessa muodossa, joko kirjallisesti tai sähköisenä viestinä. Asiaa ei saisi siirtää, ellei kantaja siihen suostu. Jos kantaja ei suostuisi siirtämiseen, kärjäoikeus tekisi päätöksen tutkimatta jättämisestä. Kantaja voisi halutessaan hakea sanottuun päätökseen muutosta tai harkita asian panemista vireille toisessa kärjäoikeudessa.

Summaarinen haastehakemus tulisi joko jättää tutkimatta tai siirtää myös silloin, kun kärjäoikeus on sinänsä toimivaltainen käsittelemään summaarisia riita-asioita, mutta kärjäoikeuden alueellisessa toimivallassa on puute. Jos summaarinen riita-asia on pantu vireille Kainuun kärjäoikeudessa sellaista vastaajaa vastaan, jolla on kotipaikka Ahvenanmaalla, eikä asiassa ole muuta oikeudenkäymiskaaren 10 luvussa säädettyä liittymää Kainuun kärjäoikeuden asetuksen mukaiseen tuomiopiiriin, Kainuun kärjäoikeuden tulisi kantajan suostumuksella siirtää asian Ahvenanmaan kärjäoikeuteen, joka olisi toimivaltainen oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §:n ja sen nojalla annettavan valtioneuvoston asetuksen mukaan. Jos kantaja ei suostuisi siirtämiseen, kante jätettäisiin tutkimatta.

Oikeuspaikkasopimus

19 §. Pykälässä säädetään osapuolien oikeudesta tehdä oikeuspaikkasopimus sekä rajoituksista sanottuun oikeuteen. Koska kärjäoikeuden toimivalta käsitellä summaarisia riita-asioita olisi sekä asiallisesti että alueellisesti ehdoton, riita-asian osapuolet eivät voisi sopia asiasta toisin. Oikeuspaikkaa koskeva sopimus voidaan tehdä ennen riidan syntymistä tai sen jälkeen. Kuluttajan, työntekijän taikka elatusapua vaativan tai saavan oikeutta saattaa asia lain osoittaman tuomioistuimen tutkittavaksi ei kuitenkaan ole mahdollista rajoittaa oikeuspaikkasopimuksin, paitsi jos sopimus on tehty riidan syntymisen jälkeen. Jos laissa määritellyn asian käsittelemiselle säädetty oikeuspaikka on ehdoton, oikeuspaikasta ei voi kuitenkaan sopia toisin.

Tavanomaiset sopimukset sisältävät usein oikeuspaikkalausekkeen. Summaariset riita-asiat liittyvät usein sopimusvelvoitteen, esimerkiksi kauppahinnan maksamisen laiminlyöntiin. Sopimusta tehtäessä ei ole mahdollista ennakoida menettelyä, jossa mahdollinen riita-asia tuomioistuimessa käsitellään. Voimassa oleva oikeuspaikkasopimuksen tekemistä koskeva kielto liittyy hakemuksen tai riidan kohteena olevaan asiaan. Summaaristen asioiden osalta kärjäoikeuden yksinomainen toimivalta perustuisi kuitenkin menettelyyn, jossa asia käsitellään, ei riidan kohteena olevaan asiaan. Jos sama riita-asia käsiteltäisiin toisessa menettelyssä, eli käytännössä laajana riita-asiana, tuomioistuimen toimivalta ei olisi yksinomainen.

Summaarisia riita-asioita koskevan ehdottoman oikeuspaikkasäännöksen ja oikeuspaikkasopimuksen välisen suhteen selkeyttämiseksi pykälän *3 momenttiin* lisättäisiin uusi virke, jonka mukaan oikeuspaikkasopimus olisi pätemätön, jos asia käsitellään ja ratkaistaan 17 a §:ssä tarkoitettuna summaarisena riita-asiana.

Oikeuspaikkasopimuksen pätemättömyyttä koskeva säännös ei olisi sidottu riidan kohteeseen, vaan menettelyyn, jossa riita-asia käsitellään. Jos oikeudenkäymiskaaren 3 luvun 5 §:ssä tarkoitettu asia saatetaan vireille summaarisella haastehakemuksella, olisi asia käsiteltävä 10 luvun 17 a §:n osoittamassa kärjäoikeudessa. Kärjäoikeuden yksinomainen toimivalta olisi kuitenkin sidottu menettelyyn. Jos asia käsitellään aikana esimerkiksi riitaantuu siten, ettei sitä voi ratkaista yksipuolisella tuomiolla, ja asia siksi on käsiteltävä laajana riita-asiana, tulevat tavanomaiset toimivaltasäännökset sovellettaviksi. Tästä seuraisi myös, ettei tehty oikeuspaikkasopimus enää olisi pätemätön. Asianosaiset voisivat myös asian riitautuessa sopia oikeuspaikasta esimerkiksi siten, että asia käsitellään siinä kärjäoikeudessa, jossa asia on pantu vireille summaarisella haastehakemuksella.

Toimivallan säilyminen

20 §. Pykälässä säädetään tuomioistuimen toimivallan säilymisestä silloin, kun toimivallan perustaneissa olosuhteissa tapahtuu muutoksia oikeudenkäynnin aikana. Pääsääntö on, etteivät asian vireilletulon jälkeen muuttuneet olosuhteet vaikuta tuomioistuimen toimivaltaan.

Pykälään lisättäisiin summaarisia riita-asioita varten uusi *2 momentti*. Momentissa säädettäisiin summaarisia riita-asioita käsittelevän tuomioistuimen toimivallan säilymisestä tilanteessa, jossa summaarisella haastehakemuksella vireille pantu asia riitautuu, eli muuttuu laajaksi riita-asiaksi. Lainkohdan mukaan tilanteessa, jossa 17 a §:n perusteella toimivaltainen kärjäoikeus ei hyväksyisi kannetta yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annettua tuomiolla, ja jossa kärjäoikeus ei muulla perusteella olisi toimivaltainen tutkimaan asiaa, asia olisi siirrettävä käsiteltäväksi toimivaltaiseen kärjäoikeuteen siten kuin luvun 22 §:ssä säädetään.

Velvollisuus siirtää asia käsiteltäväksi muutoin toimivaltaiseen kärjäoikeuteen ei kuitenkaan olisi ehdoton. Asianosaisten suostumuksella asia voitaisiin jättää siirtämättä. Asianosaiset voisivat suostua asian käsittelyn jatkamiseen 17 a §:ssä tarkoitetussa tuomioistuimessa joko nimenomaisesti tai implisiittisesti.

Kärjäoikeus tulee näet toimivaltaiseksi käsittelemään siellä vireille pantua oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 1–10 §:ssä tarkoitettua asiaa, vaikka se ei olisikaan toimivaltainen lain tai oikeuspaikkasopimuksen perusteella, jos asianosainen ei tee väitettä kärjäoikeuden puuttuvasta toimivallasta käyttäessään asiassa ensi kerran puhevaltaa. Jos vastaaja vastaa summaarisessa haastehakemuksessa esitettyyn vaatimukseen kiistämättä tuomioistuimen toimivaltaa, hänen voidaan katsoneen hyväksyneen tuomioistuimen toimivallan.

Kantajan osalta asia ei ole yhtä yksiselitteinen. Kantaja on ehdottoman oikeuspaikkasäännöksen perusteella saattanut asian vireille määrättyssä käräjäoikeudessa. Asian luonteen muuttuessa kantajalle olisi varattava tilaisuus lausua siitä, missä tuomioistuimessa asia tulisi käsitellä. Jos kantaja ei anna suostumusta asian käsittelyn jatkamiselle 17 a §:n mukaan toimivaltaisessa käräjäoikeudessa, olisi asia 22 §:n 1 momentin nojalla siirrettävä lain tai oikeuspaikkasopimuksen mukaan toimivaltaiseen käräjäoikeuteen.

Toimivallan tutkiminen ja asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen

21 §. Pykälän 2 momentissa säädetään asian tutkimatta jättämisestä silloin, kun asia, joka ehdottoman oikeuspaikkasäännöksen nojalla on käsiteltävä määrättyssä käräjäoikeudessa, on pantu vireille muussa tuomioistuimessa. Momenttiin lisättäisiin viittaus uuteen 17 a §:ään, joka sisältäisi säännöksen tuomioistuimen toimivallasta tutkia summaarista riita-asiaa.

11 luku. Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä

Tiedoksiantotavat

3 §. Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 3 kohta, jonka mukaan tiedoksianto voitaisiin toimittaa lähettämällä asiakirja asianosaiselle sähköisenä viestinä siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 18 §:ssä säädetään.

Pykälän 1 momentissa säädetään tavoista, jolla asiankirja voidaan antaa tiedoksi asianosaiselle. Sähköisen asiointilain 18 §:ssä säädetään siitä, milloin ja miten asiakirja voidaan antaa asianosaiselle todisteellisesti tiedoksi sähköisenä viestinä. Periaatteessa asiakirjan voisi jo nyt antaa tiedoksi sähköisen asiointilain 18 §:n mukaisesti muuttamatta 3 §:n 1 momenttia. Sähköinen asiointilaki täydentää muuta lainsäädäntöä ja lain 18 §:n mukaan asiakirja, joka lain mukaan toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voidaan suostumuksen perusteella antaa tiedoksi asianosaiselle myös sähköisenä viestinä sanotussa pykälässä tarkoitetulla tavalla. Oikeudenkäyntiasiakirjoja, esimerkiksi haastehakemuksia ei kuitenkaan ole annettu yleisissä tuomioistuimissa tiedoksi puheena olevan lain 18 §:ssä tarkoitetulla tavalla. Lisäksi oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n 3 momentissa säädetään erikseen mahdollisuudesta antaa sanotun pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu asiakirja tiedoksi sähköisenä viestinä. Oikeudenkäymiskaaren säännöksen ja sähköisen asiointilain 18 §:n välinen suhde on siten jossain määrin epäselvä.

Lisäämällä todisteellinen sähköinen tiedoksianto omana kohtanaan 1 momentin luetteloon tiedoksiantotavoista, selvennettäisiin, että todisteellinen sähköinen tiedoksianto rinnastetaan tiedoksiantotapana muihin momentissa lueteltuihin todisteellisiin tiedoksiantotapoihin. Lainsäädäntöteknisesti ratkaisu vastaisi ulosottokaaren

3 luvun 41 §:n 1 momenttia. Sanotun momentin todisteellisia tiedoksiantotapoja koskevan luettelon 5 kohdassa mainitaan erikseen tiedoksianto sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 18 §:n mukaisesti.

Vaikka sähköinen tiedoksianto sisällytettäisiin 1 momenttiin yhtenä tiedoksiantotapana, nykyistä sähköistä tiedoksiantoa koskevaa 3 momenttia ei ehdoteta muutettavaksi. Puheena oleva momentti täydentää ainoastaan 1 momentin 2 kohtaa ja tulee siten sovellettavaksi vain silloin, kun voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta. Momentin sähköiselle tiedoksiannolle asettamat muotovaatimukset ovat sähköisen asiointilain 18 §:n vaatimuksia joustavammat, ja momentin poistaminen voisi johtaa siihen, että mahdollisuus antaa asiakirja tiedoksi sähköisenä viestinä olisi nykyistä rajoitetumpi. Pykälän 3 momentti sallii asiakirjan antamisen tiedoksi esimerkiksi telekopiona (ks. HE 123/2009 vp s. 17), kun sähköinen asiointilaki taas kieltää nimenomaisesti telekopion käyttämisen. Momentin säilyttäminen ennallaan edistäisi asiakirjojen antamista tiedoksi sähköisenä viestinä.

3 b §. Pykälässä säädetään puhelintiedoksiannosta. Pykälän *1 momenttia* muutettaisiin siten, että puhelimitse voitaisiin antaa tiedoksi myös muuta kuin saamista koskevan summaarisen riita-asian haaste.

Pykälän *3 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että sähköisenä viestinä vastaanottajalle lähetettävä todistus puhelintiedoksiannosta voitaisiin allekirjoittaa koneellisesti siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 20 §:n 1 momentissa säädetään. Nykykäytännön mukaan vastaanottajalle annettava kappale tiedoksiantotodistuksesta on allekirjoitettava käsin silloinkin, kun se lähetetään sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen. Allekirjoitettu todistus on tällöin skannattava ja toimitettava vastaanottajalle liitetiedostona. Ehdotuksen mukaan silloin, kun todistus lähetetään vastaanottajalle sähköisenä viestinä, vastaanottajalle lähetettävä kappale voitaisiin allekirjoittaa koneellisesti, eikä allekirjoitettua tiedoksiantotodistusta olisi tarpeen skannata omaksi tiedostoksi. Tuomioistuimen asiakirjoihin jäävä kappale tiedoksiantotodistuksesta olisi kuitenkin allekirjoitettava käsin myös silloin, kun vastaanottajalle lähetetty kappale on allekirjoitettu koneellisesti.

7.2 Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa

3 luku. Sähköisen viestin lähettäminen

10 §. *Sähköisen viestin saapumisajankohta.* Pykälän *1 momentissa* todettaisiin nimenomaisesti, että sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on virka-aikana viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä. Tarkoituksena on selventää, että myös suoraan käräjäoikeuden tietojärjestelmään lähetetyn sähköisen viestin, esimerkiksi haastehakemuksen, on saavuttava tuomioistuimeen virka-ajan puitteissa, jotta se

katsottaisiin saapuneeksi sanottuna päivänä. Tämä on ollut selvää esimerkiksi sähköpostin liitetiedostona toimitettujen haastehakemusten osalta, mutta tietojärjestelmähakemusten tai asiointiliittymän kautta toimitettujen hakemusten osalta käytännöt ovat vaihdelleet. Tarkoituksena on varmistaa, että asiakirjoja kohdellaan juridisen saapumisajankohdan osalta samalla tavalla riippumatta siitä, mitä viestinvälitystapaa kulloinkin on käytetty.

Pykälän 2 momentissa säädetään asiakirjan saapumisajankohdasta silloin, kun saapumisajankohdasta ei ole selvitystä sen johdosta, että viranomaisen käyttämä sähköinen tiedonsiirtomenetelmä on ollut epäkunnossa tai poissa käytöstä taikka selvitystä ei muusta vastaavasta syystä voida esittää. Tällöin sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi sinä ajankohtana, jona se on lähetetty, jos lähettämisaikajankohdasta voidaan esittää luotettava selvitys. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi virke, jonka mukaan virka-ajan jälkeen lähetetty viesti katsottaisiin saapuneeksi seuraavana arkipäivänä. Lisäyksellä ei muutettaisi nykytilaa.

4 luku. **Päätösasiakirjan sähköinen allekirjoittaminen ja asiakirjan sähköinen tiedoksianto**

Lain 4 luvussa säädetään päätösasiakirjan sähköisestä allekirjoittamisesta sekä asiakirjojen sähköisestä tiedoksiannosta. Otsikko on nyky muodossaan luettavissa siten, että luku koskisi vain päätösasiakirjan tiedoksiantoa. Kuten edellä jaksossa 3.2.4 on selostettu, säädetään lain 18 ja 19 §:ssä kuitenkin myös muiden kuin päätösasiakirjojen tiedoksiannosta. Asian selventämiseksi 4 luvun otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nimenomaisesti todettaisiin luvun koskevan asiakirjan sähköistä tiedoksiantoa.

18 §. *Todisteellinen sähköinen tiedoksianto.* Pykälän 1 momentin mukaan asiakirja, joka lain mukaan toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voidaan asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksi myös sähköisenä viestinä. Momentissa ei tarkemmin määritellä sitä, millä tavalla asianosaisen on annettava suostumuksensa sähköiseen tiedoksiantoon, jotta viranomainen voisi yksittäisessä asiassa antaa asiakirja tiedoksi pykälässä säädetyllä tavalla.

Edellä jaksoissa 3.2.4 ja 3.3.3 todetuista perusteista ehdotetaan nyt muutettavaksi siten, että siinä erikseen mainittaisiin tapa, jolla suostumus sähköiseen tiedoksiantoon voidaan antaa. Momentin mukaan asiakirja voitaisiin antaa asianosaiselle todisteellisesti tiedoksi sähköisenä viestinä hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetussa laissa tarkoitetun suostumuksen tai muun tiedoksiantoa koskevan suostumuksen perusteella. Muutoksella tehtäisiin selväksi, että KaPALaissa tarkoitettu ja viestinvälityspalvelujärjestelmään rekisteröity yleinen suostumus sähköiseen tiedoksiantoon mahdollistaisi myös haasteen antamisen todisteellisesti tiedoksi viestinvälityspalvelussa ilman erikseen annettua asiakohtaista suostumusta.

Haasteen tiedoksi antava tuomioistuin päättäisi Väestörekisterikeskuksen ylläpitämän suostumusrekisterin ja itsellään olevien tietojen sekä oikeudenkäymiskaaren 11 luvun säännösten perusteella, lähettääkö tiedoksiannon toimitettavaksi sähköisesti viestinvälityspalveluun tai postitse viestinvälityspalvelun kautta taikka muuta tiedoksiantotapaa käyttäen. Viime kädessä yksittäisessä asiassa käytettävä tiedoksiantotapa jäisi tuomioistuimen harkintaan.

Momentin säännöstä ei muilta osin muutettaisi. Suostumus olisi näin ollen edelleenkin annettavissa myös asiakohtaisesti esimerkiksi silloin, kun yleistä suostumusta ei ole viestinvälityspalvelussa annettu, tai siten, että asianosainen yksittäisessä asiassa ilmoittaa viestinvälityspalvelun prosessiosoitteeksi.

8 Tarkemmat säännökset

Esityksen liitteenä on luonnos valtioneuvoston asetukseksi käräjäoikeuksien tuomio-
piireistä summaarisissa riita-asioissa. Asetus annettaisiin oikeudenkäymiskaaren
10 luvun 17 a §:n nojalla.

9 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan samaan aikaan kuin käräjäoikeusverkoston uudis-
tamista koskeva lainsäädäntö tai niin pian kuin mahdollista sanotun lainsäädännön
voimaantulon jälkeen.

Esityksessä ehdotetaan summaaristen riita-asioiden keskittämistä muun muassa Itä-
Uudenmaan käräjäoikeuteen. Summaarisia riita-asioita ei kuitenkaan ole tarkoitus
keskittää Itä-Uudenmaan käräjäoikeuteen sellaisena kuin se nyt on olemassa. Esite-
tyn lainsäädännön voimaantulo edellyttää tämän vuoksi, että käräjäoikeusverkoston
uudistamista koskeva lainsäädäntö on voimassa tässä esityksessä ehdotetun lain-
säädännön tullessa voimaan tai sanotun lainsäädännön tuleamista voimaan samanai-
kaisesti tässä esityksessä ehdotetun lainsäädännön kanssa.

Lain täytäntöönpanon valmisteluun on ryhdyttävä ennen lain voimaantuloa.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

10.1 Yhdenvertaisuus

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Säännös ilmaisee paitsi perinteisen vaatimuksen oikeudellisesta yhdenvertaisuudesta myös ajatuksen tosiasiallisesta tasa-arvosta. Siihen sisältyy mielivallan kieltö ja vaatimus samanlaisesta kohtelusta samanlaisissa tapauksissa. Yleinen yhdenvertaisuuslauseke kohdistuu myös lainsäätäjään. Lailla ei voida mielivaltaisesti asettaa ihmisiä tai ihmisryhmiä toisia edullisempaan tai epäedullisempaan asemaan. Lausekkeella ei kuitenkaan edellytetä kaikkien ihmisten kaikissa suhteissa samanlaista kohtelua, elleivät asiaan vaikuttavat olosuhteet ole samanlaisia. Yhdenvertaisuusnäkökohdilla on merkitystä sekä myönnettäessä lailla etuja ja oikeuksia että asetettaessa velvollisuuksia. Perustuslakivaliokunta on vakiintuneesti todennut, ettei yleisestä yhdenvertaisuusperiaatteesta johdu tiukkoja rajoja lainsäätäjän harkinnalle pyrittäessä kulloisenkin yhteiskuntakehityksen vaatimaan säätelyyn. Keskeistä on, voidaanko kulloisetkin erottelut perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla. Valiokunta on eri yhteyksissä johtanut perustuslain yhdenvertaisuussäännöksistä vaatimuksen, että erottelut eivät saa olla mielivaltaisia eivätkä ne saa muodostua kohtuuttomiksi (ks. esim. PeVL 7/2014 vp, s. 5–6, PeVL 11/2012 vp, s. 2, PeVL 37/2010 vp, s. 3, PeVM 11/2009 vp, s. 2, PeVL 18/2006 vp, s. 2).

Yleistä yhdenvertaisuussäännöstä täydentää perustuslain 6 §:n 2 momentin sisältämä syrjäntäkieltö, jonka mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan säännöksessä lueteltujen erotteluperusteiden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi velvollisuus saattaa summaarinen riita-asia vireille sähköisesti suoraan oikeushallinnon tietojärjestelmään. Velvollisuus koskisi oikeushenkilöitä, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavia luonnollisia henkilöitä, oikeudenkäyntiasiamiehiä ja -avustajia sekä muita elinkeinonharjoittajia. Muulla tavalla toimitetut haastehakemukset jätettäisiin tutkimatta. Velvollisuus sähköiseen asiointiin ei kuitenkaan ulottuisi omassa asiassaan toimivaan luonnolliseen henkilöön.

Perustuslain turvaama yhdenvertaisuus ulottuu lähtökohtaisesti vain luonnollisiin henkilöihin. Koska suuri enemmistö summaaristen riita-asioiden kantajista on oikeushenkilöitä, on velvollisuus sähköiseen asiointiin lähtökohtaisesti yhdenvertaisuusperiaatteen toteutumisen kannalta merkityksellinen vain verraten vähäisessä määrin. Osa sähköisen asiointin velvoitteen piiriin kuuluvista kantajista ovat kuitenkin luonnollisia henkilöitä tai asemaltaan luonnolliseen henkilöön rinnastuvia oikeushenkilöitä. Luonnollinen henkilö voi harjoittaa elinkeinotoimintaa esimerkiksi toiminimellä, jolloin hän on elinkeinonharjoittaja, kantajana voi olla yhden omistajan osakeyhtiö tai kommandiittiyhtiö, jossa on vain yksi vastuullinen yhtiömies. On mahdollista katsoa, että ehdotettu lainsäädäntö asettaa edellä sanotut tahot omassa asiassaan toimivia luonnollisia

henkilöitä epäedullisempaan asemaan, vaikka ovat käytännössä asemaltaan hyvin lähellä luonnollista henkilöä.

Hallituksen esityksen tarkoituksena on lisätä sähköistä asiointia summaarisissa riita-asioissa ja näin edistää näiden asioiden käsittelyn joutuisuutta ja kustannustehokkuutta niin asianosaisten kuin viranomaisten kannalta. Elinkeinonharjoittajien, ammattimaisten vuokranantajien, isännöitsijöiden tai oikeudenkäyntiasiamiesten voidaan nykyään edellyttää osaavan toimia verkkoympäristössä. Ottaen erityisesti huomioon, että oikeushallinnon asiointiliittymä on käyttäjäystävällinen eikä siksi edellytä erityisosaamista, sähköisen asioinnin säätämistä pakolliseksi ammattimaisessa tai elinkeinotoiminnan puitteissa tapahtuvassa oikeudellisessa perinnässä ei voida pitää kohtuuttomana toimenpiteenä eikä siltäkään osin yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena.

10.2 Kielelliset oikeudet

Kielellisistä oikeuksista säädetään perustuslain 17 §:ssä. Suomen kansalliskieliä ovat suomi ja ruotsi. Perustuslain 17 §:n 2 momentissa turvataan jokaisen oikeus käyttää omaa kieltään, suomea tai ruotsia, tuomioistuimessa ja muussa viranomaisessa sekä oikeus saada tällä kielellä toimituskirjansa. Oikeus käyttää omaa kieltä ja saada toimituskirjat tällä kielellä ei kuitenkaan suoraan perustuslain nojalla ulotu ehdottomana oikeutena yksikielisten kuntien ja muiden itsehallintoyhdyskuntien viranomaisiin, vaan edellyttää tavallisen lain tasoista sääntelyä. Kansalliskielten käyttöä koskevien oikeuksien turvaamisesta säädetään kielilaissa.

Tuomioistuin on kielilain 6 §:n nojalla kaksikielinen, jos sen tuomiopiiriin kuuluu erikielisiä kuntia tai vähintään yksi kaksikielinen kunta. Esityksen mukaan summaarisia riita-asioita käsittelevistä käräjäoikeuksista Kanta-Hämeen käräjäoikeus muuttuisi yksikielisestä kaksikieliseksi, koska Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tuomiopiiriin summaarisissa asioissa kuuluisi Kanta-Hämeen maakunnan lisäksi Varsinais-Suomen maakunta. Tuomioistuinlain (673/2016) 10 luvun 10 §:n mukaan kaksikielisissä käräjäoikeuksissa tulee kielellisten oikeuksien turvaamiseksi olla riittävä määrä käräjäoikeudentuomarin virkoja, joihin nimitettävillä on oltava tuomiopiirin väestön vähemmistön kielen erinomainen suullinen ja kirjallinen taito sekä enemmistön kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito. Kanta-Hämeen käräjäoikeuteen olisi siten perustettava edellä tarkoitettuja kielituomarin virkoja. Käräjäoikeuden henkilöstörakennetta olisi myös muutoin tarkistettava siten, että ruotsinkielisten haastehakemusten käsittely, yksipuolisten tuomioiden antaminen ruotsin kielellä sekä ruotsinkielinen asiakaspalvelu kansliassa ja haasteiden tiedoksiannossa turvattaisiin.

Perustuslaissa ei säädetä tuomioistuinten tuomiopiirijaon perusteista. Valtionhallinnon järjestämistä koskevaan 11 lukuun sijoituvassa 122 §:ssä säädetään kuitenkin yleisesti hallinnollisesta jaotuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan hallintoa järjestettäessä tulee pyrkiä yhteensopiviin aluejaotuksiin, joissa turvataan suomen- ja ruotsinkielisen väestön mahdollisuudet saada palveluja omalla kielellään samanlaisen perusteiden mukaisesti. Varsinais-Suomen ja Kanta-Hämeen maakuntien yhdistäminen

summaaristen riita-asioiden tuomiopiiriksi siten, että summaaristen riita-asioiden käsittely keskitettäisiin Kanta-Hämeen kärjäoikeuteen, voi olla aluejaollisesti perusteltavissa. Asioiden käsittelyn keskittäminen nykyisin suomenkieliseen kärjäoikeuteen voidaan kuitenkin katsoa jossain määrin heikentävän Varsinais-Suomen maakunnan ruotsinkielisen väestön mahdollisuuksia saada palveluja omalla kielellään. Toisaalta Kanta-Hämeen maakunnan ruotsinkielinen väestö hyötyisi muutoksesta.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 67/2014 vp s. 14 tuonut esiin, että jos hallinnollisesti toimiva aluejako on mahdollista määritellä useilla vaihtoehtoisilla tavoilla, perusoikeuksien turvaamisvelvollisuus edellyttää, että niistä valitaan vaihtoehto, joka parhaiten toteuttaa kielelliset perusoikeudet (ks. myös PeVL 63/2016 vp). Oikeushallinnon järjestämisen osalta tämä voitaisiin katsoa tarkoittavan, että jos summaaristen asioiden keskittäminen Kanta-Hämeen tai Varsinais-Suomen kärjäoikeuteen on muutoin vaihtoehtoina yhtä perusteltuja, asiasta päätettäessä olisi valittava se vaihtoehto, joka parhaiten toteuttaa väestön kielellisiä perusoikeuksia. Kielellisten oikeuksien toteutumisen lisäksi olisi siten arvioitava, onko Kanta-Hämeeseen tai Varsinais-Suomeen keskittäminen muutoin vaihtoehtoina tasavertaisia.

Varsinais-Suomen kärjäoikeus on jo nyt kaksikielinen. Asioiden keskittäminen Varsinais-Suomeen ei siksi edellyttäisi kielisyyistä johtuvia henkilöstömuutoksia tai kieli-tuomarivirkojen perustamista. Myös asiakaspalvelu ruotsin kielellä olisi valmiiksi turvattu. Lisäksi Varsinais-Suomen kärjäoikeuden asiamäärät ovat Kanta-Hämeen kärjäoikeuden asiamääriä huomattavasti suuremmat. Näin yleinen tarve siirtää virkoja toiseen kärjäoikeuteen olisi vähäisempi, jos käsittely keskitettäisiin Kanta-Hämeen kärjäoikeuden sijaan Varsinais-Suomen kärjäoikeuteen.

Edellä todettuun viitaten olisi esityksen jatkovalmistelussa tarpeen vielä arvioida, onko summaaristen asioiden keskittämiseksi Kanta-Hämeen kärjäoikeuteen yhtä painavia tai painavampia perusteita kuin niiden keskittämiseksi Varsinais-Suomen kärjäoikeuteen. Kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta ei lähtökohtaisesti olisi estettä summaaristen asioiden käsittelyn keskittämiseksi Kanta-Hämeen kärjäoikeuteen, koska Kanta-Hämeen kärjäoikeudesta keskittämisen myötä tulisi kaksikielinen. Muutoksen toimeenpanossa olisi kuitenkin myös käytännön tasolla varmistettava suomen- ja ruotsinkielisen väestön oikeus käyttää tuomioistuimessa omaa kieltään ja saada esimerkiksi puhelintiedoksiannon yhteydessä tarvittavan selostuksen haastehakemuksen sisällöstä ruotsin kielellä.

Perustuslain 17 §:n 3 momentissa viitataan saamelaisten oikeuteen käyttää omaa kieltään viranomaisessa. Asiasta säädetään saamen kielilaisissa (1086/2003).

Esityksessä ehdotetaan, että Lapin maakunta kuuluisi summaarisissa riita-asioissa Kainuun kärjäoikeuden tuomiopiiriin. Tästä seuraisi, että saamen kotiseutualueen kunnat kuuluvat summaarisia asioita käsiteltäessä Kainuun kärjäoikeuden tuomiopiiriin. Saamelaisella on saamen kielilain 2 ja 4 §:n mukaan oikeus omassa asiassa tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää saamen kieltä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiiriin kuuluu jokin saamen kotiseutualueen kunnista. Kainuun kärjäoikeudella on siten oltava valmiudet toimia saamen kielilain edellyttämällä tavalla. Saamen kieli-

laissa säädetyistä oikeuksista ei kuitenkaan seuraa, että Kainuun kärjäoikeudessa olisi oltava saamen kielen taitoista henkilöstöä. Summaarisen riita-asia- menettelyn ollessa kokonaan kirjallinen Kainuun kärjäoikeudella ei tarvitse olla istuntopaikkaa saamelaisten kotiseutualueella. Saamelaisen oikeus käyttää saamen kieltä voidaan turvata siten, että viranomaisen järjestää saamenkielisen tulkkauksen. Perustuslaista johtuvaa estettä summaaristen riita-asioiden keskittämiselle Kainuun kärjäoikeuteen ei siten ole, mutta lainmuutoksen toimeenpanossa tulee ottaa asianmukaisella tavalla huomioon saamen kielilain turvaamat oikeudet.

10.3 Oikeusturva

Perustuslain 21 §:ssä turvataan oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Jokaisella on 21 §:n 1 momentin mukaan oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Käsitteilyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan 2 momentin mukaan lailla. Perustuslaki ei kuitenkaan estä säätämästä lailla vähäisiä poikkeuksia oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeisiin, kunhan tällaiset poikkeukset eivät muuta oikeusturvatakeiden asemaa pääsääntönä eivätkä vaaranna yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (ks. HE 309/1993 vp, s. 74, PeVL 68/2014 vp, s. 2-3, PeVL 33/2012 vp, s. 3, PeVL 10/2012 vp, s. 5).

Esityksen mukaan summaarisen riita-asian haastehakemus olisi toimitettava kärjäoikeuden tietojärjestelmään sähköisesti, jotta kärjäoikeus tutkisi asian. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätettäisiin tutkimatta. Velvoite sähköiseen asiointiin ei koskisi omassa asiassaan toimivia luonnollisia henkilöitä eikä sellaisia summaarisen riita-asian haastehakemuksia, jotka eivät vaatimukseen tai vaatimuksen perusteisiin liittyvien syiden vuoksi ole saatettavissa vireille sähköisesti.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan riita-asia pannaan vireille kirjallisella haastehakemuksella. Esityksen sisältämän ehdotuksen mukaan summaarisessa riita-asia-asiassa kirjallinen haastehakemus olisi tehtävä tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän kautta. Esitys rajoittaisi siten tapoja, joilla kirjallinen haastehakemus voidaan laatia ja toimittaa tuomioistuimeen. Rajaus ei kuitenkaan vaarantaisi yksilön oikeutta saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi, koska velvollisuus sähköiseen asiointiin ei ulottuisi omassa asiassaan toimiviin luonnollisiin henkilöihin. Elinkeinonharjoittajilla sekä muilla ammattitoimijoilla on tarvittavat edellytykset käyttää oikeushallinnon sähköisiä järjestelmiä, eikä velvollisuus sähköiseen asiointiin siksi vaaranna yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Sähköinen asiointi nopeuttaisi asioiden käsittelyä ja olisi kustannustehokas sekä velkojan, velallisen että tuomioistuimen kannalta, joten voidaan katsoa, että velvollisuus sähköiseen asiointiin kokonaisuutena arvioiden edistäisi oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista.

Asianosaisen oikeus tulla kuulluksi on keskeisimpiä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusteita. Oikeutta toteutetaan ennen muuta haasteen todisteellisella tiedoksiannolla. Esityksessä ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren ja sähköisen asiointilain todisteellista tiedoksiantoa koskevan säännöksen muuttamista siten, että haaste olisi mahdollista antaa asianosaiselle todisteellisesti tiedoksi Väestörekisterikeskuksen ylläpitämään viestinvälityspalveluun, jos asianosainen on ottanut viestinvälityspalvelun käyttöönsä ja antanut asianmukaisesti rekisteröidyn yleisen suostumuksen siihen, että hänelle voi lähettää viranomaisten tiedoksiannot sähköisessä muodossa viestinvälityspalvelun avulla. Ehdotetulla sääntelyllä tavoitellaan tiedoksiantamisen yksinkertaistamista, nopeuttamista sekä kustannussäästöjä hallinnossa asianosaisten oikeusturvaa vaarantamatta.

Tiedoksiantotavan tulee olla sellainen, että vastaanottaja saa oikeuksiensa käyttämiseksi tarvitsemansa tiedot selkeästi ja ymmärrettävinä. Todisteellinen sähköinen tiedoksianto on tiedoksiantotapana näiden vaatimusten mukainen.

Viestinvälityspalvelun käyttöönottamisen yhteydessä henkilö antaisi yleisen suostumuksensa sille, että viranomaiset voivat lähettää tiedoksiantoja viestinvälityspalveluun. Sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa annetussa laissa on hyväksytty lähtökohta siitä, että suostumus asiakirjan toimittamiseen sähköisesti voi olla yleinen (HE 111/2010 vp). Suostumuksen antamisen yhteydessä on kuitenkin varmistettava, että suostumuksen antaja tosiasiallisesti ymmärtää mitä suostumuksen antaminen tarkoittaa (ks. LaVL 12/2010 vp s. 2).

Tämän esityksen mukaan myös haaste voitaisiin antaa todisteellisesti sähköisesti tiedoksi viestinvälityspalvelun avulla silloin, kun henkilö on ottanut viestinvälityspalvelun käyttöönsä ja antanut suostumuksensa sähköiseen tiedoksiantamiseen. Jos henkilö ei ole antanut mainittua suostumusta, toimitettaisiin tiedoksianto postitse tai muulla laissa säädetyllä tavalla.

Tiedoksiannon vastaanottaminen viestinvälityspalvelussa ei olisi missään tilanteessa pakollista. Kansalainen tai yritys, joka ei halua vastaanottaa tiedoksiantoja sähköisesti voi milloin tahansa peruuttaa antamansa suostumuksen ilmoittamalla siitä Väestörekisterikeskukselle tai poiketa siitä ilmoittamalla asiasta tiedoksiantotavalle viranomaiselle eli nyt kysymyksissä olevissa tapauksissa tuomioistuimelle. Lisäksi todisteellisen sähköisen tiedoksiannon onnistuminen edellyttää aina vastaanottajan myötävaikutusta. Jos vastaanottaja ei kuittaa sähköisenä viestinä toimitettua asiakirjaa vastaanotetuksi seitsemän päivän kuluessa, asiakirja annetaan hänelle tiedoksi muulla laissa säädetyllä tavalla.

Todisteellinen sähköinen tiedoksianto viestinvälityspalveluun ei käytännössä eroa millään tavalla postitiedoksiannosta saanti- tai vastaanottotodistusta vastaan. Tästä huolimatta olisi varmistettava, että viestinvälityspalvelun käyttäjälle käyttöönoton yhteydessä nimenomaisesti annetaan tietoa siitä, että viestinvälityspalvelua voidaan käyttää myös oikeudenkäyntiin liittyvien asiakirjojen tiedoksiantoon (ks. PeVL 5/2016 vp s. 3).

10.4 Säättämjärjestys

Hallituksen käsityksen mukaan esitys voidaan käsitellä tavallisen lain säättämjärjestyksessä. Esityksessä ehdotetaan kuitenkin tehtäväksi muutoksia summaarisen riita-asian vireille saattamista ja haasteen tiedoksiantoa koskeviin säännöksiin. Muutokset koskevat siten perustuslain turvaama oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Esitykseen liittyy myös kielellisten oikeuksien toteutumista koskevia kysymyksiä. Tämän vuoksi olisi suotavaa saattaa esitys eduskunnan perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

LAKIEHDOTUKSET

1.

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §, 10 luvun 19 §:n 3 momentti ja 21 §:n 2 momentti, 11 luvun 3 §:n 1 momentti ja 3 b §, sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 3 § laissa 595/1993, 10 luvun 19 §:n 3 momentti ja 21 §:n 2 momentti laissa 135/2009, 11 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 1056/1991 ja 3 b § laissa 362/2010, sekä

lisätään 5 lukuun uusi 3 a §, 10 lukuun uusi 17 a § ja 10 luvun 20 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 135/2009, uusi 2 momentti seuraavasti:

5 luku

Riita-asian vireillepano ja valmistelu

3 §

Jos asia koskee

- 1) tietyn määräistä saamista,
- 2) hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka
- 3) häätöä

ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsityksensä mukaan ole riitainen (*summaarinen riita-asia*), haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Tällöin ei tarvitse ilmoittaa myöskään 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainittuja todisteita. Haastehakemuksessa on kuitenkin täsmällisesti yksilöitävä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa.

3 a §

Oikeushenkilön, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön, oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan taikka muun elinkeinonharjoittajan on toimitettava summaarisen riita-asian haastehakemus käräjäoikeuteen sähköisesti tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätetään tutkimatta.

Haastehakemusta ei kuitenkaan 1 momentin nojalla jätetä tutkimatta, jos haastehakemus vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi ei ole laadittavissa tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän edellyttämään muotoon.

10 luku

Oikeuspaikasta riita-asiassa

Ehdottomat oikeuspaikat

17 a §

Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet ovat toimivaltaisia tutkimaan summaarisia riita-asioita. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Oikeuspaikkasopimus

19 §

Oikeuspaikkasopimusta ei saa tehdä 11–17 §:ssä tarkoitettussa asiassa. Oikeuspaikkasopimus on pätemätön, jos asia käsitellään ja ratkaistaan 17 a §:ssä tarkoitettuna summaarisena riita-asiانا.

Toimivallan säilyminen

20 §

Jos 17 a §:n perusteella toimivaltainen käräjäoikeus ei hyväksy kannetta yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annetulla tuomiolla ja käräjäoikeus ei ole muulla perusteella toimivaltainen tutkimaan asiaa, asia on siirrettävä käsiteltäväksi toimivaltaiseen käräjäoikeuteen siten kuin 22 §:ssä säädetään. Asianosaisten suostumuksella asia voidaan jättää siirtämättä.

21 §

Jos 11–17 a §:ssä tarkoitettu asia on pantu vireille muussa kuin lain osoittamassa käräjäoikeudessa, käräjäoikeuden on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei käräjäoikeus siirrä asiaa 22 §:n nojalla toiseen käräjäoikeuteen.

11 luku

Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä

Tiedoksiantotavat

3 §

Kun tuomioistuin tai syyttäjä huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksianto toimitetaan lähettämällä asiakirja asianosaiselle:

- 1) postitse saantitodistusta vastaan;
 - 2) kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määräpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta; tai
 - 3) sähköisenä viestinä siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoinnissa annetun lain (13/2003) 18 §:ssä säädetään.
-

3 b §

Kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, se voidaan toimittaa myös siten, että tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse (*puhelintiedoksianto*). Puhelimitse ei kuitenkaan voida antaa tiedoksi haastetta muussa kuin 5 luvun 3 §:ssa tarkoitetussa asiassa.

Puhelintiedoksianto voidaan toimittaa, jos se soveltuu tiedoksiantoon asiakirjan laajuuteen ja laatuun nähden ja jos vastaanottaja epäilyksettä saa puhelimitse tiedon asiakirjasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen.

Puhelimitse vastaanottajalle on ilmoitettava asiakirjasta asia, vaatimus tai velvoite ja sen pääasiallinen peruste, määräaika ja uhka sekä muut vastaavat tarpeelliset seikat. Puhelimitse tiedoksi annettu asiakirja on lähetettävä viipymättä kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen, jollei se ole erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Puhelintiedoksiannon toimittaa haastemies tai asian-

omaisen tuomioistuimen virkamies. Tiedoksiannosta on laadittava todistus noudattaen soveltuvin osin, mitä 17 §:n 1 momentissa säädetään, ja lähetettävä viipymättä vastaanottajalle siitä jäljennös kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen. Jos todistus lähetetään vastaanottajalle sähköisenä viestinä, vastaanottajalle lähetettävä kappale voidaan allekirjoittaa koneellisesti siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 20 §:n 1 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 201 .

2.

Laki sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 10 § ja 18 §:n 1 momentti, sellaisena kuin 18 §:n 1 momentti on laissa 534/2016, sekä 4 luvun otsikko seuraavasti:

3 luku

Sähköisen viestin lähettäminen

10 §

Sähköisen viestin saapumisajankohta

Sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on virka-aikana viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

Jos saapumisajankohdasta ei ole selvitystä sen johdosta, että viranomaisen käyttämä sähköinen tiedonsiirtomenetelmä on ollut epäkunnossa tai poissa käytöstä taikka selvitystä ei muusta vastaavasta syystä voida esittää, sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi sinä ajankohtana, jona se on lähetetty, jos lähettämisaikajankohdasta voidaan esittää luotettava selvitys. Jos viesti on lähetetty virka-ajan jälkeen, katsotaan se saapuneeksi seuraavana arkipäivänä.

4 luku

Päätösasiakirjan sähköinen allekirjoittaminen ja asiakirjan sähköinen tiedoksianto

18 §

Todisteellinen sähköinen tiedoksianto

Asiakirja, joka lain mukaan toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voidaan hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetussa laissa (571/2016) tarkoitetun tai muun tiedoksiantoa koskevan suosituksen perusteella antaa tiedoksi asianosaiselle myös sähköisenä viestinä, ei kuitenkaan telekopiona tai vastaavalla tavalla. Viranomaisen on tällöin ilmoitettava, että

asiakirja on asianosaisen tai tämän edustajan noudettavissa viranomaisen osoittamalta palvelimelta, tietokannasta tai muusta tiedostosta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 201 .

LAGFÖRSLAG

1.

Lag om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 5 kap. 3 §, 10 kap. 19 § 3 mom. och 21 § 2 mom., 11 kap. 3 § 1 mom. och 3 b §, av dem 5 kap. 3 § sådan den lyder i lag 595/1993, 10 kap. 19 § 3 mom. och 21 § 2 mom. sådana de lyder i lag 135/2009, 11 kap. 3 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1056/1991 och 3 b § sådan den lyder i lag 362/2010, samt

fogas till 5 kap. en ny 3 a §, till 10 kap. en ny 17 a § och till 10 kap. 20 §, sådan den lyder i lag 135/2009, ett nytt 2 mom. som följer:

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

3 §

Om målet gäller

- 1) en fordran på ett visst belopp,
- 2) återställande av besittning eller ett rubbat förhållande, eller
- 3) vräkning

och käranden meddelar att han eller hon anser att saken inte är tvistig (*summariskt tvistemål*), behöver som grund för yrkandet nämnas endast de omständigheter som yrkandet omedelbart grundar sig på. Då behöver inte heller uppges sådana bevis som nämns i 2 § 1 mom. 3 punkten. I stämningsansökan ska dock exakt individualiseras det avtal, den förbindelse eller något annat skriftligt bevis som käranden åberopar.

3 a §

En juridisk person, en fysisk person som yrkesmässigt bedriver indrivningsverksamhet, ett rättegångsombud eller rättegångsbiträde, eller en annan näringsidkare ska lämna in stämningsansökan i ett summariskt tvistemål till tingsrätten i elektronisk form via en datasystemanslutning eller ett webbgränssnitt. En stämningsansökan som har lämnats in på något annat sätt lämnas utan prövning.

En stämningsansökan lämnas dock inte utan prövning med stöd av 1 mom., om ansökan på grund av yrkandet eller grunderna för yrkandet inte går att utforma på det sätt som datasystemet eller webbgränssnittet förutsätter.

10 kap.

Om forum i tvistemål

Exklusiva forum

17 a §

Birkalands tingsrätt, Egentliga Tavastlands tingsrätt, Kajanalands tingsrätt, Kymmenedalens tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Ålands tingsrätt, Österbottens tingsrätt och Östra Nylands tingsrätt är behöriga att pröva summariska tvistemål. Bestämmelser om tingsrätternas domkretsar i fråga om dessa mål utfärdas genom förordning av statsrådet.

Avtal om behörig domstol

19 §

Avtal om behörig domstol får inte ingås i ärenden som avses i 11–17 §. Ett avtal om behörig domstol är ogiltigt, om ärendet behandlas och avgörs som ett i 17 a § avsett summariskt tvistemål.

Fortsatt behörighet

20 §

Om den tingsrätt som är behörig enligt 17 a § inte godkänner talan genom tredskodom eller genom dom efter medgivande och tingsrätten inte på någon annan grund är behörig att pröva målet, ska målet överföras för behandling till den behöriga domstolen på det sätt som föreskrivs i 22 §. Med parternas samtycke kan överföringen av ärendet lämnas ogjord.

Prövning av behörigheten och överföring av ett ärende till en annan domstol

21 §

Om ett ärende som avses i 11–17 a § har inletts vid någon annan tingsrätt än en sådan som anges i lagen, ska tingsrätten självmant avvisa ärendet, om inte den överför det till en annan tingsrätt med stöd av 22 §.

11 kap.

Om delgivning i rättegång

Delgivningssätt

3 §

Då domstolen eller en åklagare har hand om delgivningen, verkställs den genom att handlingen sänds till parten

- 1) med posten mot mottagningsbevis,
 - 2) som brev, om det kan antas att mottagaren får del av handlingen och inom utsatt tid återsänder delgivningskvittot, eller
 - 3) som ett elektroniskt meddelande på det sätt som föreskrivs i 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003).
-

3 b §

När domstolen har hand om delgivningen kan den verkställas också så att innehållet i den handling som ska delges berättas för mottagaren per telefon (telefondelgivning). En stämning kan dock inte delges per telefon i andra än i 5 kap. 3 § avsedda mål.

Telefondelgivning kan verkställas, om den är lämplig med hänsyn till handlingens omfattning och art och om mottagaren tveklöst per telefon får del av handlingen och förstår innebörden av delgivningen.

Per telefon ska mottagaren delges uppgifter om det mål som handlingen gäller, yrkandet eller skyldigheten och dess huvudsakliga grund, fristen och vitet samt övriga motsvarande behövliga omständigheter. En handling som delgetts per telefon ska utan dröjsmål sändas som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett, om detta inte av särskilda skäl är uppenbart obehövligt. Telefon-

delgivningen verkställs av stämningssmannen eller en tjänsteman vid domstolen i fråga. Över delgivningen ska utfärdas ett intyg med iakttagande av 17 § 1 mom. i tillämpliga delar och en kopia av intyget utan dröjsmål sändas till mottagaren som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett. Om intyget sänds till mottagaren som elektroniskt meddelande, får mottagarens exemplar undertecknas maskinellt på det sätt som föreskrivs i 20 § 1 mom. i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet.

Denna lag träder i kraft den 201 .

2.

Lag om ändring av lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003) 10 § och 18 § 1 mom., av dem 18 § 1 mom. sådant det lyder i lag 534/2016, samt rubriken för 4 kap. som följer:

3 kap.

Avsändande av elektroniska meddelanden

10 §

Ankomsttidpunkten för ett elektroniskt meddelande

Ett elektroniskt meddelande anses ha kommit in till en myndighet när det finns tillgängligt för myndigheten under tjänstetid i en mottagaranordning eller ett datasystem på ett sådant sätt att meddelandet kan behandlas.

Kan ankomsttidpunkten för ett elektroniskt meddelande inte utredas på grund av att myndighetens elektroniska dataöverföringsmetod varit i olag eller ur bruk eller utredning inte kan läggas fram av någon annan jämförbar orsak, anses meddelandet ha kommit in vid den tidpunkt då det har avsänts, om tillförlitlig utredning om avsändningstidpunkten kan läggas fram. Om meddelandet har avsänts efter tjänstetid, anses det ha kommit in följande vardag.

4 kap.

Elektronisk signering av beslutshandlingar och elektronisk delgivning av handlingar

18 §

Bevislig elektronisk delgivning

En handling som enligt lag ska sändas med post mot mottagningsbevis eller delges bevisligen på annat sätt får utifrån ett samtycke enligt lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (571/2016) eller utifrån ett annat sam-

tycke som avser delgivning delges en part också som ett elektroniskt meddelande, dock inte per telefax eller på därmed jämförbart sätt. Myndigheten ska då meddela att parten eller dennes företrädare kan hämta handlingen från en av myndigheten anvisad server, databas eller någon annan fil.

Denna lag träder i kraft den 201 .

RINNAKKAISTEKSTIT

1.

Laki

oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 3 §, 10 luvun 19 §:n 3 momentti ja 21 §:n 2 momentti, 11 luvun 3 §:n 1 momentti ja 3 b §, sellaisina kuin ne ovat, 5 luvun 3 § laissa 595/1993, 10 luvun 19 §:n 3 momentti ja 21 §:n 2 momentti laissa 135/2009, 11 luvun 3 §:n 1 momentti laissa 1056/1991 ja 3 b § laissa 362/2010, sekä

lisätään 5 lukuun uusi 3 a §, 10 lukuun uusi 17 a § ja 10 luvun 20 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 135/2009, uusi 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

5 luku

Riita-asian vireillepano ja valmistelu

Riita-asian vireillepano ja valmistelu

3 §

3 §

Jos asia koskee

- 1) tietyn määräistä saamista,
- 2) hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka

3) häätöä

ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsitöksensä mukaan ole riitainen, haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Tällöin ei tarvitse ilmoittaa myöskään 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainittuja todisteita. Haastehakemuksessa on kuitenkin täsmällisesti yksilöitävä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa.

Jos asia koskee

- 1) tietyn määräistä saamista,
- 2) hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka

3) häätöä

ja kantaja ilmoittaa, ettei asia hänen käsitöksensä mukaan ole riitainen (*summaarinen riita-asia*), haastehakemuksessa on vaatimuksen perusteena tarpeen mainita ainoastaan ne seikat, joihin vaatimus välittömästi perustuu. Tällöin ei tarvitse ilmoittaa myöskään 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa mainittuja todisteita. Haastehakemuksessa on kuitenkin täsmällisesti yksilöitävä se sopimus, sitoumus tai muu kirjallinen todiste, johon kantaja vetoaa.

(uusi)

3 a §

Oikeushenkilön, ammattimaista perintätoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön, oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan taikka muun elinkeinonharjoittajan on toimitettava summaarisen riita-asian haastehakemus käräjäoikeuteen sähköisesti tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän välityksellä. Muulla tavalla toimitettu haastehakemus jätetään tutkimatta.

Haastehakemusta ei kuitenkaan 1 momentin nojalla jätetä tutkimatta, jos haastehakemus vaatimuksen tai vaatimuksen perusteiden vuoksi ei ole laadittavissa tietojärjestelmäyhteyden tai asiointiliittymän edellyttämään muotoon.

10 luku

10 luku

Oikeuspaikasta riita-asiassa

Oikeuspaikasta riita-asiassa

Ehdottomat oikeuspaikat

Ehdottomat oikeuspaikat

(uusi)

17 a §

Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeudet ovat toimivaltaisia tutkimaan summaarisia riita-asioita. Käräjäoikeuksien tuomiopiireistä näissä asioissa säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Oikeuspaikkasopimus

Oikeuspaikkasopimus

19 §

19 §

Oikeuspaikkasopimusta ei saa tehdä 11—17 §:ssä tarkoitetussa asiassa.

Oikeuspaikkasopimusta ei saa tehdä 11—17 §:ssä tarkoitetussa asiassa. *Oikeuspaikkasopimus on pätemätön, jos asia käsitellään ja ratkaistaan 17 a §:ssä tarkoitettuna summaarisena riita-asiana.*

Toimivallan säilyminen

Toimivallan säilyminen

20 §

20 §

(uusi)

Jos 17 a §:n perusteella toimivaltainen käräjäoikeus ei hyväksy kannetta yksipuolisella tai myöntämisen perusteella annettulla tuomiolla ja käräjäoikeus ei ole muulla perusteella toimivaltainen tutkimaan asiaa, asia

on siirrettävä käsiteltäväksi toimivaltaiseen käräjäoikeuteen siten kuin 22 §:ssä säädetään. Asianosaisten suostumuksella asia voidaan jättää siirtämättä.

Toimivallan tutkiminen ja asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen

Toimivallan tutkiminen ja asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen

21 §

21 §

Jos 11—17 §:ssä tarkoitettu asia on pantu vireille muussa kuin lain osoittamassa käräjäoikeudessa, käräjäoikeuden on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei käräjäoikeus siirrä asiaa 22 §:n nojalla toiseen käräjäoikeuteen.

Jos 11—17 a §:ssä tarkoitettu asia on pantu vireille muussa kuin lain osoittamassa käräjäoikeudessa, käräjäoikeuden on omasta aloitteestaan jätettävä asia tutkimatta, jollei käräjäoikeus siirrä asiaa 22 §:n nojalla toiseen käräjäoikeuteen.

11 luku

11 luku

Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä

Tiedoksiannosta oikeudenkäynnissä

Tiedoksiantotavat

Tiedoksiantotavat

3 §

3 §

Kun tuomioistuin tai syyttäjä huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksianto toimitetaan lähettämällä asiakirja asianosaiselle:

Kun tuomioistuin tai syyttäjä huolehtii tiedoksiannosta, tiedoksianto toimitetaan lähettämällä asiakirja asianosaiselle:

- 1) postitse saantitodistusta vastaan; *tai*
- 2) kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määröpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta.

- 1) postitse saantitodistusta vastaan;
- 2) kirjeellä, jos voidaan olettaa, että vastaanottaja saa tiedon asiakirjasta ja määröpäivään mennessä palauttaa todistuksen tiedoksiannon vastaanottamisesta; *tai*

3) *sähköisenä viestinä siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 18 §:ssä säädetään.*

3 b §

3 b §

Kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, se voidaan toimittaa myös siten, että tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse (*puhelintiedoksianto*). Puhelimitse ei kuitenkaan voida antaa tiedoksi haastetta muussa kuin 5 luvun 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettussa asiassa.

Kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, se voidaan toimittaa myös siten, että tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse (*puhelintiedoksianto*). Puhelimitse ei kuitenkaan voida antaa tiedoksi haastetta muussa kuin 5 luvun 3 §:ssa tarkoitettussa asiassa.

Puhelintiedoksianto voidaan toimittaa, jos se soveltuu tiedoksiantoon asiakirjan laajuuteen ja laatuun nähden ja jos vastaanottaja epäilyksettä saa puhelimitse tiedon asiakirjasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen.

Puhelintiedoksianto voidaan toimittaa, jos se soveltuu tiedoksiantoon asiakirjan laajuuteen ja laatuun nähden ja jos vastaanottaja epäilyksettä saa puhelimitse tiedon asiakirjasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen.

Voimassa oleva laki

Puhelimitse vastaanottajalle on ilmoitettava asiakirjasta asia, vaatimus tai velvoite ja sen pääasiallinen peruste, määräaika ja uhka sekä muut vastaavat tarpeelliset seikat. Puhelimitse tiedoksi annettu asiakirja on lähetettävä viipymättä kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen, jollei se ole erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Puhelintiedoksiannon toimittaa haastemies tai asianomaisen tuomioistuimen virkamies. Tiedoksiannosta on laadittava todistus noudattaen soveltuvin osin, mitä 17 §:n 1 momentissa säädetään, ja lähetettävä viipymättä vastaanottajalle siitä jäljennös kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen.

Ehdotus

Puhelimitse vastaanottajalle on ilmoitettava asiakirjasta asia, vaatimus tai velvoite ja sen pääasiallinen peruste, määräaika ja uhka sekä muut vastaavat tarpeelliset seikat. Puhelimitse tiedoksi annettu asiakirja on lähetettävä viipymättä kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen, jollei se ole erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Puhelintiedoksiannon toimittaa haastemies tai asianomaisen tuomioistuimen virkamies. Tiedoksiannosta on laadittava todistus noudattaen soveltuvin osin, mitä 17 §:n 1 momentissa säädetään, ja lähetettävä viipymättä vastaanottajalle siitä jäljennös kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen. *Jos todistus lähetetään vastaanottajalle sähköisenä viestinä, vastaanottajalle lähetettävä kappale voidaan allekirjoittaa koneellisesti siten kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain 20 §:n 1 momentissa säädetään.*

_____ päivä
Tämä laki tulee voimaan _____
kuuta 20 .

2.

Laki

sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 10 § ja 18 §:n 1 momentti, sellaisena kuin 18 §:n 1 momentti on laissa 534/2016, sekä 4 luvun otsikko seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 luku

Sähköisen viestin lähettäminen

10 §

Sähköisen viestin saapumisajankohta

Sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

Jos saapumisajankohdasta ei ole selvitystä sen johdosta, että viranomaisen käyttämä sähköinen tiedonsiirtomenetelmä on ollut epäkunnossa tai poissa käytöstä taikka selvitystä ei muusta vastaavasta syystä voida esittää, sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi sinä ajankohtana, jona se on lähetetty, jos lähettämisaikankohdasta voidaan esittää luotettava selvitys.

Ehdotus

3 luku

Sähköisen viestin lähettäminen

10 §

Sähköisen viestin saapumisajankohta

Sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi viranomaiselle silloin, kun se on *virka-aikana* viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

Jos saapumisajankohdasta ei ole selvitystä sen johdosta, että viranomaisen käyttämä sähköinen tiedonsiirtomenetelmä on ollut epäkunnossa tai poissa käytöstä taikka selvitystä ei muusta vastaavasta syystä voida esittää, sähköinen viesti katsotaan saapuneeksi sinä ajankohtana, jona se on lähetetty, jos lähettämisaikankohdasta voidaan esittää luotettava selvitys. *Jos viesti on lähetetty virka-ajan jälkeen, katsotaan se saapuneeksi seuraavana arkipäivänä.*

4 luku

Päätösasiakirjan sähköinen allekirjoittaminen ja sähköinen tiedoksianto

18 §

Todisteellinen sähköinen tiedoksianto

Asiakirja, joka lain mukaan toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voidaan asianosaisen suostumuksella antaa tiedoksi myös sähköisenä viestinä, ei kuitenkaan telekopiona tai vastaavalla tavalla. Viranomaisen on tällöin ilmoitettava, että asiakirja on asianosaisen tai tämän edustajan noudettavissa viranomaisen osoittamalta palvelimelta, tietokannasta tai muusta tiedostosta.

4 luku

Päätösasiakirjan sähköinen allekirjoittaminen ja asiakirjan sähköinen tiedoksianto

18 §

Todisteellinen sähköinen tiedoksianto

Asiakirja, joka lain mukaan toimitetaan postitse saantitodistusta vastaan tai muuten todisteellisesti, voidaan *hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetussa laissa (571/2016) tarkoitetun tai muun tiedoksiantoa koskevan suostumuksen perusteella antaa tiedoksi asianosaiselle* myös sähköisenä viestinä, ei kuitenkaan telekopiona tai vastaavalla tavalla. Viranomaisen on tällöin ilmoitettava, että asiakirja on asianosaisen tai tämän edustajan noudettavissa viranomaisen osoittamalta palvelimelta, tietokannasta tai muusta tiedostosta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 20 .

PARALLELLTEXT

1.

Lag

om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 5 kap. 3 §, 10 kap. 19 § 3 mom. och 21 § 2 mom., 11 kap. 3 § 1 mom. och 3 b §, av dem 5 kap. 3 § sådan den lyder i lag 595/1993, 10 kap. 19 § 3 mom. och 21 § 2 mom. sådana de lyder i lag 135/2009, 11 kap. 3 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1056/1991 och 3 b § sådan den lyder i lag 362/2010, samt
fogas till 5 kap. en ny 3 a §, till 10 kap. en ny 17 a § och till 10 kap. 20 §, sådan den lyder i lag 135/2009, ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

3 §

Om målet gäller
1) en fordran på ett visst belopp,
2) återställande av besittning eller ett rubbat förhållande, eller
3) vräkning
och käranden meddelar att han anser att saken inte är tvistig, behöver som grund för yrkandet nämnas endast de omständigheter som yrkandet omedelbart grundar sig på. Då behöver inte heller uppges sådana bevis som nämns i 2 § 1 mom. 3 punkten. I stämningsansökan ska dock exakt individualiseras det avtal, den förbindelse eller något annat skriftligt bevis som käranden önskar åberopa.

(ny)

Föreslagen lydelse

5 kap.

Om väckande av talan och förberedelse i tvistemål

3 §

Om målet gäller
1) en fordran på ett visst belopp,
2) återställande av besittning eller ett rubbat förhållande, eller
3) vräkning
och käranden meddelar att han *eller hon* anser att saken inte är tvistig (*summariskt tvistemål*), behöver som grund för yrkandet nämnas endast de omständigheter som yrkandet omedelbart grundar sig på. Då behöver inte heller uppges sådana bevis som nämns i 2 § 1 mom. 3 punkten. I stämningsansökan ska dock exakt individualiseras det avtal, den förbindelse eller något annat skriftligt bevis som käranden *åberopar*.

3 a §

En juridisk person, en fysisk person som yrkesmässigt bedriver indrivningsverksamhet, ett rättegångsombud eller rättegångsbiträde, eller en annan näringsidkare ska lämna in stämningsansökan i ett summariskt tvistemål till tingsrätten i elektronisk form via en datasystemanslutning eller ett webbgränssnitt. En stämningsansökan som har lämnats in på något annat sätt lämnas utan

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

10 kap.

Om forum i tvistemål

Exklusiva forum

(ny)

Avtal om behörig domstol

19 §

Avtal om behörig domstol får inte ingås i ärenden som avses i 11—17 §.

Fortsatt behörighet

20 §

(ny)

Prövning av behörigheten och överföring av ett ärende till en annan domstol

10 kap.

Om forum i tvistemål

Exklusiva forum

17 a §

Birkalands tingsrätt, Egentliga Tavastlands tingsrätt, Kajanalands tingsrätt, Kymmene-dalens tingsrätt, Uleåborgs tingsrätt, Ålands tingsrätt, Österbottens tingsrätt och Östra Nylands tingsrätt är behöriga att pröva summariska tvistemål. Bestämmelser om tingsrätternas domkretsar i fråga om dessa mål utfärdas genom förordning av statsrådet.

Avtal om behörig domstol

19 §

Avtal om behörig domstol får inte ingås i ärenden som avses i 11—17 §. Ett avtal om behörig domstol är ogiltigt, om ärendet behandlas och avgörs som ett i 17 a § avsett summariskt tvistemål.

Fortsatt behörighet

20 §

Om den tingsrätt som är behörig enligt 17 a § inte godkänner talan genom tredsdom eller genom dom efter medgivande och tingsrätten inte på någon annan grund är behörig att pröva målet, ska målet överföras för behandling till den behöriga domstolen på det sätt som föreskrivs i 22 §. Med parternas samtycke kan överföringen av ärendet lämnas ogjord.

Prövning av behörigheten och överföring av ett ärende till en annan domstol

Om ett ärende som avses i 11—17 § har inletts vid någon annan tingsrätt än en sådan som anges i lagen, ska tingsrätten självmant avvisa ärendet, om inte den överför det till en annan tingsrätt med stöd av 22 §.

11 kap.

Om delgivning i rättegång

Delgivningssätt

3 §

Då domstolen eller en åklagare har hand om delgivningen, verkställs den genom att handlingen sänds till parten

- 1) med posten mot mottagningsbevis, eller
- 2) som tjänstebrev, om det kan antas att mottagaren får del av handlingen och inom utsatt tid återsänder delgivningskvittot.

Om ett ärende som avses i 11—17 a § har inletts vid någon annan tingsrätt än en sådan som anges i lagen, ska tingsrätten självmant avvisa ärendet, om inte den överför det till en annan tingsrätt med stöd av 22 §.

11 kap.

Om delgivning i rättegång

Delgivningssätt

3 §

Då domstolen eller en åklagare har hand om delgivningen, verkställs den genom att handlingen sänds till parten

- 1) med posten mot mottagningsbevis,
- 2) som *brev*, om det kan antas att mottagaren får del av handlingen och inom utsatt tid återsänder delgivningskvittot, *eller*
- 3) *som ett elektroniskt meddelande på det sätt som föreskrivs i 18 § i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003).*

3 b §

När domstolen har hand om delgivningen kan den verkställas också så att innehållet i den handling som ska delges berättas för mottagaren per telefon (*telefondegivning*). En stämning kan dock inte delges per telefon i andra än i 5 kap. 3 § 1 punkten avsedda mål.

Telefondegivning kan verkställas, om den är lämplig med hänsyn till handlingens omfattning och art och om mottagaren tveklöst per telefon får del av handlingen och förstår innebörden av delgivningen.

Per telefon ska mottagaren delges uppgifter om det mål som handlingen gäller, yrkandet eller skyldigheten och dess huvudsakliga grund, fristen och vitet samt övriga motsvarande behövliga omständigheter. En handling som delgetts per telefon ska utan dröjsmål sändas som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett, om detta inte av särskilda skäl är uppenbart obehövligt. Telefondegivningen verkställs av stämningssmannen eller en tjänste-

3 b §

När domstolen har hand om delgivningen kan den verkställas också så att innehållet i den handling som ska delges berättas för mottagaren per telefon (*telefondegivning*). En stämning kan dock inte delges per telefon i andra än i 5 kap. 3 § avsedda mål.

Telefondegivning kan verkställas, om den är lämplig med hänsyn till handlingens omfattning och art och om mottagaren tveklöst per telefon får del av handlingen och förstår innebörden av delgivningen.

Per telefon ska mottagaren delges uppgifter om det mål som handlingen gäller, yrkandet eller skyldigheten och dess huvudsakliga grund, fristen och vitet samt övriga motsvarande behövliga omständigheter. En handling som delgetts per telefon ska utan dröjsmål sändas som brev eller elektroniskt meddelande till den adress som mottagaren uppgett, om detta inte av särskilda skäl är uppenbart obehövligt. Telefondegivningen verkställs av stämningssmannen eller en tjänste-

Gällande lydelse

man vid domstolen i fråga. Över delgivning-
en ska utfärdas ett intyg med iakttagande av
17 § 1 mom. i tillämpliga delar och en kopia
av intyget utan dröjsmål sändas till motta-
garen som brev eller elektroniskt meddelande
till den adress som mottagaren uppgett.

Föreslagen lydelse

man vid domstolen i fråga. Över delgivning-
en ska utfärdas ett intyg med iakttagande av
17 § 1 mom. i tillämpliga delar och en kopia
av intyget utan dröjsmål sändas till motta-
garen som brev eller elektroniskt meddelande
till den adress som mottagaren uppgett. *Om
intyget sänds till mottagaren som elektroniskt
meddelande, får mottagarens exemplar un-
dertecknas maskinellt på det sätt som före-
skrivs i 20 § 1 mom. i lagen om elektronisk
kommunikation i myndigheternas verksam-
het.*

Denna lag träder i kraft den
201 .

2.

Lag

om ändring av lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003) 10 § och 18 § 1 mom., av dem 18 § 1 mom. sådant det lyder i lag 534/2016, samt rubriken för 4 kap. som följer:

Gällande lydelse

3 kap.

Avsändande av elektroniska meddelanden

10 §

Ankomsttidpunkten för ett elektroniskt meddelande

Ett elektroniskt meddelande anses ha kommit in till en myndighet när det finns tillgängligt för myndigheten i en mottagaranordning eller ett datasystem på ett sådant sätt att meddelandet kan behandlas.

Kan ankomsttidpunkten för ett elektroniskt meddelande inte utredas på grund av att myndighetens elektroniska dataöverföringsmetod varit i olag eller ur bruk eller utredning inte kan läggas fram av någon annan jämförbar orsak, anses meddelandet ha kommit in vid den tidpunkt då det har avsänts, om tillförlitlig utredning om avsändningstidpunkten kan läggas fram.

Föreslagen lydelse

3 kap.

Avsändande av elektroniska meddelanden

10 §

Ankomsttidpunkten för ett elektroniskt meddelande

Ett elektroniskt meddelande anses ha kommit in till en myndighet när det finns tillgängligt för myndigheten *under tjänstetid* i en mottagaranordning eller ett datasystem på ett sådant sätt att meddelandet kan behandlas.

Kan ankomsttidpunkten för ett elektroniskt meddelande inte utredas på grund av att myndighetens elektroniska dataöverföringsmetod varit i olag eller ur bruk eller utredning inte kan läggas fram av någon annan jämförbar orsak, anses meddelandet ha kommit in vid den tidpunkt då det har avsänts, om tillförlitlig utredning om avsändningstidpunkten kan läggas fram. *Om meddelandet har avsänts efter tjänstetid, anses det ha kommit in följande vardag.*

4 kap.

Elektronisk signering av beslutshandlingar och elektronisk delgivning

18 §

Bevislig elektronisk delgivning

En handling som enligt lag ska sändas med post mot mottagningsbevis eller delges bevisligen på annat sätt får med partens samtycke delges också som ett elektroniskt meddelande, dock inte per telefax eller på därmed jämförbart sätt. Myndigheten ska då meddela att parten eller dennes företrädare kan hämta handlingen från en av myndigheten anvisad server, databas eller någon annan fil.

4 kap.

Elektronisk signering av beslutshandlingar och elektronisk delgivning av handlingar

18 §

Bevislig elektronisk delgivning

En handling som enligt lag ska sändas med post mot mottagningsbevis eller delges bevisligen på annat sätt får *utifrån ett samtycke enligt lagen om förvaltningens gemensamma stödtjänster för e-tjänster (571/2016) eller utifrån ett annat samtycke som avser delgivning delges en part* också som ett elektroniskt meddelande, dock inte per telefax eller på därmed jämförbart sätt. Myndigheten ska då meddela att parten eller dennes företrädare kan hämta handlingen från en av myndigheten anvisad server, databas eller någon annan fil.

Denna lag träder i kraft den 201 .

LIITE
VALTIONEUVOSTON ASETUS

**Valtioneuvoston asetus
käräjäoikeuksien tuomiopiireistä summaarisissa riita-asioissa**

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti säädetään oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §:n nojalla, sellaisena kuin se on laissa (/) seuraavasti:

1 §

Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 17 a §:ssä tarkoitettujen käräjäoikeuksien tuomiopiirit summaarisissa riita-asioissa muodostuvat seuraavasti:

- 1) Ahvenanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu Ahvenanmaan maakunta;
- 2) Itä-Uudenmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Uudenmaan maakunta sekä Pyhtään kunta;
- 3) Kainuun käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Kainuun ja Lapin maakunnat;
- 4) Kanta-Hämeen käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Kanta-Hämeen ja Varsinais-Suomen maakunnat;
- 5) Kymenlaakson käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Etelä-Karjalan, Etelä-Savon, Kymenlaakson, Pohjois-Karjalan, Pohjois-Savon ja Päijät-Hämeen maakunnat, lukuun ottamatta Pyhtään kuntaa;
- 6) Oulun käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluu Pohjois-Pohjanmaan maakunta;
- 7) Pirkanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Pirkanmaan ja Satakunnan maakunnat;
- 8) Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomiopiiriin kuuluvat Etelä-Pohjanmaan, Keski-Suomen ja Pohjanmaan maakunnat.

2 §

Tämä asetus tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n eriävä mielipide summaaristen riita-asioiden keskittämistä valmistelleen työryhmän mietintöön.

Eriävä mielipide

Työryhmä ehdottaa, että summaaristen riita-asioiden käsittely keskitetään Ahvenanmaan, Itä-Uudenmaan, Kainuun, Kanta-Hämeen, Kymenlaakson, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjanmaan käräjäoikeuksiin.

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry esittää, että riidattomia velkomusasioita tulisi käsitellä lisäksi Varsinais-Suomen käräjäoikeudessa.

Riidattomien velkomusasioiden käsittelyn keskittämisessä tulee ottaa huomioon asioiden tehokas käsittely, jolloin ammattitaitoisen henkilökunnan hyödyntäminen on erityisen tärkeää. Tehokkaaseen käsittelyyn kuuluvat myös haastemenettelyn kustannusten pitäminen matalana ja nopean haastetiedoksiantomenettely, jotta summaaristen haasteasioiden käsittelyajat olisivat mahdollisimman lyhyet. Summaaristen haasteasioiden keskittämisessä tulee ottaa huomioon maan väestöpohja ja se, missä asioita käsitellään tehokkaasti tällä hetkellä. Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:n jäsenyritykset hoitavat noin 70 % kaikista summaarisista haastehakemuksista Suomessa.

Helsinki 26.päivänä tammikuuta 2017

Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry

Jyrki Lindström
puheenjohtaja

OIKEUSMINISTERIÖ JUSTITIEMINISTERIET

ISSN 1798-7105
ISBN 978-952-259-569-0 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.oikeusministerio.fi